

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

NIKOLAY GOGOL

DÜNYA KLASİKLERİ / ROMAN

TARAS BULBA

Karınca Kitabevi
Dünya Klasikleri

Nikolay Vasilyeviç Gogol
Taras Bulba

Yayın Editörleri
Adem Kaymakcı
Volkan Keser

ISBN
975-6440-05-8

Baskı
Kardeşler Matbaası

Karınca Yayın Satış Pazarlama
Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi Gediz Sok
Cevher İş Hanı Kat:2 No:27 Şirinevler/İstanbul
Tel: 212 653 90 35 Fax: 212 653 91 25

NİKOLAY GOGOL
Taras Bulba

Çeviri
Lerzan Esenay

KARINCA KİTABEVİ

Gogol, Nikolay Vasilyeviç (1809-1852)

Gogol, Nikolay Vasilyeviç

(1809-1852)

Rus romancı ve oyun yazarı. Özellikle taşra yaşamıyla ilgili gözlemlerine dayanarak yarattığı ilginç oyun ve roman kişileriyle kendinden sonra gelmiş Rus yazarlarını etkilemiştir.

31 Mart 1809'da, Ukrayna'da Poltava Eyaleti'nin Soroçinsti köyünde doğdu, 4 Mart 1852'de Moskova'da öldü. Yoksul, ama soylu bir ailenin çocuğuydu. İlköğrenimini evde yaptı. 1821'de yatılı öğrenci olarak gittiği Niyejin Lisesi'nde okumaya büyük bir ilgi duydu ve okul gazetelerine öyküler, şiirler yazdı. 1828'de liseyi bitirdikten sonra Petersburg'a (şimdi Leningrad) gitti. Amacı yazılarıyla adını duyurmaktı. İlk şiirlerinin ilgi görmemesi üzerine büyük bir düş kırıklığına uğradı. İş için başvurduğu yerlerden de geri çevriliyordu. 1829'da, okuldayken yazmış olduğu "Hans Kyuhelgarten" adlı uzun bir şiiri "V. Alov" takma adıyla ve kendi parasıyla bastırdı. Eleştirmenlerin bu şiiri alaya almaları üzerine elindeki bütün yazılarını yaktı. ABD'ye yerleşmek amacıyla yola çıktıysa da, parası tükendiği için Lübeck'ten Petersburg'a döndü. 1830'un ilkbaharında bir bakanlıkta küçük bir memur olarak çalışmaya başladı. Bu arada Puşkin ve daha başka yazarlarla tanışarak edebiyat dünyasında kendine bir yer edinmeye çalıştı.

En Verimli Dönemi

En verimli dönemlerinden sayılan 1831-1836 arasında, ilk olarak iki ciltlik 'Dikanka Akşamları' adlı öykü kitabını yayımladı. Doğup büyüdüğü Ukrayna'yı canlandıran bu öykülerin kazandığı başarı üzerine çalışmasını sürdürerek ünlü "Portre" ve "Bir Delinin Hatıra Defteri" adlı öykülerini de içeren Arabeski (Arabeskler)'yi yayımladı. Gene aynı dönemde yazıp yayımladığı "Mirgorod Hikâyeleri" adlı kitabı, eski Ukrayna'nın parlak günlerini canlandıran tarihsel romanı Taras Bulba'yı ve küçük çiftlik sahiplerini ele alan 'Eski Zaman Beyleri' ve "İvan İvanoviç ile İvan Nikoforoviç'in Nasıl Kavga Ettiklerinin Hikâyesidir" adlı öyküleri içeriyordu. 1835 ve 1856'da "Bir Evlenme" ve "Müfettiş" adlı oyunlarını tamamladı. Gene aynı dönemde başyapıtı sayılan "Ölü Canlar"ı yazmaya başladı. Bir ara tarihsel olaylara da büyük ilgi duymuş, bu konulardan esinlenerek bazı uzun romanlar yazmayı tasarlamıştı. Tarihe olan merakı nedeniyle 1834-1835 ders yılında Petersburg Üniversitesi'nde tarih profesörlüğüne atandıysa da, bir süre çalıştıktan sonra bu görevinden ayrıldı.

Müfettiş 1836'da Aleksandrinski Tiyatrosu'nda Çar I. Nikolay'ında huzurunda oynandı. Çar ülkesindeki yöneticilerin yozlaşmasını iğneli bir dille yeren bu oyundan hoşlanmıştı, ama basında oyuna sert eleştirilen yöneltildi. Sinirleri zayıf olan Gogol bu saldırılar karşısında Rusya'dan ayrılarak İtalya'ya gitti ve on iki yıl boyunca Avrupa'nın çeşitli ülkelerini dolaştı. Bu on iki yılın büyük bir bölümünü Roma'da geçirdi. Ünlü 'Palto' öyküsünü 1841'de, Ölü Canlar'ın birinci cildini de 1842'de orada tamamladı. Üç cilt olarak tasarladığı bu yapıtında, ülkenin gerçeklerini değişik açılardan canlandırmayı amaçlıyordu. Birinci cilt büyük bir başarı kazandı. Bu ciltte Gogol Rusya'nın daha çok olumsuz yanlarını ele almıştı. Sonraki cilt-

lerde Rus toplumunun olumlu yanlarını da ortaya koyarak sorunlara çözüm yolları önermeyi tasarlıyor, bu nedenle işini daha bitmemiş görüyordu. İkinci cildi yazarken sık sık ruhsal bunalımlar geçirdi. Yazdıklarını beğenmediği için elyazmalarının hepsini yaktı. Daha sonra yeniden yazdığı bu bölümü bir kez daha yok etmişse de, sonradan evinde bulunan bazı elyazmaları bir araya getirilerek bugün yayımlanmış olan ikinci cilt ortaya çıkarılmıştır.

Gogol'un geçirdiği ruhsal bunalımlar sırasında yazdığı "Dostlara Yazılan Mektuplardan Seçme Parçalar" adlı yapıtında köleliği ve Çar I. Nikolay'ın gerici tutumunu savunduğu görüldü. Gogol'un dehasını ilk kez övgüyle karşılayan o dönemin ünlü eleştirmeni Belinski de Gogol'a Mektup'unda onun bu tutumunu sert bir dille eleştirdi. 1848'de geçirdiği ruhsal bunalımlardan sonra giderek daha çok bağlandığı Hristiyanlık inancıyla çalışan Gogol, Kudüs'e ve öbür kutsal yerlere bir yolculuk yaptı. Döndükten sonra Ölü Canlar'ın ikinci cildi üstünde yeniden çalışmaya başladı. O dönemde etkisi altında kaldığı bağnaz bir din adamının, elyazmalarını yok edip bir manastıra çekilmesini önermesi, onun dünyadan elini eteğini büsbütün çekmesine yol açtı. Moskova'daki evinde yoğunlaşan ruhsal bunalımlar içinde öldü.

Gogol'un yapıtları değişik dönemlerde, değişik çevrelerde gerçekçi, romantik, ruhbilimsel ve grotesk toplum taşlamaları olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Sovyet eleştirmenleri onu her şeyden önce toplum içinde ne yapacağını şaşırmış "küçük insan"ın yazgısıyla ilgilenen doğalcı (naturalist) bir yazar olarak nitelerler. Rus Simgeçileri'ne göre ise, insanın yüzeysel gerçekliğinden çok, iç dünyasının zenginliğini ve karmaşıklığını yansıtan bir yazardır. En son eleştiriler ise, onun yapıtlarındaki ruhbilimsel çözümlemelere ağırlık vermektedir. Bütün bu değişik

yargıların birleştiği nokta, Gogol'un, yaşadığı dönemin Rusya'sındaki kötülükleri, çarpıklıkları ve gülünçlükleri eşsiz bir gerçekçilik ve etkili bir yergi diliyle sergilemiş olmasıdır.

En başarılı oyunu sayılan Müfettiş'te Hlestakov adlı küçük bir devlet görevlisinin bütün parasını kumarda yitirdikten sonra, uğradığı bir taşra kasabasında oranın yetkili kişilerince beklenmekte olan devlet müfettişi sanılmasını bundan yararlanarak, hem kendine yaranınaya çalışan yetkilileri, hem de bu yetkililerin yolsuzluklarını kendisine açıklamak için yarışan kasaba esnafını aldatışını canlandırır. Devlet bürokrasisinin en aşağı kademelerine dek nasıl bir yozlaşma içinde olduğunu eğlendirici bir sahne diliyle sergiler.

"Destan" alt başlığıyla yayımladığı Ölü Canlar romanında da, Rusya'nın birçok kentini dolaşarak, ölmüş, ama adları nüfus kütüğünden silinmemiş kölelerin adını kullanarak hileli yoldan zengin olmayı tasarlayan kahraman Çiçikov aracılığıyla toplumun çürüyen başka yanlarını ortaya koyar.

Onun bu eleştirel bakışı, Rusya'da reform hareketini başlatmak isteyen çevreler tarafından benimsenince, Gogol devrimcilerin sözcüsü durumuna düşmekten korkmuş, tutumunu açıklığa kavuşturmak için aşırı bir duyarlık göstermiş ve 'Tiyatrodan Çıkış' oyunuyla Müfettiş'in devlete bir saldırı olduğunu ileri sürenlere karşı kendini savunmuştur.

Ölü Canlar'ın yanlış anlaşılmasına karşı da yazışmalarından yayımladığı bölümlerle, yapıtlarını devleti savunmak niyetiyle yazdığını açıklamıştır. Günün koşullarının etkisiyle ve öznel bir durumun sonucu olarak yapılan bu kişisel açıklama bir yana bırakılacak olursa, Gogol'un yapıtları yalnızca Rus toplumunun belli bir dönemindeki çarpıklıkların bir yergisi değil, insan davranışlarının en geniş anlamıyla gerçekçi bir saptanışı olarak değerlendirilebilir.

Başlıca Yapıtları

- Dikanka Akşamları
- Arabeskler
- Mirgorod Hikâyeleri
- Müfettiş
- Bir Evlenme
- Kumarcılar
- Ölü Canlar
- Dostlara Yazılan Mektuplardan Seçme Parçalar
- Taras Bulba
- Bir Delinin Hatıra Defteri


~~~~~  
**TARAS BULBA**  
~~~~~


≈ BİRİNCİ BÖLÜM ≈

“Dön de göreyim boyunu posunu, oğul! Aman, böyle de elbise mi olurmuş? Papaz cübbesi dedikleri bu mu? Siz okulda hep böyle mi giyinirsiniz?”

Kiev papaz okulunda okuyan iki oğlunu eve gelişlerinde karşılayan yaşlı Kazak Taras’ının ilk sözleri bunlar oldu.

Delikanlılar atlarından yeni inmişlerdi. Okulu yeni bitiren papaz yamağı utangaçlığıyla kızarıp bozuyorlar, babalarının yüzüne bakamıyorlardı. İkisi de babayığit delikanlı oldukları halde, yüzlerine ustura değmemişti daha, sıksan kan damlar, yanaklarında çocukluğun ayva tüyleri vardı. Babalarının bu sözleri karşısında sıkıldıklarından utangaç utangaç önlerine baktılar.

“Durun, durun, hele bir bakayım! Dön de iyice cüppenini bir göreyim oğul. Şunun setre(bir tür ceket)’sine de bakın! Böyle uzun setre mi olurmuş? Etekler öyle uzun ki, koşmaya kalksanız ayağınıza dolanır da kapaklanıverirsiniz.”

Büyük oğlu dayanamadı:

“Baba, bırak artık bizimle eğlenmeyi!”

“Şuna bak. Çalımından da geçilmiyor! Eğlenirsem ne olurmuş?”

“Susmazsan ne olacağını görürsün. Babam demez atarım sopayı!”

Afallayan Taras, birkaç adım geri attı.

“Babanı mı döveceksin? Gördünüz mü dostlar, hayırlı oğlu?” Alay eden babam da olsa gözünün yaşına bakmam!

“Demek, beni döversin ha? Ee, nasıl döveceksin, bakayım? Yumruklarınla mı?”

“Nasıl istersen.”

Taras Bulba kollarını sıvadı.

“Madem öyle, göster bakalım yumruklarını! Kendine güveniyorsan, işte er meydanı!”

Uzun bir ayrılıktan sonra babayla oğul birbirleriyle öpüşüp koklaşacakları yerde, bir ilerleyip bir gerileyerek, birbirlerinin böğrüne, beline, omuzlarına yumruk sallamaya başladılar.

Eşikte dikilmiş, sevgili oğullarına sarılmak için sabırsızlanan saz benizli, zayıf bir kadın, evin hanımı, sızlanınaya başladı.

“Şu delinin zoruna bakın! Sen aklınızı kaçırdın, be adam? Çocuklar eve yeni geldiler. Bir yılı aşkın birbirimizi görmedik. Dövüşmek de nerden esti aklına?”

Taras Bulba durdu.

“Aferin, iyi dövüşüyor...”

Sonra biraz daha soluklandı:

“Evet, çok iyi dövüşüyor, diye sürdürdü konuşmasını. Nerden de bulaştım sana! Yiğit bir Kazak olacaksın. Eh, hoş geldin, oğlum.”

Baba ile oğul birbirine sarılıp kucaklaştılar.

“Aferin! Bana indirdiğin yumruklarını kimseden çekinmeden başkalarına da vurmalsın. Fakat ben gene de dönmüyorum sözümden, giyimin gerçekten gülünç. Nedir o belinden sarkan ip öyle?”

Sonra küçük oğluna döndü:

“Orada alık alık ne dikilip duruyorsun? Babanı sen de dövmeyecek misin, köpoğlusu?”

Anne küçük oğlunu ancak kucaklayabilmişti.

“Aa, şu akılsızın söylediğine bak! Bir oğulun öz babasını dövdüğü nerde görülmüş? “Çocukcağız şunca yoldan geldi, yorgundur, dinlensin, karnını doyursun” demiyor da dövüşe çağırıyor.”

“Çocukcağız” dediği, yirmi yaşını geçkin, çam yarması gibi bir yığitti.

Taras:

“Süt kuzusu bu oğlan,” dedi. “Bak, oğlum, dinleme sen ananı! Kadın kısmı anlamaz böyle şeylerden. Erkek dediğin kırdan bayırdan, at üstünde dinlenir. Görüyor musunuz şu kılıcı? Budur işte sizin öz ananız! Okuduğunuz okulda kafanıza doldurdukları bilgilere gelince. Bence beş paralık değerleri yok. Kitabınızı da, okulunuzu da, felsefenizi de...”

Taras burada öyle bir söz kullandı ki, kitaba yazmak uygunsuz kaçır.

“Sizi önümüzdeki hafta Zaporozje’ye göndereyim de görün, okul neymiş! Eğer adam olmak istiyorsanız, okulun, bilginin iyisi orada!”

Hastalıklı, yaşlı kadının gözleri yaşla doldu. Ağlamaklı bir sesle:

“Evde yalnızca bir hafta mı kalacaklar? dedi. Çocuklar baba evinde dinlenmeden, gezip tozmadan, onlara doyamadan götürüyorsun.”

“Darlanma sen, kocakarı! Kazak dediğin, kadın eteğinin dibinde dolaşmaz. Sana kalsa, kuluçkaya yatar gibi toplarsın oğullarını kanatlarının altına. Hadi, hadi, git buradan! Git de ne varsa donat sofrayı! Bak ballı, börekli, haşhaşlı yiyeceklerini istemem. Bize bütün bir koyunla bir de keçi kızart getirsinler. Yanına kırk yıllık baldan koydur. Sonra, kuru üzüm-

den çektiğin o uyduruk içkileri verme sakın. Bol köpüklü, fışır fışır kaynayan, saf votka isteriz biz.”

Taras oğullarını oturma odasına götürdü. Odayı temizleme işini bitiren iki güzel hizmetçi kız, boyunlarındaki altın dizilerini şingirdatarak koşa koşa dışarı çıktılar. Ya hiçbir fırsatı kaçırmayan genç efendilerinden ürkmüşler ya da yabancı bir erkek görünce şaşkınlıktan ayakları dolaşan, sonra da utanıp yenleriyle yüzlerini örten bütün genç kızlar gibi kaçacakken tam tersine onların önüne fırlamışlardı. Babayla iki oğulun girdikleri oda eski dönemlerin zevkiyle, dinlerin birleşmesi tasarısı yüzünden ülkenin dört bucağında uzlaşmaz kavgaların, cenklerin süregeldiği o eski, hoyrat savaş dönemlerinin zevkine uygun döşenmişti. O zevkin anıları, bir zamanlar Ukrayna’da köy köy dolaşan kör ozanların, onları halka olup dinleyen insanlara tamburlarını tıngırdatarak okudukları türkülerde kalmıştı yalnızca.

Odanın içi pırıl pırıldı, duvar girintilerine renk renk badana vurulmuştu. Duvarlarda kılıçlar, kamçılar, kuş ve balık ağları, tüfekler, barut kokan şüslü bir boynuz, yaldızla kaplı bir at dizgini, gümüş saat köstekleri asılıydı. Pencereler küçüktü, bu pencerelere şimdi ancak pek eski kiliselerde görülen, dışarı bakmak için çıkarılması gereken yuvarlak, renkli camlar takılmış; pencere, kapı pervazları kırmızı kâğıtla kaplanmıştı.

Köşelerdeki dolapların raflarına testiler, mavili yeşilli sürahiler, şişeler, oymalı gümüş kupalar, yaldızlı kaseler dizilmişti. Bunların her biri Venedik’ten, Türkiye’den, Çerkez illerinden gelmiş, o yiğitlik çağlarında sık sık görüldüğü üzere, Taras’ın odasına girmeden önce kim bilir nereleri dolaşıp, kaç elden geçmişti. Odayı çeviren kaynağacı sedirleri, baş köşedeki, üstüne aziz tasvirlerinin bulunduğu büyük masayı, alaca bulaca çinilerle süslü, seki seki yükselen

büyük sobayı, her yıl yaz tatillerini baba evinde geçiren delikanlılar yakından tanınırlardı.

Delikanlıların eve neyle gelip gittiklerinden pek bahsetmedik. Önceki hiçbir yolculuğu at üstünde yapmamışlardı, çünkü o zamanlar okul çocukları ata binmezlerdi. Başının üstünde uzun Kazak perçemin-den başka bir şeyi olmayan bu toy delikanlılarla karşılaşan her eli silahlı Kazak, zavallıların perçemini çekip bir tutam saç koparmaktan büyük bir zevk alırdı. Taras Bulba'nın oğulları ancak okulu bitirdiklerinde, babaları yılık(at, eşek gbi hayvan sürüsü)'sından seçtiği iki erkek tay göndermişti onlara.

Taras, oğullarının dönüşünü kutlamak için alayının her rütbedeki subaylarını yemeğe çağırdı. Eski arkadaşı Yüzbaşı Dimitro Tovkaç, yanında iki kişiyle birlikte gelince Taras, onlara hemen oğullarını tanıttı:

"Görün, benim aslanlarımı! dedi. Yakında ikisini de Zaporojye'ye göndereceğim."

Konuklar hem babayı, hem de oğullarını kutladılar, Zaporojye ordugahında öğrenilecek bilgiden daha iyisi bulunamayacağına göre, verdikleri kararı övdüler. Taras Bulba, konuklarına döndü:

"Haydi ağalar, isteyen istediği yere otursun! Ee, aslan oğullarım benim, kaldırın kadehlerinizi! Tanrı sizi kutsasın! Sağlığına, Ostapım benim! Sağlığına, Andreyim! Savaşta hep kazanmanız dileğiyle içiyorum. Müslümanları, Türkleri, Tatarları döveceğiz, dinimizi karıştırmaya kalkışırlarsa Lehlileri de döveceğiz. Yaklaştır şöyle kadehini! Nasıl, votka sertmiş, değil mi? Latincesi neydi votkanın? Görüyorsun ya, oğlum, o senin Latinlerin ne bilgisiz insanlarmış ki, votkayı bile bilmiyorlarmış. Ha, birden aklıma geldi, Latince beyitler dizene bir ozan vardı, neydi adı, bakayım? Okumuş bir adam olmadığım için adı hatırimda kalmadı ya, Horatius muydu, neydi?"

Oğullarından büyüğü Ostap içinden: “Şu bizim moruk ne yaman adam! Her şeyi bildiği halde bilmez görünüyor!” diye geçirdi.

Taras Bulba konuşmasını sürdürüyordu:

“Sizin okulun başpapazı votkanın kokusunu bile koklatmamıştır sizlere. Fakat dayak atmaya gelince her gün kızılık, vişne ağacı sopalarıyla ‘Bunlar Kazak sıpasıdır’ deyip basmıştır sırtınıza sırtınıza. Ya da, kim bilir, biraz akıllanmışsınızdır diye kamçıyla dövmüştür. Hem yalnızca cumartesiileri değil, çarşambaları, perşembeleri de yemişsinizdir sopayı.”

Ostap soğukkanlıca:

“Baba, bırak o sözleri. Olan olmuş, geçen geçmiş,” dedi.

Andrey dayanamadı:

“Fakat şimdi dokunsun da göreyim. Bize dokunacak adamın alnını karışlarım. Kazak kılıcının ne olduğunu öğrenmek istiyorsa çıksın Tatarlar, çıksın bütün düşmanlar karşımıza!”

“Aferin oğlum, işte şimdi girdin gözüme! Sen öyle dedikten sonra artık ben de kalmam buralarda. Ne diye evde karının dizi dibinde bekleyecekmişim? Domuz, davar besleyip arpa, buğday ekerek çürümektense ben de gelirim sizinle. Yok, yakışmaz böylesi bana, bir Kazak’a yakışmaz. Fakat savaş dövüş yokmuş, ne yapalım? Zaporozje’ye gider, vaktimi orada geçiririm. Verdim kararımı, ben de sizinle geliyorum.”

Konuştukça ateşlenen Taras sonunda öylesine kızıştı ki, büyük bir hırsla masadan fırladı, ayağını yere vurarak:

“Hemen yarın gidiyoruz! dedi. Bekleyeceğiz de ne olacak? Düşman oturmakla beklenmez. Evi barkı neyleyim ben? Bütün bu çanakların, çömleklerin bana ne yararı var?”

Böyle söyleyerek raflardaki çömlekleri, kaseleri atıp atıp parçalamaya başladı.

Kocasının bu türlü davranışlarına alışık olan yaşlı kadın sedirin bir ucuna ilişmiş, üzgün üzgün bakıyordu. Gene de ağzını açıp tek söz söylememekle birlikte, o korkunç kararı işitince gözlerinden yaşlar boşandı. Demek, doyamadığı oğullarından ayrılacaktı hemencecik! O anda bakışlarından okunan sessiz kederi, dudaklarının acıyla titreyişini kimseler anlatamaz...

Taras, kafasını kessen dediğinden dönmezdi. Böyle olmakta da haklıydı koca Kazak. Çünkü 15'inci yüzyıl Avrupasının bu yarı göçebe bölgesinde yaşamak her babayiğidin harcı değildi. Moğol akınlarına karşı koyamayan Rus beyleri, halkı bırakıp kuzeye kaçmış; güneyin köyleri, kasabaları istilacılarca yakılıp yıkılmıştı. Evi barkı yakılan, yakınları kılıçtan geçirilen bir insan her an aynı tehlikelerle burun buruna yaşarsa yüreği taşlaşmaz da ne olur? Yaradılıştan barışçı olan Slav halkı böylece ruhundaki yaşam sevgisini Kazaklığa dönüştürdü; yıkılanın yerine yenisini yaparak ırmak boylarına, ovalara, yol geçitlerine, Rus özgürlüğüne uygun gelen her yere yerleşti. Sayıları zamanla öylesine çoğalmış olmalı ki, bir gün Türk padişahı merak edip Kazak elçisine sormuş. O da, "Bizimkilerin nerede, nice sayıda yaşadığını kimse bilmez. Her tepenin ardında Kazakları bulursunuz," demiş korkusuzca.

Rus doğasının bu olağanüstü direnişi, felaketlerin kıvılcımıyla tutuşan halkın bağrından kopan bir haykırıştı. Avcıların, köpek bakıcılarının yaşadığı küçük köylerle kasabaların, birbiriyle kavga etmekten, kale alıp kale vermekten başka bir işe yaramayan derebeyliklerin yerini, Hristiyanlığın düşmanı barbarlara karşı birleşmiş ordu otağ(büyük süslü çadır)'ları, büyük kentler, kaleler aldı. Avrupa'yı, dünyanın altı-

nı üstüne getirmeye kararlı bu amansız Moğol düşmanının elinden, diken üstünde yaşamaya alışmış Kazakların kurtardığını tarihler yazar. Rus derebeylerinin yerine bu geniş topraklarda egemenlik kuran Lehistanlılar, kendi ülkelerinden uzak ve zayıf olmakla birlikte, Kazak akıncılarının değerini anlamakta gecikmediler. Bir yandan onları kışkırtıyor, bir yandan da gururlarını okşuyorlardı. Kazakların kendi aralarından seçtikleri atamanlar köyleri, kasabaları yeniden düzene sokup savaş birliklerine, alaylara bağladılar. Aslında buna düzgün bir ordu da denemezdi, kimse onları bir arada görmezdi. Fakat bir savaş çıktı, seferberlik başladı mı her Kazak, Leh kralından alacağı bir duka altını karşılığında silahlarını kuşanır, atına biner, sekiz günde hazır olurdu. Böylece, iki hafta içinde, hiçbir toplama yönteminin elde edemeyeceği sayıda bir ordu çıkardı ortaya. Sefer bitince savaşçılar Dinyeper Ovası'na, çiftlerinin çubuklarının başına döner, gene eskisi gibi biralarını kaynatır, balıklarını avlar, alışverişlerini yapar, sözün kısası özgür birer Kazak olurlardı.

Yabancılar bu adamların becerdikleri işlere bakarlardı da şaşar kalırlardı. Bir Kazak'ın on parmağında on hüner vardı; Bira kaynatır, güherçileden barut elde eder, araba yapar, demircilik, çilingirlik yapar, gene de yiyip içip eğlenmekten, Ruslar'a vergi havardalıktan geri kalmazdı. Bir savaş çıktığında orduya katılmakla yükümlü, kayda geçmiş Kazakların dışında, ne zaman olursa olsun, gerektiğinde bir yığın gönüllü toplamak işten bile değildi. Yeter ki bir Kazak yüzbaşısı çarşığı, pazarı dolaşsın, bir arabanın üstüne çıkıp şöyle bir söylev çeksın: "Ey, içkiciler, ey bira düşmanları! Bira üretip ocak başlarında pineklediğiniz, yağlı gövdelerinizle sinekleri beslediğiniz yeter! Yürüyün er meydanına da ün salın, şan kazanın! Ey, darı, buğday ekiciler, davar besleyiciler, karı düşkünleri! Bırakın saban sürmeyi, sarı çizmelerinizi

gübreyle kirlletmeyi, karı peşinden koşmayı! Yiğitliğini göstermenin, Kazak şanına erişmenin tam zamanı!" Bu sözler kuru ota düşmüş bir kıvılcım gibi parlardı yüreklerde. Çiftçisi sabanını kırar, bira çekeni, votka yapanı fıçısını atar, teknesini parçalar; zanaatkarı, esnafı işini, işliğini cehennem dibine yollar; evindeki kabını kacağını bile gözü görmezdi. Ne kadar eli silah tutan erkek varsa atlarına binerler, sözün kısası, Rus doğası, görkemli yiğitliğini, güç yetmez ataklığını göstereceği bir uğraşa el atardı.

Taras Bulba, askerliğe gönül vermiş, yaradılıştan dövüşçü, doğruluğu, hoyratlığıyla ün salmış bir alay komutanıydı. O çağlarda Rus kıszadelerinde Lehlilere bir özenme, bir öykünme almış yürümüştü. Leh göreneklerini benimseyenler lüks içinde yaşıyorlar; saraylarında gösterişli uşaklardan, doğancılardan, köpek bakıcılarından, şölenlerden geçilmiyordu. Taras Bulba hoşlanmazdı böyle şeylerden. O Kazakların yalınlığını severdi. Varşova yaşam tarzına imrenen arkadaşlarının tümüyle de kavga etmiş, "Leh paşalarının uşakları" diye hepsiyle ilişkisini kesmişti. Ortodoks dininin tek savunucusu bu rahat yüzü bilmez Taras'ydı kendine sorarsanız. Vergi memurlarının baskısından ya da Leh yönetiminin haksız vergi artırmasından yakınmalar başladı mı, Kazaklarını topladığı gibi koşardı ezilen insanların yardımına. Ona göre şu üç durumda kılıca sarılmak gerekiyordu. Birincisi, askerler atamanlarını saymazlar, karşılarında başlıklarını çıkarmazlarsa; ikincisi Ortodoksluğa dil uzatılır, atalardan kalma töreler çiğnenirse; üçüncüsüyse, Müslümanlar, Türkler yurda göz dikerlerse. Bu üçüncüsünde düşmana kılıç sallamak, Hristiyanlığın savunulması bakımından ayrı bir önem taşırdı.

Daha şimdiden Taras Bulba, Zaparojye ordusuna varıp, "Bakın size getirdiğim yiğitlere!" diye iki oğ-

lunu, cenklerde dövölüp sertleşmiş eski arkadaşlarına göstereceğini; delikanlıların hem askerlik hünleriyle, hem de yiğitliğin başlıca erdemlerinden saydığı, içki içme ustalıklarıyla herkesin gözüne gireceğini düşünerek için için seviniyordu. Onları önce yalnız başlarına göndermeyi tasarlamıştı, fakat sonra oğullarının gençliği, gürbüzlüğü, yakışıklılığı karşısında savaşı ruhu kabarıp kör inadı tutunca onlarla birlikte gitmeye karar vermişti. Çok heyecanlıydı; yerinde duramıyor, emirler veriyor, genç yiğitlerine en güzel atları, koşumları seçiyor, bir ahıra, bir ambara koşuyor, ertesi gün yanında götüreceği adamları ayırıyordu. Yardımcısı Yüzbaşı Tovkaç'a bütün yetkilerini devrettikten sonra, ordu otağından haber gönderince bütün alayı toplayıp getirmesini sıkı sıkıya tembihledi. Çakırkeyifti, neşesi yerindeydi, gene de hiçbir şeyi unutmadı. Atlara su verdirdi, yemliklerine en iyisinden arpa doldurttu, sonra yorgun argın odaya döndü.

"Haydi, çocuklar, yatalım artık. Bakalım, yarın Tanrı neler gösterecek. Kocakarı, bize döşek serme, istemez. Biz dışarda uyuruz."

Ortalık yeni kararıştı, fakat Taras erkenden yatmayı severdi. Bir kilimin üstüne uzandı, üzerine kürklü gocuğunu çekti. Hava hayli serindi, insan evinde oldu mu, ne de olsa biraz sıcak isterdi. Çok geçmeden horladı, avluda yatanların hepsi de ona uyup horlamaya başladılar. İlk uyuyan gece nöbetçisi olmuştu. Çünkü genç beylerin eve gelişleri dolayısıyla en çok kafayı çeken oydu. Şimdi avlunun her köşesinden ayrı bir horultu yükseliyordu.

Uyumayan tek kişi yaşlı anaydı. Zavalılık yan yana yatan iki oğlunun başucunda oturmuş, dağınık güzel saçlarını tarıyor; gözlerinden dökülen yaşlarla bu saçları ıslatıyordu. Gözlerini sevgili oğullarından ayırmaksızın bakmasından, bütün analık duyguları-

nın bu bakışta toplandığı anlaşılabilirirdi. Yavrularını sütüyle emzirip beslemiş, ninniler söyleyerek büyütmiş, fakat adam olduklarında onları doya doya seyretmeye fırsat bulamamıştı. “Yavrularım, benim canım yavrularım! Sizlere ilerde neler olacağını, yaşamın neler getireceğini bir bilsem!..” diye ağlarken akan gözyaşları bir zamanlar güzel, şimdiyse kırıksıklarla kaplı yüzünden aşağı süzülüp iniyordu. Acınacak durumdaydı zavallı kadın, fakat o çetin dönemlerde hangi kadına acınmaz ki! Aşk denen şeyi hiç tatmamış değildi. Genç kızlık aşkı, evliliğin ilk ateşi geçinceye; gönlünün hoyrat efendisi kılıç tutkunu arkadaşları, hovardalığı uğruna onu bırakıp gidinceye değin sürmüştü mutluluğu. Kocasını her gelişinde ancak birkaç gün görürdü, ondan sonra yıllarca haber almazdı. Bir arada geçen o kısacık zamana da pek yaşam denmezdi ya... Bol bol sövgüden, hatta dayaktan başka ne görmüştü ki! Kocasının okşamaları bile ona acımasından ileri geliyor gibiydi. Savruk ve savurgan Zaporojye’nin sert damgasını vurduğu bu yaman savaşçılar topluluğunda kadının varlığı çok anlamsız bir şeydi. Böylece gençliği göz açıp kapayıncaya değin uçup gitmiş, körpe yanakları, taze göğüsleri okşanmadan solmuş, buruşmuştu. Bütün aşkı, bütün duyguları, kadın gönlündeki bütün sevdalar, tutkular analık sevgisine dönüşmüştü zamanla. Artık yavrularını gözetmekten, bozkır çaylağı gibi onlara kol kanat germekten başka bir kaygısı, üzüntüsü yoktu. Demek, yavrularını, sevgili yavrularını alacaklardı elinden, bir daha göstermemek üzere alıp uzaklara götüreceklerdi! Kimbilir, belki de ilk çatışmada Tatar kılıçlarıyla ikisinin de kellesi uçacak, nerede öldüklerini kimse bilmeyeceği için, bedenleri yırtıcı kuşlara yem olacaktı. Oysa kanlarının her damlası için kendini seve seve feda ederdi. Uykudan gözleri kapanan oğullarından bakışlarını ayıramıyor, bir yandan da ağlayarak şöyle mırıldanıyordu:

“Taras uyanınca yolculuğu bir iki günlüğüne erteler mi ola? Çok içmişti, belki de hemen gitmeye kalkışması ondandır.”

Ta yükseklerle tırmanan ay, epeyden beri avlunun çitini bürüyen yaban otlarını, ortadaki bir küme söğüt ağacını ve şuraya buraya serilmiş yatan insanları aydınlatmaktaydı. Fakat yaşlı anne bir an olsun yerinden kımıldamamış, eğik başını kaldırmamış, gözlerini sevgili oğullarının üzerinden ayırmamıştı. Uyumak aklına bile gelmiyordu. Artık atlar günün doğmak üzere olduğunu anlayarak yem yemeyi bırakmış, otların üstüne uzanmışlardı. Söğütlerin tepesinden başlayan bir ürperti bir fısıltı gibi, yavaş yavaş alt dallara doğru yayıldı. Çın çın öten şen bir tay kışnemesi bozkırdan beri yankılanarak geldi. Gökte kırmızı çizgiler belirmeye başladı. Yaşlı ana şafağı bulduğu halde yorgunluk nedir duymuyor, sabahın gelmesini hiç istemiyordu.

Taras birden gözlerini açtı, açar açmaz da ayağa fırladı. Bir gün önce verdiği karar aklından çıkmamıştı.

“Haydi çocuklar, uyanın bakalım! Atlarınızı su verin, gidiyoruz. Nerede bizim kocakarı? (Karisını hep böyle çağırırdı.) Çabuk, kocakarı, bize sabah çorbası pişir! Yolumuz uzun, geç bile kaldık.”

Zavallı kadıncağız, son umudunun da boşa çıktığını görerek üzgün üzgün mutfağın yolunu tuttu. O, gözyaşları arasında kahvaltı hazırlayadursun, Taras son emirlerini veriyor, ahırdan eve, evden ahıra koşuyor, yiğitlerine yol donanımının en iyisini kendi eliyle seçiyordu.

Papaz yamakları birden kılık değiştiriverdiler. Çamurlu kunduralar gitmiş, yerine gümüş nalçalı, kırmızı sahtiyan çizmeler gelmişti. Kat kat kıvrımları açıldığında Karadeniz’in genişliğine erişen şalvarlar giyilmiş; beline sırmalı uçkurlar takıldıktan sonra,

önden, ucu püsküllü kuşaklar, şingır şingır sallanan süslü tütün avadanlıkları sarkıtılmıştı. Ateş rengi cepkenlerinin üstüne işlemeli kemerler kuşanmışlardı. Bu kemerlerde Türk işi gümüş kakmalı tabancaların sapları gözüküyor, kılıçlar çizmelere vurdukça şakır şakır ediyordu. Delikanlıların henüz güneşten yanıp kararmamış yüzleri, koyun derisinden, tepesi yaldızlı başlıklar altında daha bir ağarmış, güzelleşmiş gibiydi. İnce kara bıyıklar yüzlerinin aklığını, gençliğin civelek renklerini iyice belirginleştirmişti.

Zavallı ana onları böyle görünce tek söz söyleyemedi, gözleri dolu dolu oldu.

“Aslanlarım! Hazır mısınız?” dedi Taras. “Yola çıkmadan önce dinimizin gereklerine uyup diz çökün, bakalım!”

Herkes, kapının önünde saygıyla dikilen uşaklar bile diz çöküp oturdular.

“Haydi, kadın, oğullarını kutsa şimdi! Kahramanca dövüşsünler, yiğitlik yolundan ayrılmasınlar. Hıristiyan dinini korusunlar diye dua et! Fakat bunları yapmazlarsa geberip gitmelerini dilemeyi de unutma! Oğullarım, yaklaşın şöyle annenize! Ana duası hem karada, hem denizde kurtarır insanı.”

Bütün analar gibi zayıf bir kadın olan yaşlı anne çocuklarını kucakladı, koynundan iki tane Meryem Ana tasviri çıkarıp hıçkırarak oğullarının boyunlarına astı.

“Tanrımızın anası... Sizleri korusun... Yavrularım, unutmayın beni! Ara sıra bir haber, iki satır mektup yollayın.”

Daha fazla söyleyemedi, sustu.

“Çocuklar, gidiyoruz!” diye haykırdı Taras.

Merdivenin dibinde eyerlenmiş atlar bekliyordu. Taras, Şeytan'ın üstüne atladı; hayvan, sırtında Taras

Bulba'nın korkunç ağırlığını hissedince yana doğru sıçradı. Taras Bulba çam yarması gibi iri, etine dolgun bir adamdı.

Yaşlı ana oğullarını ata binmiş görünce dayanamadı, huyunun yumuşaklığı yüzünden okunan küçük oğluna doğru atıldı, üzengisine sarıldı. Bırakmak istemiyordu onu; kederli yüzünü eyere dayamış, kımıltısız duruyordu. İri yarı iki Kazak, kadıncağızı usulca tuttular, içeri götürdüler.

İki delikanlı atlarının üstünde üzgün üzgün giderlerken göz yaşlarını babalarına göstermemeye çalışıyorlardı. Bu ayrılış sahnesi babalarının da içine dokunmuştu fakat belli eder mi yaşlı kurt. Bulutlu, iç daraltıcı bir gündü, parlak yeşil otlar arasında ötüşen kuşlar bile kavga ediyor gibiydiler. Bir zaman gittikten sonra iki delikanlı dönüp geriye baktılar. Evleri yerin dibine göçmüştü sanki, tepesindeki iki bacayla çocukken sincap gibi dallarına tırmandıkları ağaçların uçları gözüküyordu ufukta. Evin önünde göz alabildiğine uzanan çayırlar görünüyordu bir de. Bütün çocuklukları orada geçmişti. Önceleri çiğ düşmüş otlar arasında kendi başlarına koşturup oynarlarken, sonraları kara gözlü Kazak kızlarıyla gizli gizli buluşmaya başlamışlardı.

Az sonra bütün bu görüntüler gözden silindi; bir ucuna araba tekerleği geçirilmiş kuyu tapıncağı bile zor seçiliyordu. Geride bıraktıkları ova, arkasında her şeyi gizleyen bir tümsek görünümü almıştı. Elveda çocukluk günleri, elveda bütün oyunlar, her şeye, her şeye elveda!

≈ İKİNCİ BÖLÜM ≈

Üç atlı en önde hiç konuşmadan ilerliyorlardı. O anda Koca Taras Bulba geçmiş yıllarını düşünüyordu. Her Kazak gençlik yıllarını özlemle anar, güzel yıllarının bitmesini hiç istemez. Ah, nerde o yiğitlik çağı! Zaporojye’de şimdi kimbilir eski silah arkadaşlarından kaçını bulacaktı! Ölenleri, kalanları şöyle bir zihninden geçirdi. Gözleri yaşla doldu, kır saçlı başı üzüntüyle önüne düştü.

Oğullarının aklı tamamen başka şeylerdeydi. Bu konuya geçmeden önce delikanlıları biraz tanıyalım.

Yaşları on iki olduğunda babaları götürüp ikisini de Kiyev papaz okuluna yazdırmıştı. O zamanın soyluları çocuklarının ille bir öğrenim görmesini isterlerdi. Ne işe yarardı bu öğrenim? Hiç... Bir okulda okusunlar da, sonra edindikleri bilgileri unuturlarsa varsın unutsunlardı...

O yaşı kadar sereserpe yaşamış olan iki çocuk birer yabancı gibiydi. Hoş, okulun öteki öğrencilerinin de onlardan geri kalır yanları yoktu.

İşte bu yabancılar, eğitildikçe yontuluyorlar, birbirine benzer nitelikler kazanıyorlardı. Büyük oğlan Ostap işe okuldan kaçınmakla başladı. Yakalandı, bir temiz dayak yedi, gene kaçtığı yere gönderildi. Tam dört kez okuma kitabını toprağa gömdü, fakat dördünde de bir güzel dayak yedi, eline bir yenisi tutuşturuldu. Belki beşinci kitabın başına da aynı şey gelirdi, fakat burada işe babası karıştı. Koca Kazak öylesine görkemli bir ant verdi ki, yaramaz oğlan

okumazsa, yirmi yıl bir manastıra kapatılacak, ömrü boyunca da Zaporojye'nin yüzünü görmeyecekti. Gel de gülme şu Taras Bulba'nın işlerine! Yukarıda da gördük. Okur yazarlığı aşağılayan, çocuklarıyla alay eden kendisi değil miydi? Neyse, o günden sonra Ostap sıkı bir çalışmaya girdi, hiç sevmediği dersleri öğrenerek en iyi öğrencilerden biri oldu. O çağın okullarında öğretilenler yaşamın gerekleriyle hiç uyuşmazdı. Kimin işine yarardı Latince, Grekçe dilbilgisi öğrenmek, güzel konuşma sanatıyla, mantık, felsefe safsatalarıyla kafa patlatmak? Bu dersler öyleydi de ötekiler pek mi yararlıydı sanki? Ne gezer? Bilgin geçinenler gerçek yaşamdan büsbütün uzak kalmışlardı, hiçbir yaşam deneyleri yoktu.

Gerek papaz okullarının bir dereceye kadar başıboş havası, gerekse bir yığın güçlü kuvvetli, kabına sığmaz delikanlının bir araya toplanmış bulunması, gençlerin akıllarına türlü türlü haşarlıklar getirirdi. Okul yönetiminin kötü davranışı, sık sık verilen katıksız hapis cezaları, en çok da genç, sağlıklı, gürbüz bedenlerin tükenmez gereksinimleri, delikanlıları, sonradan Zaporojye'de geliştirip olgunlaştıracakları birtakım girişimlere itti... Kiyev sokaklarında aç dolaşan kara cüppelileri görür de kim ayağını denk almazdı? Çarşıda, pazarda çörek, gevrek, kabak çekirdeği satan kadınlar bu öğrencilerden birini gördü mü, ödleri patlar, yavrusunu koruyan bir ana kartal gibi mallarının üstüne kapanırlardı. Sözde arkadaşlarını denetlemekle görevli sınıf çavuşlarının bile öyle geniş şalvar cepleri vardı ki, gözünü açmayan satıcıların nesi var, nesi yok bu ceplere inerdi. Bambaşka bir sınıftı sanki papaz okulu öğrencileri; hem Leh kibarları, hem de Rus soyluları yaka silkerdi bunlardan. Okulun koruyuculuğunu üzerine alan Voyvoda Adam Kisel bile delikanlıları kendi çevresinden uzak tutar, onlara sert davranılmasını öğütlerdi. Hoş, onun söylemesine pek gerek yoktu. Çünkü gerek okulun

yöneticisi, gerekse hepsi de birer papaz olan öğretmenler kızcılık sopasını eksik etmezlerdi öğrencilerin sırtından. Öğrenciler kendi seçtikleri sınıf çavuşlarını bile bazen öyle kıyasıya döverlerdi ki, zavallılar günlerce kabalarını ovalar dururlardı. İçlerinde köteğe aldırış etmeyenler, dayığı biberli votka içmek gibi bir şey sayanlar vardı, fakat kimileri de cezalara dayanamaz, Kazak yurdu Zaporojye'ye sığınmak için fırsat kollarlardı. Kaçacaklar da ne olacaktı sanki? Yarı yolda yakalanıp geri getirildikten sonra...

Ostap Taras mantığa da, din bilgisine çalışsa da, gene kızcılık sopasından kurtulamıyordu. Dayak yiye yiye iyice sertleşmiş, bir Kazak erkeğinin sağlamlığını, çelik gücünü kazanmıştı. "Güvenilir bir arkadaş" ününe kavuşması fazla sürmedi. Öğrenciler bir bostanı, bir yemiş bahçesini talana giderlerken onun elebaşılık ettiği pek olmazdı. Öte yandan arkadaşları böyle bir işe girişirlerse onlardan geri kalmaz, sonra da başlarına ne gelirse gelsin kimseyi ele vermezdi. Ne dayak, ne kamçı konuşturamazdı onu. Zaten öyle bir huyu vardı ki, dövüşten, hovardalıktan geri durmaz, her türlü haşarılığa karışırdı. Sonra, arkadaşlarına karşı çok dürüst davranırdı. Yufka yürekli olduğu söylenebilirse de, o dönemlerde, onun yapısında bir insan için ancak bu kadarı bulunabilirdi... Annesinin ağladığını görmek delikanlının içine dokunmuştu. İşte o yüzden atının üstünde başı eğik, düşünceli düşünceli gidiyordu.

Kardeşi Andrey'e gelince, daha canlı, kafasının çalışması bakımından daha ileri bir çocuktü. Derslerine seve seve çalışır, kolayca da kavırdı. Zor anlayan, durmadan ezberleyen bir öğrenci değildi. Ağabeyinden daha işlek bir zekası olduğu için sık sık tehlikeli girişimlere elebaşılık eder, yakayı ele verince de cezadan sıyrılmanın bir yolunu bulurdu. Öte yandan af dilemeye, kendini acındırmaya kalkmaz, cüp-

pesini çıkardığı gibi kırbacın altına yatardı. Anlattıklarımızdan Andrey'in yüreğinin yiğitlik ateşiyle yanmadığı sanılmasın. Hayır, onun yüreğinde hem o ateşe, hem de başka duygulara yer vardı. On sekizine erince kadınlar için yanıp tutuşmaya başladı. Gözlerinin önünden kadın hayali hiç gitmiyor, felsefe derslerinde bile kara gözleri aşktan parlayan, güzel bir sevgiliyi düşlüyordu. Yalnızca süt beyazı memelerin, uzun çıplak kolların değil, incecik bedeni saran, kadının güzelliğini bütün kıvrımlarıyla ortaya çıkaran bir fistanın bile onun gözünde bir büyü, kanını tutuşturan bir çekiciliği vardı. Bu tutkusunu hiçbir arkadaşına açmamıştı. Çünkü o dönemde bir Kazak delikanlısı savaşa katılmadan önce kadın kız düşünsün, bundan büyük ayıp, bundan büyük onursuzluk olur muydu? Okulda geçirdiği son yıllarda arkadaşlarını tehlikeli sevrüenlere sürüklemekten vazgeçmiş. Kiyev'in yoksul semtlerinde, ıssız sokaklarda, kiraz bahçelerine gömülmüş küçücük evler arasında yalnız başına dolaşmaya başlamıştı.

Andrey'in bazen kibarlar mahallesine gittiği de olurdu. Kentin bu bölümünde Leh beylerinin Küçük Rus soylularının özene bezene yaptırdıkları konaklar bulunurdu. Bir gün gene öyle dalgın dalgın gezinirken bir Leh paşasının arabası az kalsın delikanlıya çarpacaktı. Bu da yetmiyormuş gibi, bir de pala bıyıklı arabacı kırbacını çocuğun ense köküne indirmez mi... Deliye döndü Andrey. Arka tekerleklerden birine o öfkeyle nasıl sarıldıysa zıncı diye durdurdu arabayı. Başının belaya girmesinden korkan arabacı atları hızla sürdü. Bereket versin, tam o sırada Andrey tekeri bırakmıştı, gene de ayakta duramadı, boylu boyunca yere kapaklanırken, yüzü gözü çamura battı. Derken, neşeden çınlayan bir kahkaha duydu yakınlardan. Başını kaldırdı; yukarıda, bir konağın penceresinden ona bakan güzel bir kız gördü. Kara gözleriyle, güneşin ilk ışıkları vurmuş, kar gibi beyaz

teniyle eşsiz güzellikte bir kız... Orada neşeli neşeli gülüyor, gül yanaklarının pembeleşmesi güzelliğini bir kat daha artırıyordu. Andrey şaşkınlıktan donakaldı. Ne yapacağını bilemiyor, gözleri kızda, yüzündeki çamuru sileyim derken büsbütün bulaştırıyordu. Bu dilber kimdi acaba? Bandura çalan genç bir ozanı dinlemek için kapının önünde toplanmış bulunan, şatafatlı giyimli uşaklardan sorup öğrenmek istedi. Fakat onun çamura bulanmış suratını görünce alaya aldılar, doğru dürüst yanıt bile vermediler. Andrey konunun üstüne düştü, en sonunda güzelin kim olduğunu öğrendi. Bir süreliğine Kiyev'e gelen Kovno Voyvodası'nın kızıymış.

Hemen o gece, yalnızca yatılı öğrencilere özgü bir ataklıkla duvarlardan aşır Voyvodanın bahçesine daldı, oradaki koca bir ağaca tırmandı, bir daldan evin damına sıçradı, ocağın bacasından aşağı sıyrılarak doğruca kızın odasına girdi. İki mumun aydınlatığı aynanın önünde elmas küpelerini çıkarmakta olan kız, karşısında bir yabancı görünce afalladı, bir an ne diyeceğini bilemedi. Delikanlı da duraklamış, kızın yüzüne ürkek ürkek bakmaya başlamıştı. Lehli dilber hemen tanıdı konuğunu. Sabahleyin çamura bulanmış suratını görüp alay ettiği gencin ta kendisiydi... Gene duramadı, kıkır kıkır gülmeye başladı. Andrey'in hiç de korkulacak bir görünüşü yoktu, ayrıca yakışıklı bir delikanlıydı. Kız katıla katıla güldü, neşelendikçe neşelendi.

Bütün Lehli güzeller gibi hoppa bir yaradılışı olan genç kız o derin gözleriyle Andrey'e öyle bir bakış baktı ki, delikanlı can evinden vuruldu. Eli kolu bağlanmış gibi kıpırdamadan duruyor, kendisine karşı nasıl davranılırsa davranılsın, hiç sesini çıkarmıyordu. Kızın ondan çekinmeden yanına sokulup pırıl pırıl yanan tacını başına oturtmasını, süslü küpelerini kulaklarına takmasını, sırmalı bürümcek-

ten, kenarları işlemeli atkısını omuzlarına atmasını, kısacası onu böyle kılıktan kılığa sokarak maskaraya çevirmesini, sonra da karşısına geçip eğlenmesini sessizce seyretti. Kızın türlü türlü hoppalıklarından şaşkına dönmüş bir halde gözlerini onun güzel yüzünden ayırmaksızın bakarken, Andrey'in gerçekten gülünecek bir görünüşü vardı. O sırada kapının vurulmasıyla kızın kendini toparlaması bir oldu. Delikanlıya karyolanın altına saklanmasını söyledi. Tehlike geçince de Tatar halayığını çağırdı, ona genci duvardan kaçırarak dışarı çıkarmasını buyurdu. Ne var ki, delikanlının şansı bu sefer pek iyi gitmedi. Tam duvardan aşacağı sırada uyanan bekçi onu bacaklarından sımsıkı yakaladı, öteki uşaklarla birlikte delikanlıya temiz bir sopa çektiler. Eğer Andrey yakasını onlardan kurtarıp kaçmasaydı, kimbilir daha ne çok dayak yiyecekti! Ondan sonra da bir daha konağa uğramadı.

Bir kere de Katolik kilisesinde karşılaştılar, kız ona eski bir dostuymuş gibi candan gülümsedi. Birbirlerini üçüncü kez sokakta, şöyle bir görmelerinin üzerinden fazla geçmedi, Kovno Voyvodası'nın Kiyev'den ayrıldığı duyuldu. Zaten kızın gittiği, konağın penceresinden o güzel yüz yerine kaba saba bir suratın görünmesinden de belli oluyordu... İşte Andrey, başını önüne eğmiş, gözleri atının yelesinde, dalgın dalgın giderken bunları düşünüyordu.

Bu arada bozkır dalga dalga açılmış, atlıları adam boyu otları içine almıştı. Yeşillikler arasından Kazakların kara başlıkları arada bir görünüyordu.

Düşüncelerinden uyanan Taras Bulba birden silkinerek:

"E, delikanlılar, neden öyle keşişler gibi sustunuz? dedi. Konuşsanıza biraz! Haydi, bütün tasaların canı cehenneme! Yakın çubuğunuzu, dehleyin atınızı, bakalım kuşlar mı hızlı gidermiş, biz mi?"

Hayvanların boynuna eğilen Kazaklar otların içinde kayboluverdiler. Başlıkları bile gözük müyor, ancak çiğnenip yatan otlardan hızla ilerledikleri belli oluyordu.

Epeydir dupduru gökte parlayan güneş, yaşam verici ışıklarını yeryüzüne saçıp duruyordu. Babalarının çağrısı üzerine delikanlılar birden canlanmışlar, bütün kaygılarını, düşüncelerini atıp neşelenmişlerdi.

Onlar ilerledikçe bozkır da tamamen güzelleşiyordu. Şimdi Yeni Rusya dediğimiz güney bölgesi, o zamanlar ta Karadeniz'e değin uzanan ıssız, yemyeşil topraklardı. Yabanıl otların bürüdüğü bitmez tükenmez kırlar hiç saban yüzü görmemişti. Adam boyu yükseklikteki bitki örtüsünü yalnızca buralardan gelip geçen atlılar çiğnerlerdi. Bu yerlerde doğa öylesine güzeldi ki, yeşilli kırmızılı milyonlarca çiçek, geniş ovaları uçsuz bucaksız bir renk denizine dönüştürürdü. Otların ince uzun sapları arasında mavi, mor, lacivert çan çiçekleri boy gösteriyor, katırtırnakları sarı çiçeklerini kat kat açıyor; ak yoncalar şemsiye biçimi yaprak kümeleriyle yükseliyor, buralara nereden geldiği bilinmeyen buğdaylar başaklarını sallıyorlardı. Çil keklikler dolaşıyordu ince bitki kökleri arasında. Havayı binlerce kuşun cıvıltısı doldurmuştu. Gökte bir atmaca kocaman kanatlarını açmış süzülüyor, keskin gözleriyle otların arasını tarıyordu. Uzaklarda bir gölde uçuşan yaban kazlarının çığlıkları yankılanıyordu arada bir. Ölçülü kanat vuruşlarıyla havalanan bir martı göklere doğru yükseldi, mavilikler arasında yiterek bir noktaya dönüştü. Fakat sonra geriye döndü, tüyleri güneşte ıslı ıslı yanmaya başladı. Ah, bozkırlar, canım bozkırlar, ne kadar da güzelsiniz!..

Bizim yolcular yemek yemek için birkaç dakika eğleniyorlardı, hepsi o kadar. Yanlarındaki on Kazak askeri hemen atlarından iniyorlar, votka tulumlarını,

tabak yerine kullandıkları oyulmuş kabakları çıkarıyorlar. Yedikleri ya bir parça ekmekle domuz yağı, ya da bir iki peksimetti, kızışmak için birer kadeh de votka içiyorlardı. Taras Bulba böyle günlerde kafa çekmeyi hoş karşılamazdı. O yüzden fazla oyalandıktan kalkıp yola düzülüyorlardı. Ondan sonra akşama değin git babam git...

Hava kararınca bozkırın görünüşü bütünüyle değişiyordu. Güneşin son ışıklarının yıkadığı o alaca bulaca ovalar, üzerlerine bir gölge düşmüşcesine koyu yeşile dönüşüyor, sonra yavaş yavaş loşlaşıyordu. Toprağın, yaprakların nemiyle dolan havaya, çiçekler, otlar kendi kokularını katıyorlardı. Koyulaşan gökyüzünde, kocaman bir fırçayla vurulmuş gibi, pembemsi kırmızı çizgiler yol yol uzanıyor, uçucu beyaz bulutlar şurada burada kümeleniyordu. Derken, hafif bir esinti kopuyordu uzaklardan. Otların uçlarını dalga dalga oynatırken insanın yüzünü okşayıp geçiyordu. Gündüzki kuş cıvıltıları yerlerini başka seslere bırakıyordu. Benekli gelincikler deliklerinden çıkarak arka ayaklarının üzerinde dikiliyor, ısıklık çalmaya başlıyorlardı. Çekirgelerin cırlamaları yükseliyordu ardından. Uzaktaki bir gölden kopup gelen bir kuğu çığlığı bu cırlamalara karışıyordu.

Hiç durmadan yol giden atlılar yavaşlıyorlar, geceyi geçirecekleri yeri seçiyorlardı, büyük bir ateş yaktıktan sonra, üzerine lapa tenceresini oturtuyorlardı. Yemekten çıkan buğular esintiye göre bir o yana, bir bu yana dağılıyordu. Kazaklar lapalarını yiyor, atlarını köstekleyip çayıra saldıktan sonra gocuklarının üstüne uzanıyorlardı. Yıldızlarla donanmış gökyüzü yukarıdan onlara bakıyordu. Otların arasını dolduran sayısız böceklerin çıkardığı cırıltılar, ısıklar, çıtırtılar gecenin temiz havasında yıkanmışçasına çın çın ötüyor, uykuda yatanlara ninni gibi geliyordu. İçlerinden biri şöyle bir doğrulup çevresi-

ne bakacak olsa, ovanın ateş böcekleriyle dolu olduğunu görürdü. Ufkun çeşitli yerlerinden arada bir kızılıklar belirliyordu. Çayırıklarda, ırmak kıyılarında yakılan kuru kamışların göğe doğru vuran alevleriydi bunlar. Kuzeye doğru küme küme göçen kuğular bu ateşlerin üzerinden geçerlerken parlak pembe bir renge beleniyor, göğün koyu maviliği içinde sanki kırmızı mendiller sallanıyordu.

Atlılar herhangi bir olayla karşılaşmaksızın ilerliyorlardı. Önlerine bir tek ağaç bile çıkmıyordu, her yerde uçsuz bucaksız bozkır, o engin, güzel bozkır... Bazen uzaklarda, Dinyeper'in her iki yakasını kaplayan yeşil ormanlar gözüküyordu. Bir keresinde Taras Bulba düzlükte beliren koyu bir beneği gösterdi oğullarına.

"Bakın, çocuklar, bir Tatar at koşturuyor."

Baktılar. Sarkık bıyıklı binici, çekik gözlerini onlardan yana çevirdi, bir tazı gibi havayı kokladı, gidenlerin on üç kişi olduğunu anlayınca dağ keçisi çevikliğiyle atını sürdürdü.

Taras Bulba:

"Ha, yiğitlerim, yakalayın şu Tatar'ı," dedi. "Fakat boşuna yorulmayın, yetişemezsiniz. Onun atı benim Şeytandan daha hızlıdır."

Taras Bulba bunu söylerken tedbirli olmaları gerektiğini biliyordu, çünkü bu yerlerde pusuya düşmek işten bile değildi. Atlarını dörtnala sürüp Dinyeper'in kollarından Tatarka Çayı'na vardılar, suyun içinde hayli yol alarak izlerini yok ettiklerine inandıktan sonra kıyıya çıktılar, yeniden yola koyuldular.

Üç gün süren bir yolculuktan sonra varacakları yere yaklaşmışlardı. Havanın birden serinlemesi bir su boyuna geldiklerini gösteriyordu. Gerçekten de Dinyeper uzaktan ışıldadı, uzayıp giden mavi bir

şerit ufukta belirmeye başladı. Koca ırmak çevresine dalga dalga serinlik saçıyordu, yolcular yaklaştıkça su şeridi açıldı, genişledi, görülebilen düzlüğün yarısını kapladı. Burası Dinyeper'in kayalık sekilerden kurtularak sereserpe durgun aktığı, deniz gibi hışır-dadığı yerlerdi. Irmağın ortasına serpiştirilmiş adalar suları kıyılara doğru itiyor, çağıldayan dalgalar hiçbir kayaya, tümseğe raslamaksızın iki yana yayılıyordu. Kazaklar hayvanlarından indiler, bir sal tuttular, üç saatlik yolculuktan sonra Horititsa adasına vardılar. Sık sık yer değiştiren Kazak ordusu şimdilik orada konaklamıştı.

Kıyıda toplanan bir yığın insan salcılarla kavga ediyordu. Kazaklar iner inmez atlarına çeki düzen verdiler. Taras Bulba kemerini sıktı, kurumlu bir tavır takınarak bıyıklarını özenle burdu. Delikanlılar da üstlerini başlarını düzelttiler. Buraya gelmiş olmanın dolayı içlerinde hem korku, hem de gizliden gizliye duydukları bir kıvanç vardı.

Yine atlarına bindiler, ordu otağının yarım kilometre yakınındaki köye vardılar. Gelir gelmez de kulakları sağır eden bir gürültüyle karşılaştılar. Yerin altına yirmi beş çukur kazılıp üstleri çimle örtülmüş, böylece demirci işlikleri yapılmıştı. İşte buralarda elli çekiç yirmi beş örse inip inip kalkıyordu. İri yarı sepi ustaları yolun kenarındaki alaçık(bağ evleri)'ların altında güçlü elleriyle öküz derisi serpilemekteydiler. Barutçu ustaları çardakların altına öbek öbek çakmaktaşı, barut yığmışlardı. Bir Ermeni, cicili bicili yağlıklar sergiliyor, bir Tatar, şişe geçirdiği kuzu gövdesini ateşte çeviriyor, bir Musevi, boynunu uzatmış, önündeki fıçıdan içki satıyordu. Yolun ortasına boylu boyunca serilmiş yatan bir Zaporojyeli görünce bizim Kazaklar hayli şaşırdılar. Taras Bulba atını durdurdu.

“Hey be, şu yiğidin yatışına bakın!” diye adamı hayran hayran seyre koyuldu.

Gerçekten de görölmeye değer bir şeydi bu. Zaporojyeli aslan gibi uzanmıştı yere, tepesindeki perçemin boyu yarım metreyi bulurdu. En iyi cins kırmızı çuhadan yapılma şalvarı, sanki giyime kuşama değer vermediğini gösterircesine katrana bulanmıştı. Taras adama imrenerek bir süre baktıktan sonra daracık sokaklardan, kaldırımın üstüne oturmuş, işlerini gören esnafın arasından atını sürdü. Burada her ulustan, aklınıza gelecek her işi yapan insan bulunurdu. Zaporojye Kazakları gülüp eğlenmekten, bir de savaş yapmaktan başka bir şeyden anlamadıklarına göre, elbette onların konakladığı yere dört bir yandan insanlar üşüşür, orasını panayıra çevirirlerdi.

Sonunda köyü geçip ilk koruganlara vardılar. Bunların üstü çimlerle ya da Tatarların tarzında, abalarla örtölmüştü, kimisinin önündeyse birer top vardı. Köyde gördükleri çitlerden, kısacık direklere çakılmış levhaları bulunan ufacak evlerden hiçbirini yoktu burada. Koruganları bir toprak tabya kuşatıyordu, bunun üstüne de kütükler dizilmişti. Gelgelelim tek bir nöbetçinin bulunmayışı içerdekiilerin ne denli pervasız olduklarını göstermeye yeterdi. İnsan azmanı birkaç Zaporojyeli, çubukları ağızlarında, yolun kıyısına uzanmışlardı. Gelenlere kayıtsız kayıtsız baktılar, yerlerinden bile kıpırdamadılar.

Taras Bulba oğullarıyla birlikte onların arasından geçerken:

“Merhaba, yiğitler!” dedi.

“Hoş geldiniz, ağa!” diye karşılık verdiler.

Kazak askerlerinin düzlüğe böyle öbek öbek dağılması görölmeye değerci doğrusu. Hepsinin de yanık yüzlerinde nice savaşların, çekilen nice sıkıntının izleri vardı. İşte Zaporojye burasıydı! Aslan yü-

rekli yiğitlerin, yılmaz savaşçıların yuvası! Ukrayna'nın övüncü, Kazaklık geleneğinin kaynağı!

Bizim yolcular geniş bir alana vardılar. Ordu kurulu çoğunlukla burada toplanırdı. Ters çevrilmiş bir fıçıya oturan, üstü çıplak bir Zaporojyeli gömleğindeki yırtıkları yamıyordu. Derken, kalabalık bir çalgıcı kümesi yollarını kesti. Başlığını yana eğmiş, kollarını havaya kaldırmış genç bir Zaporojyeli, çalgıcıların arasında zıp zıp zıplıyor; bir yandan da "Çalın, be aslanlarım! Daha hızlı çalın! Sen de Foma, şimdi cimriliğin sırası değil, herkese bol bol votka dağıt!" diye bağııyordu. Bir gözü yediğı yumruktan moraran Foma isteyene bol bol içki veriyordu. Genç Zaporojyelinin yanında dört yaşlı adam, hoplayıp zıplıyorlardı durmadan. Ayaklarını çabuk çabuk yere vururken, çalgıcıların üstlerine düşecekmiş gibi dönerek yana savruluyorlar, fakat birden yere çömelip bacaklarını sırayla ileri fırlatarak, sert toprağı gümüş nalçalı çizmeleriyle gümbür gümbür dövüyorlardı. Kazak dansının hızlı ayak vuruşları, oynayanların bağırıp çağırmaları dalga dalga yankılanıyordu dört bir yanda. İçlerinden biri en çok sıcıyor, en çok bağııyordu. Perçemini yele vermiş, göğsünü bağrını açmıştı, fakat kürklü gocuğunu da çıkarmamıştı sırtından. Alnından buram buram ter boşalıyordu.

Taras Bulba bu çılgın ihtiyara:

"Gocuğunu neden çıkarmıyorsun?" diye sordu.

"Çıkaramam..."

"Neden çıkaramazmışsın?"

"Huyum kurusun, sırtımdan ne çıkarsa dosdoğru meyhaneye gider!"

Ne başında başlığı, ne omuzunda işlemeli atkısı, ne belinde kemeri vardı. Demek, hepsi de o yolu tutmuştu. Kalabalık gitgide büyüyor, yeni yeni kişiler gelip oynayanlara katılıyorlardı. Dünyanın en hızlı,

en coşturucu dansı, yaratıcısının “Kazak Dansı” adını verdiği bu çılgın oyunu seyredip de ta derinden sarsılmamak kimin elindeydi ki!

Taras Bulba:

“Ah, at üstünde olmayacaktım da bir de benim oyunumu görecektiniz! dedi.”

Bıyıkları, perçemleri ağarmış yaşlı başlı adamlar da ortaya çıkmaya başladı. Bunlar Zaporojye’nin gün görmüş, saygı kazanmış kişileriydi. Taras Bulba çok geçmeden o eski arkadaşlarına rastladı. Ostap ile Andrey şöyle haykırışlar duyuyorlardı:

“Aa, sen misin? Peceritsa! Merhaba Kozolop!”

“Aa, Taras Bulba, sen de nereden çıktın!”

“Nasıl düştün buralara, Doloto?”

“Merhaba, Kirdiyaga!.. Merhaba Gustıy!.. Seni göreceğimi hiç ummazdım, Remen!..”

Güney Rusya’nın yiğit yatağı illerinden kopup gelmiş savaşçılar kardeşçe sarmaş dolaş oldular.

“Kasyan nerelerde! Borodavka’ya ne oldu? Koloper’den, Pidsişok’tan ne haber?”

Borodavka’nın Tolopan’dan asıldığını, Koloper’in Kizikirmen Kalesi önünde diri diri derisinin yüzüldüğünü, Pidsişok’un kellesinin uçurulup tuzlandığını, sonra bir fıçı içinde İstanbul’a gönderildiğini duyunca Taras başını önüne eğdi:

“Yaman Kazaklardı! Hepsi de yaman kazaklardı!” diye mırıldandı.

≈ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ≈

Taras Bulba ile iki oğlu Zaporojye'ye geleli bir haftayı bulmuştu. Gelgelelim ne Ostap'ın, ne de Andrey'in pek askeri eğitimle uğraştıkları yoktu. Gerçekten ordu otağlarında askeri eğitime fazla önem verilmez, gençlerin savaş alanlarında dövüşe dövüşe yetişmeleri istenirdi. Bu yüzden Zaporojye'de çarpışmalar hiç eksik olmazdı. İki savaş arasında askerlik hünerlerini ilerletmeyi zaman kaybı sayan Kazaklar ara sıra ok atmaktan, at koşturmaktan, bir de dere tepe av kovalamaktan başka bir işle uğraşmazlardı. Geri kalan zamanlarını nasıl geçirdiklerine gelince, bütün yaptıkları bol bol gezip eğlenmekti. Yiğitliklerinin, taşkın yaradılışlarının bir görüntüsüydü bu. Zaporojye, her gün vur patlasın, çal oynasın eğlenilen, şenliğe bir başlandı mı bir daha sonu gelmeyen, akıl almaz bir cümbüş yeri idi. Kazaklar arasında iş gücü tutan, dükkân işleten insanlar yok değildi; fakat çoğu, keselerinde şıkırdayan birkaç altın buldukça, savaşlarda kazandıklarını bezirganlar, meyhaneciler ellerinden almadıkça bir türlü uslanmaz, sabahdan akşama değin gezer eğlenirlerdi. Onların coşup eğlenmelerinin ayrı bir havası vardı. Öyle sarhoşlar gibi kederden içip içip meyhane köşelerinde sızmazlar, hovardalığa bir başladılar mı, çılgınca neşelenirlerdi. Aralarına katılanların ne bir tasası vardı, ne sıkıntısı. Çünkü her Kazak gibi onların da çoluğu çocuğu, yakınları, evi barkı çok uzaklarda bulunmaktadır. Geride bıraktıkları vız gelirdi onlara, arkadaşlıktan gönlünce eğlenmekten başka bir şey düşünmezlerdi, bir çöl kartalı gibi bağımsızdı-

lar. İnsan ancak kafasına bir şey takmazsa çılgınca neşelenebilir. Zaporojyelilerin öbek öbek toplanıp tembelce yere uzanarak anlattıkları öyküler, bütün o gevezelikler öyle gülünç, öyle renkli şeylerdi ki... Onları dinlerken kendini tutmak, yüzünü bile oynatmamak için bir Zaporojyeli'nin soğukkanlılığına sahip olmak gerekirdi. Güneyli Rus'u öteki kardeşlerinden ayıran bir özellik de budur işte.

Onların ki sarhoşların şamatacı neşesiydi, konuşmalarında meyhane sarhoşlarının dertli iç dökmelerini, acıklı sızlanmalarını bulamazdınız. Bir araya toplanmış okul arkadaşları gibiydiler. Ancak, okul çocukları gibi sınıfta kapanıp öğretmenin sıkıntılı dersleriyle kafa patlatmaktansa beş bin atlı bir olup akınlara katılırlardı. Okulun, kaydırak oynadıkları bahçesi yerine hiçbir sınır tanımayan kendi geniş savaş alanları vardı. Oralarda Tatarlar durmadan cirit atarlar, Türkler yerlerinden kıpırdamasalar bile, yeşil sarıklı başlarını çevirip sertçe bakarlardı... Ayırım bununla da kalmıyor. Çocuklar okula analarının, babalarının zoruyla giderler, oysa Kazaklar kendi istekleriyle analarını, babalarını, kor ocaklarını bırakır, öyle gelirlerdi Zaporojye'ye. İçlerinde cellat kemendinden son anda kellesini kurtarmış, soluk benizli ölümü beklerken yaşama kavuşmuş insanlar vardı. Meteliğe değer vermeyen, doğuştan soylu züğürtler yanında, paraya gerekli önemi verdikleri halde, Musevilerce soyulup soğana çevrildikleri için ceplerinde harcanacak tek kuruşları bulunmayan kişiler de toplanmıştı oraya.

Kızılılık sopasına dayanamayarak okuldan kaçan, elifi görse mertek sananlar olduğu kadar, Horatius, Cicero, Roma Cumhuriyeti nedir bilenler de koşup gelmişlerdi. Orada öyle subaylar vardı ki, Leh Kralı'nın ordusunda ün yapmış, şan kazanmışlardı. Kelle koltukta akınlara katılanlar kimin yararına çarpıştık-

larını pek düşünmezlerdi, yeter ki savaş olsun, onurlu bir Kazak dövüşmeden duramayacağına göre, uğruna dövüşülecek bir fırsat çıksın. Zaporojye'ye, otağlarda kalmaktan kendilerine övünme payı çıkararak, yiğitlik taslamaktan kıvanç duyanlar da gelirlerdi. Kimler yoktu ki orada?.. O çağın her türlü gereksinmesini karşılayan, bir gariplikler ülkesiydi Zaporojye. Savaşmak isteğiyle yananlar da, altın kupa, sırmalı kaftan, para gibi mal hırsıyla kıvrananlar da aradıklarını bulurlardı orada. Ancak kadın düşkünlerine yer yoktu; çünkü kadınlar, otağlara sokulmak şöyle dursun, çevredeki köylere bile yaklaşamazdı.

Ordu bölgesine giren çıkanın belli olmaması, birinin çıkıp da onlara, "Kimin nesisin? Nereden gelir, nereye gidersin?" diye sormaması çok tuhaf geldi Ostap'la Andrey'e. Herkes oraya, babasının evine gelirmiş gibi, elini kolunu sallaya sallaya dalıyordu. Gelenler otağ atamanının karşısına şöyle bir çıkarlar, belli birkaç soruya karşılık verirlerdi.

"Hoş geldin. İsa'ya inanır mısın?"

"İnanırım."

"Kutsal Üçlü'ye de inanır mısın?"

"İnanırım."

"Kiliseye gider misin?"

"Giderim."

"Öyleyse istavroz çıkar da görelim."

Yeni gelen güzelce istavroz çıkarırdı.

"Peki, tanıdığın bölük varsa, git, hangisine istersen katıl."

İşte, bütün tören bu kadardı. Orduya katılanlar aynı kilisede tapınırlardı, oruca perhize pek aldırış eden olmazdı, fakat kiliseyi savunmaya gelince kanlarının son damlasına değin akıtmaya hazırdılar. Ka-

zakların pazarlıktan hoşlanmadıklarını, ellerini ceplerine soktuklarında ne çıkarsa verdiklerini bilen Museviler, Ermeniler, Tatarlar kazanç hırsıyla, her tehlikeyi göze alarak orduya yakın köylerde yerleşirler, esnafılık yaparlardı. Fakat acınacak bir durumları vardı bu aç gözlü bezirganların. Onları Vezüv'ün eteklerinde oturan insanlara benzetebilirdiniz. Çünkü kabadayılar parasız pulsuz kalınca dükkânları yağmalar, ne bulurlarsa çalıp kaçarlardı.

Ordu altmış bölükten oluşuyordu, her bölük bağımsız birer cumhuriyet durumundaydı. Bölüğün adamları yatılı okul öğrencileri gibiazardan yer içerlerdi. O nedenle kendileri yiyecek içecek derdiyle uğraşmazlar, her şeyi “baba” dedikleri bölükbaşı düzenler, kotarırdı. Yalnızca yemeklerin pişirilmesi değil, harçlıkların, yiyeceklerin dağıtımı, kışlık azığın, yakacağın sağlanması hep bölükbaşının görevlerindendi. Bölüğün adamları, saklaması için paralarını bile ona verirlerdi.

Bölükler arasında sık sık kavga çıkar, iş çarpışmaya değin varırdı. O zaman dövüşen iki bölüğün adamları alana dökülür, birbirlerine yumrukla girerlerdi. En sonunda bir taraf pes eder, bunun üzerine hep birlikte şenlik yapar, eğlenirlerdi. Gençleri kendine çeken Zaporozje işte böyle bir yerdi.

Andrey ile Ostap gençliğin verdiği ateşle bu azgın denize atılıverdiler. Baba ocağını, okullarını, eski yaşamlarını bir anda unutarak bütünüyle yeni bir evrene daldılar. Otağın pek karışık olmayan yasaları, hovardalıkları, eğlenceleri hayli hoşlarına gitmekle birlikte, o başıbozuk düzen içinde bazen bu yasaların çok sert olduğu belirtilmelidir. Diyelim, bir Kazak ufacık bir şey mi çalmış; hemen bu hırsızlık bütün Kazak ordusunun yüz karası sayılır, hırsız bir direğe bağlanıp yanına da iri bir sopa konduktan sonra gelenin geçenin bu sopayı adamın kafasına bir kere

indirmesi istenirdi. Onca sopa atılır da kim sağ kala-
bilir ki? Biri borcunu mu ödememiş; elinden, ayağın-
dan bir topa zincirlenir, insafli bir arkadaşı çıkıp bor-
cunu ödeyerek onu kurtarıncaya değin orada çakılı
kalırdı. Fakat Andrey'i en çok etkileyen şu korkunç
ölüm cezası oldu. Bir katili derince kazılmış bir çuku-
ra indirdiler, üstüne de tabut içinde öldürdüğü ada-
mı koydular, ondan sonra çukuru toprakla doldur-
maya başladılar. Mezara diri diri gömülen adamın
görüntüsü uzun süre gitmedi Andrey'in gözünün
önünden.

Bizim genç Kazaklar kısa sürede Zaporojyelilerce
sevilip beğenildiler. Sık sık kendi bölük arkadaşlarıyla,
bazen de öteki koruganların adamlarıyla birlikte
ava çıkıyorlar, bol bol kuş, karaca avlıyorlardı. Her
koruganın kura çekilerek payına düşmüş kendi gölü,
ırmağı ya da deresi vradı. Serpmelerle, germe ağlarla
toplucu oralara gidilir, bölüğün yiyeceği balık tutu-
lurdu. Gerçi avcılıkta bir Kazak'ın kendini gösterece-
ği büyük hünerler pek bulunmazdı, gene de attığını
vurmak, Dinyeper'de akıntıya karşı yüzmek gibi
beceriler, toy bir Zaporojyeli'nin, arkadaşlarının gö-
züne girmesi için yeterliydi.

Fakat koca Taras Bulba oğullarına başka bir uğraş
bulmak için çırpınıp duruyordu. Gencecik insanlar
böyle entipüften işlerle vakit öldürüp de ne olacaktı.
En iyisi, bütün ordunun katılacağı bir kargaşalık çı-
kartılmalı, yiğitler yiğitliğini göstermeliydi. O niyetle
bir gün otağ atamanının karşısına dikildi, şunları
söyledi:

"Ağam, ne dersin? Kazakların şöyle hoşça vakit
geçirip gönül eğlendirmeleri için zaman gelmedi
mi?"

Kazak ordusunun başı, kısa çubuğunu ağzından
çıkardı, yana doğru tükürdü.

"Eğlenecek durum mu var ki?"

“Neden olmasın? Türklerin, Tatarların yurdu ne güne duruyor? Basalım oraları.”

Ağa hiç istifini bozmadı, çubuğunu yeniden ağzına soktu.

“Olmaz, ne Türklerin, ne de Tatarların yurduna giremeyiz.”

“Neden giremezmişiz?”

“Öyle işte. Söz verdik padişaha, barışı bozamayız.”

“Fakat onlar gavur! Kutsal kitabımız Gavurları öldürünüz!” diye buyurmuyor mu?

“Hayır, yapamayız. Dinimiz üstüne ant içmemiş olsaydık yapabilirdik. Fakat şimdi olmaz.”

“Olmayacağını nasıl söyleyebiliyorsun? Neden olmazmış? Bak, aslan gibi iki oğlum var, daha ne savaş yüzü gördüler, ne de düşman tanıdılar. Sen şimdi kalkmış, “Savaşmaya hakkımız yok! diyorsun. Bundan böyle Zaporojyeliler savaşmayacaklar mı yani?”

“Hayır, savaşmayacaklar.”

“Demek oluyor ki, Kazaklar yerlerinden kıpırdamayacaklar, hareketsiz dura dura çürüyecekler, ne yurdumuza, ne dinimize zerrece yararımız dokunmayacak!.. Öyleyse sence yaşamamızın ne anlamı kalıyor? Hadi, söyle de anlayalım. Akli eren bir adamsın sen, başımıza geçirdiklerine göre bir bildiğin var demektir. Bir yol açıkla şunu; Ne diye yaşıyoruz şu dünyada?”

Ordu atamanının sorulara doyurucu bir yanıt veremeyişinden, Taras Bulba atamanın onu çatlatmak için bildiklerini kendisinden sakladığı kanısına vardı. Ataman bir süre sustuktan sonra:

“Sen ne dersen de, savaş olmayacak,” dedi.

“Ya, demek savaş olmayacak?”

“Hayır, olmayacak..Şimdi biz ne yapsak, boş öyle mi?”

“Kafanı hiç yorma, hepsi boş.”

Taras içinden: “Seni şeytanın dölü! Gör şimdi başına ne işler açacağım!” dedi. Kararını vermişti. Bu işi atamanın yanına koymayacaktı.

Bir iki dostuna danıştıktan sonra bütün arkadaşları ortak bir eğlentiye çağırdı. Yediler, içtiler, kafalar iyice dumanlanınca hepsi birden toplantı (dernek) alanına geldiler. Oradaki direkte çağrı davulu asılıydı fakat çomaklarını davulcu götürmüştü. Bunun üzerine ellerine birer sopa geçirip davulu dövmeye başladılar. En önde koşup gelen sırık gibi adam, davulcunun ta kendisiydi. Tek gözü kördü, sağlam gözünden de uyku akıyordu:

“Kimdir o? Davulu kim çalıyor?” diye haykırdı.

Taras Bulba ile çakırkeyf arkadaşları:

“Kes sesini!” diye çıkıştılar adama.

“Çomaklarını al da doğru dürüst çal şunu!”

Bu gibi işlerin sonunun neye varacağını çok iyi bilen davulcu yanında getirdiği çomakları çıkardı. Davul gümbürdemeye başlayınca Kazaklar arı kovana boşalır gibi alana akın ettiler, direğin çevresinde hal-ka olup durdular. Davulun üçüncü kez dövülüşünde ordunun ileri gelenleri sökün etti. Elinde asasıyla otağ atamanı, ordu mührüyle yargıç, hokkası, divitiyle yazıcı, değneğiyle kolcubaşı ortadaki yerlerini alıp dört bir yana selam verdiler. Kazaklar elleri kalçalarında, onların çevresinde cakalı cakalı dikiliyorlardı.

“Ne diye toplandınız?”

“Ne istiyorsunuz, arkadaşlar?” diye başladı Ataman.

Fakat bağrıışmalar, sövmeler üzerine konuşmasını yarıda kesti.

“Şeytanın dölüne bak! İstemiyoruz seni! Bırak a-sanı da git başımızdan!”

Başka bölümlerden kafaları ütülenmiş Kazaklar isyancıları durdurmak istedilerse de onları dinleyen çıkmadı, ayıklarla sarhoşlar sıkı bir yumruk kavgasına tutuştular, ortalık ana baba gününe döndü.

Bu kargaşalıkta sesini duyuramayacağını anlayan Ataman esasını hemen oracığa bıraktı, kalabalığa saygılı bir selam verdikten sonra dövüşenlerin arasına karıştı gitti. Böyle durumlarda nasıl davranılacağını çok iyi biliyordu. Gözü dönen Kazaklar atamanın bile gözünün yaşına bakmazlardı.

Yargıç, yazıcı, kolcubaşı da ellerindeki mühürü, hokkayı, diviti, değneği bırakmaya davrandılar.

“Biz de gidiyoruz arkadaşlar!”

“Hayır, hayır, siz durun durduğunuz yerde. Sizinle zorumuz yok bizim...”

“Ordunun başı olacak adamı istemiyoruz biz. Ataman değil karının biriymiş meğer. Yenisini seçelim hemen.”

Gedikliler kalabalığa seslendiler.

“Arkadaşlar, Ataman olarak kimi seçiyorsunuz?”

“Kukubenko’yu! Kukubenko’yu!” diye bağırışanlar oldu.

“İstemeyiz Kukubenko’yu, daha dünkü çocuk, ağzında ana sütü kokuyor.”

“Şilo’yu isteriz! Baba Şilo’yu getirelim!” diye birkaç ses yükseldi.

Bu öneri de sövgüyle karşılandı:

“Böğrünüzü Şilo delsin e mi? Tatar gibi hırsızlık yapan heriften hayır mı gelir. Üstelik sarhoşun teki. Sok başını çuvala, yolla şeytana!”

“Borodatiy olsun! Borodatiy’i seçelim!”

“Borodatiy’in de canı cehennemel! O da kim oluyor.”

Taras Bulba birkaç kişinin kulağına eğildi:

“Kirdiyaga,” diye bağırın!

“Kirdiyaga’yı istiyoruz! Kirdiyaga! Kirdiyaga!”

“Borodatiy! Borodatiy!”

“Şilo! Şilo!”

“Şilo’nun canı cehennemel!”

“Kirdiyaga!”

Aday olarak adı çağrılanlar hemen kalabalığın arasından öne çıkıyorlardı. Çünkü yerlerinde dursalar çevrelerindeki kışkırtıcıları, kendilerini seçtirmek istedikleri sanılabiliirdi.

“Kirdiyaga! Kirdiyaga!” diye bağırınların sesi ötekileri bastırmakla birlikte “Borodatiy!” diyenler de çoktu. Baktılar ki olmayacak iş yumruğa bindi, sonunda kavgayı Kirdiyaga’nın yandaşları kazandılar.

“Gidin de Kirdiyaga’yı getirin!” dedi birkaç kişi.

Kalabalıktan on Kazak çıktı, ordu atamanı seçildiğini Kirdiyaga’ya duyurmaya gittiler. Bir ikisi öyle çok içmişlerdi ki, ayakta güçlükle duruyorlardı.

Kirdiyaga çok yaşlı, tilki gibi de kurnaz bir adamdı. Alanda olup bitenlerden hiç haberi yokmuş gibi, koruganda sakın sakın oturmaktaydı.

“Buyurun arkadaşlar, bir şey mi istiyorsunuz?” dedi.

“Bizimle geleceksin. Seni Ataman seçtik.”

“Amanın, siz ne yapıyorsunuz, ağalar? Ben böyle ulu bir onura değer miyim? Atamanlık kim, ben kimim? Böyle bir görevi yürütecek aklım mı kaldı ki? Koca orduda bula bula beni mi buldunuz?”

Kirdiyaga’yı götürmeye gelenler:

"Haydi, fazla uzatma! Seni seçtiğimize göre katır gibi diretmeden kabul et şu işi!" diye iki yandan adamı koltukladılar; sövüp sayarak, yumruklarla, tekmelerle itekleyerek alana doğru sürüklediler.

Kalabalığın yanına varınca:

"Ne diyorsunuz, arkadaşlar? Bu Kazak'ın Ataman olmasını istiyor musunuz?" diye haykırdılar.

"İstiyoruz! Hepimiz istiyoruz!" sesleriyle alan gümbür gümbür gümbürdedi.

Gediklilerden biri makam اساسını yeni seçilen ordu komutanına sundu. Ataman geleneklere uyarak önce almak istemedi. İkinci kez sunulduğunda da geri çevirdi, ancak üçüncüsünde aldı. Bunun üzerine bütün kalabalık "Yaşa! Çok yaşa!" sesleriyle alanı bir daha inletti. O sırada Kazaklar arasından ak perçemli, kır bıyıklı, en yaşlısından dört kişi çıktı. Zaporojyeliler elleriyle ölmediklerinden bunlardan daha yaşlısı bulunamamıştı. Çıkanlar eğilip yerden birer avuç toprak, daha doğrusu, geceleyin yağmur yağdığı için, çamur aldılar, götürüp Kirdiyaga'nın başına koydular. Çamur adamcağızın yanaklarından aşağı süzüldü, bütün yüzüne yayıldı. Kirdiyaga kıpırdamadan duruyor, kendisine onur verdikleri için Kazaklara teşekkür ediyordu.

Bu şamatalı seçim işi böylece bitmiş oldu. Taras kıvançlıydı, çünkü hem eski atamandan öcünü almış, hem de onun yerine yakın bir arkadaşını seçtirmişti. Kirdiyaga ile pek çok sefere katılmışlar; karada, denizde nice güçlüğü birlikte yenmişlerdi.

Seçimi kutlamak için dağılan Kazaklar öyle görkemli bir eğlence düzenlediler ki, Ostap ile Andrey böylesini hiç görmedikleri için şaşırıp kaldılar. Meyhanelerin kapıları kırıldı, bal şerbetleri, biralar, votkalar sel gibi aktı. İçilenlerin parasını almak şöyle dursun, meyhaneciler canlarını kurtardıklarına şükretti-

ler. Kahramanlık türküleri, bağrıışmalar bütün gece sürdü gitti. Banduralarını, cümbüşlerini, yuvarlak karınlı balalaykalarını tıngırdatan çalgıcılar, şarkılarıyla Kazaklığı öven otağ kilisesi ilahicileri ay ışığında sokak sokak dolaştılar durdular. Fakat sarhoşluğa, yorgunluğa uzun süre kim dayanabilir ki? Şurada Kazak'ın biri yere düşüyor, orada bir başkası yuvarlanıyordu. Arkadaş arkadaşla sarılarak ağlaşanları, ikisi de ayakta duramayıp yıkılanları mı ararsınız?.. Yoksa topluca yerlere serilenleri, kendine yatacak bir yer ararken kütüğün üstüne devrilenleri mi?.. En son ayakta kalanlar bile anlaşılmaz birtakım sözler söylediler, sendelediler, sonra ötekiler gibi oldukları yere yığılıverdiler. Bütün Zaporojye uykuya dalmıştı şimdi...

≈ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ≈

Taras Bulba ertesi gün, Zaporojyelileri eyleme sürüklemenin yollarını aramak için yeni atamanla bir görüşme yaptı. Kazakları avucunun içi gibi bilen eski kurt önce pek oralı olmadı.

“Ne yapsak da hır çıkarsak? Andımızı bozamayız...” cinsinden bir iki laf geveledikten sonra:

“Elbet bir yolu bulunur, Andımızı bozmasak bile çaresine bakarız. Kazaklar toplansınlar fakat ben çağırılmış olmayayım. O işi nasıl yapacağını sen daha iyi bilirsin, Taras Bulba. Daha sonra bir şeyden haberim yokmuş gibi yardımcılarımle birlikte ben de gelirim,” dedi.

Daha bu konuşmanın üzerinden bir saat geçti geçmedi, birden çağrı davulu dövölmeye başladı. Kazaklardan ayık, akli başında gezen kaç kişi vardır ki! Başlığını havaya fırlatan alana üşüştü.

"Neler oluyor?"

"Gene ne var?"

"Neden davul alıyorlar?"

Kimse bu sorulara yanıt verememekle birlikte şurada burada şöyle konuşmalar oluyordu:

"Savaş yapılmadığı için Kazak soyu boş yere çürüyor... Başımızdakiler yiyip içip şişmekten başka bir şey yapmıyorlar... Din, iman kalmadı memleket-te."

Bu konuşmaları dinleyenler de o yollu konuşmalara katıldılar:

"Din, iman elden gidiyor. Hani, Kazaklık ruhu nerde kaldı?"

Bölükbaşları, gedikliler bu işe pek şaşırmış göründüler. En sonunda, söylentileri işiten Ataman da çıktı geldi.

"Arkadaşlar, konuşacaklarım var sizinle!" dedi.

"Konuş bakalım ne söyleyeceksen!"

"Peki değerli arkadaşlarım, sağda solda öyle şeyler konuşuluyor ki, sözde Kazak kardeşlerimiz Çıfıt meyhanelerine, ayrıca birbirlerine çok borçlanmışlar. Siz daha iyisini bilirsiniz ya, borç boğazı aşmış diyorlar. Başka bir söylenti de, gençlerimiz savaş nedir bilmemekten dolayı sızlanırlarmış. Haklıdır gençler, savaşı bilmemek yakışır mı Zaporojyeli'ye? Gavur kanı dökmeyen Kazak mı olur?"

Taras içinden:

"Güzel konuşuyor doğrusu," dedi.

"Benim bunları Türklerle barışı bozmak için söylediğimi sanmayın sakın! Tanrı korusun, sağda solda konuşulanları iletiyorum ben. Ayrıca belirteceğim bir şey daha var. Otağımız kurulduğundan beri şurada bir kilisemiz bulunuyor. Dışını süslemekten vazgeçtik, içindeki aziz tasvirleri bile dımdızlak duruyor.

Aziz tasvirlerini gümüş çerçevelere koymak da mı kimsenin aklına gelmedi? Rahmetli arkadaşlarımız kiliseyi ne durumda bıraktılsa onunla yetiniyoruz. Kazaklar ellerindeki avuçlarındakini çabucak yiyip bitirdiklerine göre hiç olmazsa bize kalanların değerini bilelim. Bu durumda gümüşü nereden bulacağız? Bunları söylemekten amacım, padişaha savaş açalım demek değildir. Öyle bir şeye kalkışırsak günaha gireriz. Çünkü dinimiz üzerine ant içtik.”

“Neler karıştırıyor bu adam?” diye söylenmeye başladı Taras Bulba.

“İşte, arkadaşlar, gördüğünüz gibi savaş açamayız. Yiğitlik onurumuz buna el vermez. Benim aklım pek ermez fakat size bir danışayım dedim. Şu gençleri salsak da Anadolu kıyılarını kayıklarla şöyle bir kolağan etseler, nasıl olur?”

“Yalnızca gençler değil, hepimiz gideriz. Dinimiz uğruna kelimizi vermeye hazırız.”

Ataman ürktü birden. Amacı bütün Zaporozje’yi ayaklandırmak değildi elbet. Böyle bir sorumluluğun altına girmek istemezdi.

“Arkadaşlar, daha söyleyeceklerim var, izin verin!” dedi.

“Yeter, yeter! Bu sözlerini çok beğendik, fazlasını istemeyiz.”

“Madem öyle, sizin dediğiniz gibi olsun. Emriniz başım üstüne. Kutsal kitap ‘halkın istediği hakkın istediğidir’ demiyor mu? Topluluğun düşündüğünden daha iyisini mi düşüneceğiz? Yalnızca şunu bilmenizi isterim. Padişah, gençlerimizin gönül eğlencesini yanımıza komaz. Savaşa hazırlanmış olsak, ek-siklerimizi tamamlasaydık kimseden korkumuz olmazdı. Oysa şimdi buradan hep birden ayrılırsak Tatarlar saldırır yurdumuza. Onlar Türklerin çoban köpekleridir. Bizim karşımıza çıkmayı göze alamaz-

lar, yerimizde durdukça da yaklaşmaktan korkarlar. Fakat bir yola çıkmaya görelim, hemen baldırlarımızı dalar, arkadan bizi ısırıverirler. Başka bir gerçek de şu. Hep birden gidersek ne kayığımız yeter, ne de barutumuz. Gene de siz bilirsiniz. İstekleriniz başım üstüne...”

Kirdiyaga sustu. Kurnazlığı etkisini göstermişti. Bölükbaşları aralarında tartışmaya, herkes bu konuyu görüşmeye başladı. Bereket, sarhoşlukları geçmiş, akli başında bir adamın söyledikleri kafalarına girmişti.

Bunun üzerine birkaç kişi seçilip Dinyeper’in karşı kıyısına gönderildi. Orada ırmakta, kamışlar arasına gizli bir depo yapılmış, içine çeşitli savaş gereçleri, düşmandan alınan toplar, tüfekler saklanmıştı. Kayıkları gözden geçirip eksiklerini tamamlamaya sıra gelince bütün Kazaklar kolları sıvadılar. Dülgerler ellerinde keserleriyle hazır bekliyordılar. Güneşten yüzleri yanmış, kır bıyıklı ihtiyarlar, geniş omuzlu, kara yağız, çam yarması gençler paçalarını çemreyip suya daldılar. Kalın urganlar bağlanarak sandallar karaya çekildi, keresteler, çeşit çeşit tahtalar getirilip yığıldı. Ondan sonra dört bir yanda büyük bir çalışma başladı. şurada sandallara yeni tahtalar döşeniyor, biraz ilerde omurgaları kalafatlanıp ziftleniyor, Kazaklarda gelenek olduğu üzere, iki yanlarına saz demetleri bağlanıyordu. Ta ilerdeyse, kıyı boyunca ateşler yakılıp üzerlerine bakır kazanlar konduktan sonra fokur fokur ziftler kaynatılmaktaydı. Yaşlılar görgülerini, bilgilerini gençlere öğretiyorlar; işçilerin bağrışmaları çekiç, keser seslerine karışlıyordu. Bütün kıyıda dehşetli bir kıpırdanma, bir kaynaşma başlamıştı.

Bu arada büyük sal yaklaşmaya başladı. Üstündekiler ta uzaktan beri ellerini kollarını sallayıp duruyorlardı. Tümü de Kazaktı gelenlerin, yalnızca

üstleri başları paramparçaydı. Kimisinin sırtında yırtık bir mintan, ağzında kısa bir çubuktan başka bir şey kalmamıştı. Onların bu durumları bir felaketten zor kurtulduklarını ya da neleri var, neleri yok hepsini içkiye yatırdıklarını düşündürüyordu insana. İçlerinden biri aradan sıyılıp ilerledi. Geniş omuzlu, yerden bitme, elli yaşlarında bir adamdı bu. Herkes-ten daha çok bağılıyor, kollarını oynatıyordu, fakat ırmak kıyısındaki takırtıdan, gürültüden ne dediği pek anlaşılmıyordu.

Sal kıyıya iyice yaklaşıncı Ataman:

“Ne var? Ne istiyorsunuz?” diye sordu.

İşçiler keserlerini, çekiçlerini bırakmışlar, merakla bekliyorlardı. Kısa boylu Kazak saldan seslendi:

“Haberler kötü.”

“Söyle, ne oldu?”

“Konuşmama izin var mı, arkadaşlar?”

“Konuş dedik ya!..”

“Belki bir toplantı yapmak gerekiyor.”

“Söyle, söyle, hepimiz buradayız.”

Kalabalık, salın çevresini sarmıştı.

“Anayurdumuzda neler olup bittiğini işitinediniz mi?”

Bölükbaşlarından biri:

“Ne olmuş ki?” diye sordu.

“Anlaşılan Tatarlar kulağınıza tutkal akıtmışlar da hepten sağırlaşmışsınız.”

“Ağzında geveleyip durma, be adam, doğru düzgün anlat şunu!”

“Ah, bir bilseniz olanları! Ananızdan doğalı, vaf-tiz edileliberi böylesini işitmemişsinizdir.”

Sabrı tükenenlerden biri kalabalık arasından haykır-
dı:

“Söylesene, itoğlu köpek, bizi çatlatacak mısın?”

“Öyle zamanlara kaldık ki, kilise bizim değil ar-
tık.”

“Nasıl bizim değil?”

“Hepsi Musevilerin elinde, kirada. Gidip dua et-
mek istersen önce Çıftılara para ödemen gerekir.”

“Neler söylüyorsun sen?”

“Ne sandın ya! Paskalya çöreği yaptırıp kiliseye
kutsamaya götürdüğünde Çıftı murdar eliyle üzerine
bir işaret koymazsa, çöreği kutsamaya hakkın yok!”

“Yalan söylüyor bu herif! Kutsal çöreğe pis Mu-
sevi’nin eli mi değermiş! Olacak şey mi bu?”

“Durun, dinleyin, bitmedi daha! Şimdi bütün Uk-
rayna’da cakalı arabalarıyla Katolik papazları dolaşı-
yor. Arabaları hayvanlar çekse gene iyi, atların yerine
Ortodoks kardeşlerimizi koşuyorlar. Dinleyin, daha
neler anlatacağım! Musevi karıları bizim papazların
cüppelerini kesip kendilerine etek yapıyorlarmış.
İşte, arkadaşlar, Ukrayna’da neler olduğunu işittiniz.
Fakat sizin dünyadan haberiniz yok. Zaporojye’de
gününüzü gün etmekten başka bir şey
düşünmüyorsunuz. Yoksa Tatar’dan ödünüz patladı
da gözleriniz kör, kulaklarınız sağır mı oldu?”

Zaporojyeliler bu gibi durumlarda hemen öfkele-
nip parlamazlar, derin bir sessizlik içinde yürekle-
rinde toplanan korkunç hıncı olgunlaştırmak ister-
lerdi. Ataman da suskunluğunu bozmadan, başı ö-
nünde bir süre dinledi, sonra konuşmaya başladı:

“Dur, be aslanım, bizim de söyleyeceklerimiz var!
Pis gavurlar anamızı bellerken siz ne güne duruyor-
dunuz? Elinizde kılıcınız da mı yoktu? Böyle rezillik-
lere nasıl katlandınız?”

“Katlanmak mı? Karşınızda sadece Lehlilerin elli bin askerini görseniz siz ne yapardınız? Ne yalan söylemeli, bizim aramızdan da köpekler çıkmadı değil. Hainlik ettiler, dinlerinden dönüp Katolik oldular.”

“Peki atamanınız, albaylarınız ne yaptılar?”

“Ne mi yaptılar?.. Onların başına gelenleri ne siz sorun, ne de ben söyleyeyim.”

“Anlat, anlat be adam!”

“Atamanımızı tunç bir öküz heykelinin içine koyup kızarttılar, sonra Varşova’ya götürdüler. Albaylarınsa ellerini, başlarını kestiler, şimdi halka ibret olsun diye panayır panayır dolaştırıyorlar.”

Kalabalık bütün bu anlatılanlardan irkilmiş gibiydi. Fırtınadan önceki sessizliğe benzer bir suskunluk çöktü ortalığa, sonra hep bir ağızdan konuşmaya, bağırıp çağırmaya başladılar.

“Museviler, Hıristiyan kiliselerini kiralityorlarmış ha?.. Rus topraklarında imansızların alçaklıklarına göz yumuyorlarmış ha?.. Atamana, albaylara bunları yapmışlar, öyle mi? Yanlarına koymayacağız onların, öcümüzü alacağız!..”

Bu gibi konuşmalar Zaporojye’nin bir ucundan öbür ucuna yankılanıyor, kalabalık coştukça öfkeler bilenip hınca dönüşüyordu. Kazakların öfkesi duyguların şöyle geçici olarak kabarması değildi. Ağırılığını bilen, sert yaradılışlı bir halkın yavaş kızışan, fakat bir kızışınca da ateşi sönmeyen kükreyişiydi.

“Çıfıtları ipe çekelim! Papaz cüppelerinden karılarına etek dikmeyi gösterelim onlara! Kutsal çöreklerimize işaret koymak neymiş, anlasınlar! Namussuzların hepsini Dinyeper’e atıp gbertelim!”

Kalabalıktan birinin söylediği bu sözler barut gibi ışıldadı, zaten coşmuş olan yürekleri bir kat daha

alevlendirdi. Azgın bir sürü, Musevileri öldürmek üzere yakındaki köye doğru yürüdü.

Zavallı İsrailoğulları korkularından bacalara, boş içki fiçilerine, hatta karılarının etekleri altına gizlendikleri halde Kazaklar onları bulup bulup çıkarıyorlardı.

Sırık gibi ince uzun bir Musevi korkudan çarpılmış suratını öteki Musevilerin omuzları üzerinden uzatarak:

“Efendilerim, saygıdeğer efendilerim, bırakın, bir çift söz söyleyeyim!” dedi. “Diyeceklerim çok önemli. Beni bir kere dinlerseniz gerçeği siz de anlayacaksınız.”

Taras, üzerine suç atılan bir kimseye savunma hakkı verilmesinden yanaydı.

“Bırakın da konuşsun,” dedi.

“Benim ünlü efendilerim! Şu dünyaya sizin gibi yiğitler, sizin gibi soylular gelmiş midir? Yemin ederim gelmemiştir. Zavallıcık tir tir titreyen sesiyle ikide bir tıkanıyor, güçlkle soluk alıyordu. Biz nasıl kalkarız da Kazak beylerimize karşı böyle kötü işler çeviririz? Ukrayna’da kiliseleri kiralayanlar bizden değildir. İşte size yemin, bizden değildir. Tükürüp geçin siz onları, hiçbirini adamdan saymayın. Doğru söylemiyor muyum, Şlema? Haksız mıyım, Şmail?”

Üstleri başları lime lime dökülen Şlema ile Şmail’in yüzleri kireç gibiydi. Onlar da titreyerek:

“Doğru... Doğru söylüyor...” dediler.

Uzun boylu Musevi konuşmasını sürdürdü:

“O sizin düşmanlarınızla bizim hiç, fakat hiçbir ilişkimiz yoktur! Katolikleri dersenez, şeytan görsün suratlarını! Fakat Zaporojyeliler kardeşlerimizdir bizim, onları sever sayarız...”

Kalabalıktan bir ses yükseldi:

"Nasıl, nasıl? Zaporojyeliler kardeşiniz mi sizin? Şunun yediği halta bak! Arkadaşlar, atın şu alçakları suya! Hiçbiri sağ kalmasin! Nereden kardeşiniz oluyormuşuz?"

Bu sözler bir işaret yerine geçti. Musevileri tutup tutup ırmağa atmaya başladılar. Zavallıların çığlıkları, terlikli çoraplı ayaklarının havada tepe taklak çırpınışı kudurgan Kazakları insafa getirmek şöyle dursun, daha da azdırıyor, kahkahadan çıldırtıyordu. Kendi diliyle başına bela açan Musevi konuşmacı, sımsıkı yakalandığı halde, can korkusuyla nasıl silkindiyse, ceketinin içinden sıyrıldı, seğirtip gelerek Taras Bulba'nın ayaklarına kapandı.

"Efendim, benim soylu efendim! Kardeşiniz Doroş'u tanırdım. Yiğitlikte üstüne yoktu Doroş'un, Kazakların göz bebeği idi. Türklere tutsak düştüğünde sekiz yüz altın verip onu kurtaran benim."

"Sen benim kardeşimi gerçekten tanıdın mı?"

"Tanıdım ya! Soylu, gönlü ulu bir efendiydi."

"Adın ne senin?"

"Yankel."

Taras Bulba biraz düşündükten sonra, Kazaklara dönüp:

"Bu herifi asmak gerekirse, sırası gelince asarız. Fakat şimdilik dursun, onu bana bırakın!" dedi.

Musevi'yi yanına aldı, adamlarının beklediği arabalara doğru götürdü.

"Sen şu arabanın altına gir, hiç sesini çıkarma bakayım! Arkadaşlar, bu Çıfıt'ı kaçırayım demeyin sakın!"

Bunları söyledikten sonra halkın çoktandır toplanıp beklediği alana doğru ilerledi. Irmak kıyısındaki katran kazanlarını, sandalları oldukları yere bırakmışlardı. Çünkü artık deniz yolculuğu yapılmı-

yacağına göre, ne gemi isterlerdi, ne sandal... Onların işi atla, arabaylaydı şimdi. Gediklilerin, bölükbaşların, otağ atamanının kurulda aldıkları karar üzerine gencinin, yaşlısının tek amacı, Lehistan üzerine yürümek, Kazakların onuruna sürülen lekeyi temizleyerek bozkırlarda ün salmak, tarlaları yakıp öç almak, köyleri, kentleri yağmalamaktı. Zaporojyeliler savaşa hazırlanıyorlardı. Otağ komutanı silahlarını kuşanınca boyu bir arşın daha yükselmiş gibi oldu. Başıbozuk bir topluluğun her istediğini yerine getiren aksakallıdan gerçek bir önder çıktı. En dik başlı, en acar savaşçılar dahi şimdi onun önünde saygıyla eğiliyor, o buyruk verirken gözlerini bile kaldıramıyorlardı. İyi düşünülüp tasarlanmış birkaç seferi yöneten kurt bir atamanın yapması gereken de buydu işte. İvecenlik göstermeden buyruklarını vermek, bağırıp çağırmanın, söyleyeceklerini tek tek söylemek...

Kazak topluluğu karşısında şöyle konuştu:

“Araç ve gereçlerinizi iyice gözden geçirin! Arabalarınızın, atlarınızın eksikliğini gediğini tamamlayın. Silahlarınızı son bir kez deneyin, çok giyim kuşam almayın yanınıza; bir gömlek, bir de şalvar yeter. Sonra birer kap pelteyle öğütülmüş darıdan fazlasını bulundurmayın çantanızda. Arabalarda her türlü yiyecek var. Fakat her Kazak'ın bir çift atı bulunmalı. İki yüz çift kadar öküz alırsanız ırmak geçitlerinde, bataklıklarda çok işimize yarar. Sonra, düzene kesinlikle uymanızı istiyorum. Bilirim, içinizde öyle kişiler vardır ki, fırsat çıksa ayaklarına dolak yapmak için atlasları, ipeklileri yağmalarlar. Bırakın o kötü huylarınızı, süslü bez parçalarına değer vermeyin! Elinize iyi silah geçerse kaçırmayın, bir de yükte hafif, pahada ağır oldukları için altın, gümüş toplayın. Arkadaşlar, hepinizin önünde peşin söylüyorum; Sefer sırasında birinizin sarhoş olduğunu iştirsem, yargılamaya gerek görmeden köpek gibi arabaya bağlatır

sürükletirim. İsterse ordunun en gözü pek, en yılmaz askeri olsun. Ondan sonra kurşuna dizdirip leşini kurdun kuşun yemesi için ortada bırakırım. Çünkü savaşta sarhoşluk edenin toprakta yeri yoktur. Genç arkadaşlar size söylüyorum! Eğer bir kurşun yerseniz, başınızdan, başka bir yerinizden kılıç yarası alırsanız tasa etmeyin! Hemen bir kadeh votkayı bir tutam barutla karıştırın, sonra bir dikişte içiverin! Ağrınızı, ateşinizi o saat giderir. Yaranız pek büyük değilse, yerden biraz toprak alır, tükrükleyip avucunuzda ovar, üzerine basarsanız, yaranızın hemen kuruduğunu göreceksiniz. Haydi, şimdi iş başına! Göreyim sizi, yavaş yavaş, fakat iyi çalışın!”

Atamanın bu konuşmasından sonra Kazaklar işe koyuldular. İçkiye el süren tek kişi kalmamıştı. Onları görenler ömürlerinde hiç içki içmemiş sanırdı. Kimi arabaların teker çemberlerini değiştirip dingillerini onarıyor, kimi yiyecekleri, silahları yüklüyor, kimi de çayır-lardan atları, öküzleri topluyordu. Atların koşuşmaları, öküzlerin böğürmeleri, sığirtmaçların bağrıışmaları, sınanan tüfek patırtılarına, kılıç şakırtılarına, teker gıcır-tılarına karışıyordu. Çok geçmedi. Kazak arabaları boz-kırda yola düzüldü. Kervanın bir ucundan öbür ucuna varmak için hayli yol gitmek gerekiyordu. Otağın ahşap kilisesinde papaz dua okudu, hepsinin üstüne kutsal su serpti. Kazaklar sıra olup birer birer haç öptüler. Zaporojye’den çıktıktan sonra bir ara geriye dönüp bak-tılar, hep bir ağızdan:

“Hoşçakal kutsal yuvamız! Tanrı seni belalardan ko-rusun!” dediler.

Bir köye vardıklarında Taras Bulba bir de ne görsün. Musevi Yankel işini uydurmuş, bir evin saçağı altında tezgah kurup çakmaktaşı, tüfek sıkısı, barut, her türlü savaş gereci, hatta simit, çörek satmıyor mu? İçinden: “Vay köpoğlusu!” dedikten sonra atını Musevi’nin ya-nına sürdü.

"Aklını mı kaçırdın, be adam? Seni görseler serçe gibi avlayacaklarını bilmiyor musun?"

Buna karşılık Yankel, Taras Bulba'ya daha bir sokuldu, gizli bir şey söyleyecekmiş gibi iki eliyle işaretler yaparak:

"Aman, beyim, sakın kimseye söyleme!" dedi. "Kazak arabalarının arasında bir tane de benim arabam var. Yolda sizinkilere ne gerekliyse hepsini yükledim. Giderken ucuz ucuz satacağım. Hiçbir Musevi benim gibi ucuz satamaz. Yemin ederim, yalanım varsa gözüm çıksın!"

Becerikli Çıfıt'ın işlerine akıl erdiremeyen Taras Bulba omuz silkti, kervandaki arkadaşlarına katıldı.

≈ BEŞİNCİ BÖLÜM ≈

Çok geçmedi, güney doğu Lehistan'ı bir baştan bir başa korku kapladı. "Zaporojyeliler geliyor!" diyorlar da başka bir şey söylemiyorlardı. Yerinden kalkabilen kim varsa yollara döküldü, herkes evini barkını bırakıp kaçmaya başladı. O karışık, düzensiz çağın insanları böyleydi. Sağlam kaleler, şatolar kurmazlar, saman örtülü, derme çatma evciklerde barınırlardı. "Emeğimize de yazık, paramıza da. Yarın Tatarlar akın edip yakacak değil mi?" derlerdi.

Lehistan'da yer yerinden oynamış, herkes ayağa kalkmıştı. Kimi çiftini çubuğunu atla, tüfekte değiştirip alaylara katılıyor, kimi de davarını, sığırını sürüp kabını kacağını alarak kuytu bir köşeye çekiliyordu. Bazen Kazaklara direnmeye kalkışanlar oluyordu fakat, çoğu, gelenlerin kimliklerini öğrenince tabanı yağlıyordu. Çünkü cenkçi, azgın bir kalabalıkla baş etmeye kalkmaktansa canını kurtarmanın yolunu aramak en iyisiydi. Kazaklar dıştan dağınık, başı bozuk görünürlerse de sıra savaşıma gelince dü-

zenden hiç ayrılmazlardı. Şimdi de öyle, atlılar hayvanlarını ağır ağır, yormadan sürüyorlar, yayalar, arabalarının peşinden bir adım bile ayrılmıyorlardı. Hep geceleri yapıyordu yolculuk, gündüzleriye gözden ırak duldalarda, o çağda bolca olan ormanlarda mola verip dinleniyorlardı. Ordunun önünden giden gözetleyicileri, nerde ne var öğrenen ulakları vardı. Hiç beklenmedikleri yerde birden bitiveriyorlar, oradan artık hayır kalmıyordu. Köyleri aleve verip yakıyorlar, götüremedikleri davarı, sığırı hemen oracıkta boğazlıyorlardı. Onlarıki savaşmak değil, can yakıp gönül eğlendirmekti. O yarı yabanıl çağlarda Zaporojyelilerin yavuzluklarını öğrenir de insanın tüyleri nasıl diken diken olmaz? Çocuklar boğuluyor, kadınların memeleri kesiliyor, sağ bırakılanların şuralarından buralarından yüzülmüş derileri sarkıyordu. Lehliler çok ağır ödüyorlardı ettiklerini. Bir manastırın başrahibi Kazakların yaklaştığını duyunca, Leh Krallığı'yla Kazaklar arasında bir antlaşma bulunduğunu, yaptıklarının antlaşmaya da, insanlığa da sığmadığını bildirmek için bir keşişi gönderdi.

Ordu komutanı elçiye:

“Başrahibine benden ve bütün Zaporojyelilerden selam söyle,” dedi. “Bizden korkmalarına hiç gerek yok, çünkü çubuğumuzu daha yeni yakıyoruz.”

Aradan çok geçmedi, o görkemli manastırı alevler sardı. Dev gözlerini andıran karanlık gotik pencere-lerden, dalga dalga ateşler saçıldı. Kaçışan keşişlerin, Musevilerin, kadınların oluşturduğu yığınlar kentlere doluştular. Oralarda askeri birlikler bulunduğunu, kentlerin ne de olsa iyi korunacağını sanıyorlardı. Hükümet akıncılara karşı asker göndermeye göndermişti, gelgelelim bu ufak birlikler ya Kazakları bulamamış ya da onlarla karşılaşınca yığınlığa kapılıp pahalı atlarına binerek doğeri etmişlerdi. Leh

krallık ordusunun bir nice savaşta ün yapmış komutanı yok değildi, işte bu kurt savaşçılar Zaporojyelilere karşı el birliğiyle karşı koymaya karar verdiler. Genç Kazakların asıl istediği de buydu. Savunmasız bir düşmanla çarpışmak, çoluk çocuğu kılıçtan geçirmek, ev yağmalamak için katılmamışlardı bu sefere. Güzel bir ata kurulmuş, cepkenini savurarak caka satan, burnu havada bir Leh cenkçisi bulmak, onunla kozunu paylaştıktan sonra büyüklerinin gözüne girmektir asıl amaçları. Hem bu işin zevkini tatmak, hem de değerli kılıçlar, tüfekler ele geçirmek hoş bir şeydi. Aradan bir ay bile geçmedi, delikanlılar üstlerindeki pılı pırtıyı atarak yeni baştan giyindiler, donandılar. Tüyü yeni bitmiş yüzlerinin çocuksu anlatımı da sertleşmiş, erkekleşmişti.

Koca Taras Bulba, iki oğlunu, genç yiğitler arasında ön sıralarda gördükçe koltukları kabarıyordu. Ostap askerlik için biçilmiş kaftandı sanki öğrenmediği hüner, beceremediği iş yok gibiydi. Hiçbir şaşkınlığa kapılmıyor, her güçlüğün altından büyük bir soğukkanlılıkla kalkıyordu. Tehlikenin biçimini, büyüklüğünü anında değerlendirmesi, zor durumdan sıyrılmanın bir yolunu bulup düşmanını tepelemek için geri dönmek üzere oradan hızla uzaklaşması yirmi iki yaşındaki toy bir genç için küçümsenmeyecek bir beceriydi. Şimdiden davranışlarında kendine güvenen, ne yaptığını bilen bir önderin kararlılığı vardı. Yiğitliği, gözü pekliği yanında aslan gibi güçlü kuvvetli oluşu babasını hayran bırakmaktaydı.

"Bu oğlan büyük bir komutan olacak. Hem öyle büyük bir komutan olacak ki, yanında babası hiç kalır!"

Andrey'e gelince, savaşın müziğiyle büyülenmiş gibiydi. Kurşun vızıltılarına, kılıç şakırtılarına kapılmıştı kendini. Düşmanla karşılaşınca tehlikeyi tartmayı, kendi gücünü ölçüp biçmeyi de bilmiyordu.

Savaş onun için bir haz kaynağı, çılgınca bir eğlen-
ceydi. Gerçekten de öyle, kafasının içi karışmış, göz-
leri kararmış bir insan, çevresinde kelleler uçuşur, at
gövdeleri patır patır yerlere serilirken, kendisini ya-
raladıklarını, onun başkasını vurduğunu
duymazken, kurşun vızıltıları, kılıç şakırtıları ona
doyumsuz bir şenlik gibi gelmez mi? İçinden taşan
bir ateşle tehlikeden tehlikeye atılması, öfkeden gözü
dönmüş bir halde kahramanlıklar yaratması bir nice
kurt savaşçıya, soğukkanlı, akli başında askere par-
mak ısırtacak cinstendi.

Taras Bulba, Andrey'in ataklıkları karşısında da
aynı hayranlığı duyuyordu.

"Bu oğlan yaman bir cenkçidir, Tanrı onu koru-
sun! Ostap gibi değilse de, büyük bir komutan ola-
cak!"

Ordu doğruca Dubno kenti üzerine yürümeye ka-
rar vermişti, orada varlıklı kişilerin, büyük servetle-
rin olduğu söyleniyordu. Bir buçuk günlük yürüyüş-
ten sonra Kazaklar kentin kapılarına dayandılar.
Gelgelelim halk kenti adım adım savunmaya, düş-
manı içeri sokmaktansa alanlarda, evlerinin önlerin-
de birer birer ölmeye kararlıydı. Kentin çevresini top-
rak bir tabya kuşatmaktaydı. Tabyanın alçak olduğu
yerlerde taş duvarlar, mazgal görevi yapan evler,
meşe kütüklerinden perdeler yapılmış, buralara top-
lar konmuştu. İçerdeki askerler kalenin ülke için ö-
nemini biliyor, güçlerine güveniyorlardı.
Zaporojyeliler o hızla tabyalara tırmandırlarsa da yo-
ğun bir misket ateşiyle karşılaştılar. Sivil halk ordu-
dan geri kalmak istememiş, tabyaların üstlerinde
yığın yığın toplanmışlardı. Kenti savunmak için can-
larını dişlerine taktıkları belliydi. Karşı koyanlar ara-
sında kadınlar bile vardı. Zaporojyelilerin tepesine
taşlar, çanaklar, çömlekler yağmaya, kaynar ziftler
dökülmeye, ortalığı toz duman eden, gözlerini körel-

ten kum torbaları atılmaya başladı. Kazaklar savaşın böylesine alışık değillerdi. Ataman geri çekilmelerini buyurdu.

“Saldırıyı durdurun, arkadaşlar! Fakat sakın yıldığımızı sanmayın! Kenttekilerin birini bile dışarı salarsam Hristiyan değilim ben! En bayağısından Tarar gavuru desinler bana! Köpekler, varsınlar içerde gebersinler.”

Böylece kenti çepeçevre sardılar. Kent kuşatmada beklerken Kazaklar aylak duracak değillerdi elbet. Yöredeki köyleri yağmalamaya, ekin yığınlarını yakmaya, biçilmiş tarlalara hayvanlarını sürmeye başladılar. O yıl da öylesine bol ürün olmuştu ki! Kuşatılan kentliler kaldırmaya fırsat bulamadıkları hasadın gözleri önünde yanıp kül olmasını ürpererek seyrediyorlardı. Kazaklar arabalarını uç uca dizip kenti iki sıralı bir çemberle kuşatmışlardı. Tıpkı Zaporojye’de olduğu gibi bölüklere ayrılmışlar, çubuklarını yakıp keyiflerine bakıyorlardı. Bu arada zar atanlar, birdirbir oynayanlar, ele geçirdikleri silahları değiş tokuş edenler mi ararsınız!.. Geceleri ateşler yakılıyor, kocaman bakır kazanlar içinde ayrı ayrı her bölümün lapası pişiyordu. Kazanların başında da gözünü kırpmayan nöbetçiler vardı.

Çok geçmeden Kazaklar tembellikten sıkılmaya, bir işe yaramamaktan dolayı sızlanınmaya başladılar. Akınların, zorlu çatışmaların olmadığı zamanlar askerlere verilen votka payının iki katına çıkarılması buyuruldu. Bu aylıklık gençlerin, özellikle de Taras Bulba’nun oğullarının canına tak etmişti. Andrey sıkıntıdan patlayacak gibiydi.

Taras Bulba:

“Dişini sık, be oğlum!” dedi. “İyi bir Kazak her türlü sıkıntıya katlanmasını bilmeli. Yalnızca kanlı çarpışmalarda gözünü budaktan sakınmamakta de-

ğil, işsiz kalındığında gevşemeyip her güçlüğe göğüs germektedir bütün hüner.”

Fakat ateşli bir delikanlının, yaşlı bir adamın düşüncesiyle bağdaşması kolay mı? Birisinin düşüncesi, duyguları başka, öbürününkü başkaydı.

Bu arada Taras Bulba'nın geride bıraktığı alay da Tovkaç'ın komutasında yetişip Zaporojyelilere katılmıştı. İki yüzbaşı, bir yazıcı, birçok gedikliyle dört bin asker vardı Tovkaç'ın emrinde. İşlerin kötüye sardığını işitince çağrılmadan gelenler, alaya gönüllü yazılanlar çoğunluktaydı. Yüzbaşılar Taras Bulba'nın iki oğluna annelerinin hayır dualarını getirdiler. Anneleri onlara Kiyev Mejigorsk Manastırı'nda okutup üflettiği, selvi ağacından oyulmuş birer kutsal haç göndermişti. Ostap ile Andrey haçları boyunlarına taktılar, analarını anıp duyulundılar. Böyle bir zamanda haçların gelmesi, annelerinin onlara selam göndermesi ne demekti acaba? Düşmanın yenileceğini, yurda elleri dolu döneceklerini, ünlerinin bütün ülkeye yayılacağını, adlarının ozanların şarkılarına geçeceğini mi müjdeliyordu? Yoksa?.. Fakat ilerde neler olacağını kimse kestiremez. Bataklıklardan kalan bir güz sisine benzer gelecek denen bilinmezlik. O sisin içinde güvercin atmacayı, atmaca güvercini tanımaksızın boşlukta döner dururlar... Ölüm kıl payı yaklaşmışken bile tehlikeyi göremezler...

Bir akşam Ostap olan bitenlere bakmak için bölüğe gitti. Andrey yalnız başına kalmıştı. Yüreğine taş gibi çöken bir sıkıntı vardı, fakat nedenini bilemiyordu. Temmuz gecelerinin o tatlı havasıyla alaca karanlığı sarmıştı dört bir yanı. Kazaklar yemeklerini çoktan yemişlerdi. Gözüne uyku girmeyen Andrey arkadaşlarının yanına da gitmek istemediği için, onu çepeçevre kuşatan görüntüyü seyre koyuldu. Yukarda göğe serpiştirilmiş sayısız yıldız ısı ısı yanıyor, aşağıda art arda dizilmiş arabalar duruyor-

du. Bunların arkalarına katran kovaları bağlanmış, arabaların içine her çeşit yiyecek, savaşta kazanılmış ganimetler yığılmıştı. Arabaların altında, yanında, ovanın her yerinde Kazaklar yatmaktaydı. Nasıl rasgelirse, öyle serilivermişlerdi. Kimisi torbasını yastık etmiş, kimi de arkadaşının böğrüne yaslanmıştı. Bir Kazak'ın yanından ayırmadığı üç şeyi vardı. Kılıcı, tüfeği, bir de tiryaki avandanlığı, yani şingır şingır bakır süsleri olan demir bilezikli kısa çubuğuyla çakmak taşı takımı. Bu üç şey hemen hepsinin yanında dururdu. Bacaklarını karınlarının altına kıvrımış yatan, akbenekli iri öküzler uzaktan bakılınca ovanın yüzüne serpiştirilmiş külrengi büyük taşlara benzetilebilirdi. Bir yanda, uyuyan Zaporojyelilerin horultuları duyulurken, öbür yanda, ayakları köstekli aygırların öfkeli kişnemeleri kırlardan yankılanıyordu. O temmuz gecesinin güzelliğine şimdi bir de korkunç, görkemli bir kızılık karışmıştı. Çevreyi yakıp kül eden yangınların kızılığıydı bunlar. Alevler gökyüzünün bir köşesini kan rengine boyadıktan sonra hareketsiz dururken, başka bir köşesinde yeni yeni yangınlar çıkararak göğe doğru fışkırıyor, sıçrayan ateş parçaları sanki yükselip yıldızların altında sönüyordu. Yanmış bir manastırın kapkara kaburgası, kudurgan ateşin kızılığında, kolları havada açık duran öfkeli bir keşişe benzetilebilirdi. Başka bir manastırın bahçesinde ağaçlar tutuştukça olgun erik salkımları fosforlu mor bir ışıkla, sararmış armutlar altın sarısı bir parıltıyla aydınlanıyordu. Manastırın duvarına ya da ağaç dalına asılmış zavallı bir Musevi ya da bir keşiş yanıp kül oluyordu bahçesiyle birlikte...

Alevlerin üstünde uçuşan kuşlar, kırmızı atlas üzerine saçılmış ufacık kara haçları andırıyordu. Kuşatılan kent, derin bir uykuya dalmış gibiydi. Kentin çevresindeki kütük engeller, kilise kuleleri, evlerin çatıları uzaktaki yangınların kızılığıyla alazlanıyor-

du. Andrey kalkıp araba dizilerinin arasında dolaşmaya başladı. Akşam yakılan ateşler sönmeye yüz tutmuş, başlarındaki nöbetçiler o Kazak iştahıyla lapalarını, peltelerini tek kırıntı bırakmadan tıka basa yedikleri için oturdukları yerde uyuyakalmışlardı. Andrey bu vurdum duymazlığa hayli şaşıtı. "İyi ki karşımızda korkulacak, güçlü bir düşman yok..." diye geçirdi içinden. Sonra arabalardan birine yaklaştı, üstüne çıktı, ellerini ensesine bağlayıp boylu boyunca uzandı. Fakat gene uyku girmedi gözüne, öylece yıldızları seyre koyuldu. Tepesinde bir baştan bir başa açık, dupduru bir gök vardı, sayısız yıldızlar, Samanyolunun sarı serpintileri gökyüzünü bir uçtan öbür uca kaplamıştı. Andrey arada bir dalar gibi olunca, ince bir sis perdesi bu görüntüyü örtüyor, sonra yeniden dağılıyor, gökyüzü de aydınlanıyordu.

Bir ara gözlerinin önünde sanki bir yüz duruyormuş gibi geldi. Uykunun ağırlığından düş gördüğünü sanarak gözlerini açtı, açar açmaz da üzerine eğilmiş, zayıf mı, zayıf kupkuru bir surat gördü. Kömür gibi kara, tarak yüzü görmemiş, karmakarışık saçlar çevrelemişti bu suratı, tepesinde de gelişi güzel atılmış, koyu bir başörtüsü vardı. Kıpırdamadan bakan gözler, sert çizgili yüzün donuk esmerliği insandan çok bir hortlak gördüğünü düşündürdü Andrey'e. İçgüdüsel bir hareketle yekindi, elini tüfeğine götürdü.

"Kimsin sen! Kötülük için gelmiş bir şeytansen çekil karşımdan! Eğer insansen, şimdi şakanın sırası değil, gebertirim seni!"

Karşısındaki hortlak parmağını dudaklarına götürdü, yalvarırcasına susmasını işaret etti. Andrey indirdi elini, bu yüze daha dikkatli baktı. Uzun saçlarından, ince boynundan, yarı açılmış göğsünden bunun bir kadın olduğunu anladı. Derisinin sarıya çalan esmerliğine bakılırsa buralı değil, bir yabancı

olmalıydı. Andrey kadının bitkin yüzüne, çökük avurtlarına, fırlak elmacık kemiklerine, uçları şakaklara doğru kıvrılmış çekik gözlerine baktıkça onu tanıyacakmış gibi oluyordu. Sonunda dayanamadı, sordu:

“Söyle, kimsin? Seni bir yerden gözüm ısıyor.”

“Evet, iki yıl önce Kiyev’de karşılaşmıştık.”

“İki yıl önce, Kiyev’de mi?..”

Andrey öğrencilik günlerinin son iki yılını gözlerinin önüne getirdi. Sonra kadının yüzüne dikkatlice bir daha baktı.

“Tamam! Tanıdım! diye haykırdı Kovno Voyvodası’nın kızının yanındaki Tatar halayıksın sen!”

Tatar kızı parmağını gene yalvarırcasına dudaklarına götürdü. Andrey’in haykırışından bir uyanan oldu mu diye geriye dönüp bakarken zangır zangır titriyordu.

Genç adam heyecanını yenemediği için titreyen bir sesle:

“Çabuk söyle, nasıl geldin buraya? Hanımın nerede? Neden ayrıldın yanından?” diye sordu yavaşça.

“Burada, kentte şimdi...”

Kanının damarlarından çekildiğini hisseden Andrey kendini tutamadı:

“Nasıl, kentte mi? Ne işi var burada?”

“Babası bir buçuk yıldır Dubno Voyvodası. Onun için buradalar.”

“Neden hepsini anlatmıyorsun? Evlendi mi hanımın? Şimdi ne yapıyor?”

“Hiç... İki gündür ağzına tek lokma koymuyor.”

“Neden?”

"Kimsede bir dilim ekmek mi kaldı ki? Günlerdir hep toprak yiyoruz."

Andrey iyice afalladı.

"Hanımcığım tabyanın üstünden bakarken Zaporojyeliler arasında seni görüp tanımış. 'Git de konuş o yiğitle' de-di. "Beni unutmadıysa yanıma gelmeye çalışsın. Eğer unuttuysa annem için bir dilim ekmek göndersin. Annemin, gözümün önünde acından ölmesine dayanamayacağım" dedi. "Ben öleyim de onun öldüğünü görmemeyim. Yalvar, dizlerine, ayaklarına kapan. Onun da bir annesi var, annesinin başı için sana bir dilim ekmek versin," dedi.

Genç Kazak bir tuhaf oldu, yüreğini türlü duygular sardı.

"Nasıl geldin buraya?" diye sorabildi, şaşkınlıktan kurtularak.

"Yeraltı yolundan geldim."

"Nasıl, şehire giden yeraltı yolu mu var?"

"Var ya!"

"Nerede o yol?"

"Söylersen beni ele vermezsin, değil mi yiğidim?"

"Kutsal haç üzerine yemin ederim ki, ele vermem!"

"Yardan aşağı in, ırmağı geçince karşı yakadaki sazlıklar arasında."

"Nereye çıkar o yol?"

"Dosdoğru kent manastırının yanına çıkar."

"Gidelim, hemen gidelim."

"Önce biraz ekmek ver! İsa aşkına, Meryem Anamız aşkına ekmek ver biraz!"

"Onu da alacağız. Sen şimdi dur burada. Daha doğrusu, arabaya çık, yat. Uyudukları için kimse görmez. Ben şimdi dönerim."

Andrey böyle diye, kendi bölüğünün yiyeceklerinin bulunduğu arabalara yöneldi. Yüreği gümbür gümbür çarpıyordu. Kazak yaşamının, amansız savaşların bastırıldığı geçmişi birden su yüzüne çıkmış, günlük kaygılarını derinlere itmişti. Gururlu sevgilisinin yüzü, güzel elleri, gülümseyen gözleri, dudakları, göğsüne kıvrım kıvrım dökülen koyu kestane saçları, genç gövdesinin uyumlu, dolgun çizgileri dipdiri canlanmıştı gözlerinin önünde. Bütün bu anılar bir zaman için yerlerini başka düşüncelere bırakmış olsalar bile gönlünden büsbütün uzaklaşmış değillerdi. Öyle geceler olurdu ki, uykusundan ansızın uyanır, anlaşılmasız duygularına bir açıklama bulabilmek için kıvrılır dururdu.

Yürüdükçe yürek vuruşları artıyor, dizleri tir tir titriyordu. Demek, görecekti Voyvoda kızını, yeniden görecekti. Arabaların yanına varınca oraya niçin geldiğini unuttu, aklını toparlamak için durdu, uzun uzun alnını oğuşturdu. Sonra kızın ölmek üzere olduğunu anımsayınca irkildi, içini bir korku kapladı. O korkuyla arabalardan birine atılarak koltuğunun altına birkaç kara ekmek somunu sıkıştırdı. Ancak neden sonra bu ekmeklerin narin yapılı bir kıza göre değil de, her zorluğa alışmış, iri kıyım Kazaklara göre pişirildiklerini düşünebildi. Bunu düşünür düşünmez de, atamanın üç günlük pelteye bol bol yetecek darı ununu bir öğünde kullandığı için aşçıbaşına kızması geldi aklına. Bölüklerin ocağına gitse istediği kadar pelte bulabilecekti, demek ki. Hemen babasının yol karavanasını kaptı, on kovalık iki kazanın yan yana konduğu ocak başına gitti. Bölük aşçısı oracıkta kıvrılmış uyuyordu, kazanların altındaki ateş için için yanmaktaydı. fakat, ne tuhaf, ka-

zanların ikisi de boştu! Onca pelteyi nasıl da göçürmüşlerdi! Öbür bölükler kadar kalabalık olmayan kendi bölüğünün adamları yemeğin hepsini bitirebilmek için devler gibi iştahlı olmalıydılar... Başka bölüklere gidip mutfakları yokladı, onlarda da bir şey bulamadı. O zaman çok işittiği bir atasözünü anımsadı. Kazaklar çocuk gibidir, az verirsin yerler, çok verirsin hiç bırakmazlar... Şimdi ne yapacaktı? Derken, aklına, bir manastırı talan ederlerken ele geçirdikleri bir çuval beyaz ekmeği babasının alayına ait bir arabaya koydukları geldi. Hemen arabayı buldu, fakat çuval yoktu ortalıkta. Ostap onu başının altına almış, yattığı yerde horul horul uyuyordu. Andrey çuvalı ucundan tutup çekti, başı yere düşen Ostap toparlanıp oturdu, daha gözlerini açmadan:

"Tutun, tutun şu Lehli alçağını! Atını bırakmayın, yakalayın!" diye bas bas bağırmaya başladı.

Andrey korkmuştu, çuvalı ağabeyinin başına indirecekmiş gibi kaldırarak:

"Sus! Gebertirim yoksa!" dedi.

Başı gerisin geriye yere düşen Ostap öyle çabuk uykuya daldı ki, kardeşinin ne söylediğini bile işitmedi. Horultusundan, üzerine yattığı otlar sağa sola saçılıyordu.

Andrey ağabeyinin bağırmasıyla kimse uyanmış mıdır diye dört yanına ürkek ürkek baktı, komşu birlikten tepesi perçemli bir başın kalktığını, gözlerini çevresinde alık alık gezdirdikten sonra gene yere yıkıldığını gördü. Bir iki dakika kadar bekledikten sonra çuvalı aldı, yola koyuldu. Tatar halayık arabada nerdeyse soluk almadan yatıyordu.

"Haydi, kalk!" dedi. "Korkulacak bir şey yok, hepsi uyuyorlar. Ekmeklerden birazını da sen götür."

Böyle diyerek çuvalı sırtına vurdu, arabaların yanından geçerken birinin içinden çektiği darı dolu bir

çuvalı da sırtladı. Tatar kızına vereceğini söylediği ekmekleri bile vermemiştir. Yükünün ağırlığı altında iki büklüm eğilerek, uyuyan Kazaklar arasından korkusuzca ilerledi.

Tam babasının yanından geçerlerken onun:

“Andrey!” diye seslendiğini duydular.

Andrey’in yüreği ağzına geldi, dizleri zangır zangır titremeye başladı.

“Ne istiyorsun, baba?” dedi yavaşça.

“Yanında bir kadın var. Şimdi kalkarsam canını çıkartırım senin! Kadından insana hayır gelmeyeceğini bilmiyor musun?”

Bunları söylerken başını dirseklerine dayamıştı, sımsıkı çarşafa bürünmüş duran Tatar kızına dik dik bakıyordu.

Korkudan kanı çekilen Andrey, gözlerini babasına çevirip bakamadı. Neden sonra toparlandı, bir de başını kaldırıp baktı ki, babası elleri yanaklarında, çoktan uyuyakalmış. Rahatlayarak istavroz çıkardı. İçindeki yıldırdan eser kalmadığı için yürümesini sürdürdü. Bir ara geriye dönüp baktığında ne görsün! Tatar kızı arkada kara taştan bir yontu (heykel) gibi dikilmiyor mu? Her yanı koyu çarşafı örtülü olduğu için, uzaktaki yangınların kızılığ, ölü donukluğundaki gözlerinden başka bir yerini aydınlatmıyordu. Andrey yanına varıp kızı kolundan çekti, birlikte durup durup ilerlemeye başladılar. Bir süre sonra yardan aşağı inerek ırmak yatağına vardılar. Tembel tembel akan suyun ortasında tümsekler, sazlıklar vardı. Buraya inmekle Zaporozjyelilerin bulunduğu düzlükten de görünmez olmuşlardı. Andrey dönüp baktı, duvar gibi yükselen yarın üzerinde otlar, bunların üstünde de altın bir orağı andıran yarım adayı gördü. Çok geçmeden şafak sökeceğini gösteren hafif bir esinti çıkmıştı. Çevrede tek bir horozun öttüğü

bile duyulmuyordu, çünkü kentteki, köylerdeki horozların hepsi de kesilip yenmişti. Köprü görevi yapan bir kütükten karşı yakaya geçtiler, önlerine birincisinden daha yüksek, daha dik bir yar çıktı.

Burası kentin kıyısında doğal bir kale duvarı oluşturduğu için, tabyalar alçak yapılmıştı. Andrey tabyaların arkasında hiçbir asker göremediyse de manastırın hantal duvarlarını seçebildi. Yarla ırmak arasını sık otlar, adam boyu kamışlar kaplamıştı. Yarın üstünde kalan çit yıkıntılarından orasının eskiden bir bostan olduğu anlaşılıyordu. Şimdi çitin arkasında geniş yapraklı aslanağzı otları, labadalar, küme küme dikenler bitmişti. Hepsinin üstünde de birkaç ayçiçeği başı yükseliyordu. Tatar kızı pabuçlarını çıkardı, eteğini toplayıp yalınayak yürümeye başladı. Yerler çamurdu, sulara bata çıka ilerliyorlardı. Oradaki bir ot yığınına kaldırdıklarında fırın ağzından büyücek, kemerli bir delik gördüler. Başını eğen Tatar kızı girdi önce deliğe, arkasından iki büküm eğilerek Andrey daldı. Sırtındaki çuvallarla iki büküm yürümek çok zordu, üstelik zindan gibi karanlıktı içeri-
si.

≈ ALTINCI BÖLÜM ≈

Tatar kızı önde, iki çuval yüküyle Andrey arkada, dar, karanlık dehlizde güçlkle ilerliyorlardı.

Halayık kız bir ara:

"Az sonra yolumuzu görmeye başlayacağız. Şamdanı koyduğum yere yaklaştık," dedi.

Çok geçmedi, karanlık duvarlar titrek bir ışıkla aydınlandı. Önlerine genişçe bir boşluk çıkmıştı. Bir köşede, duvarın dibinde küçük bir masa, masanın üstünde de, Katolik tarzında, silik bir Meryem Ana resmi duruyordu. gümüş bir kandilin aydınlattığı

küçük masayla soluk tasvir bu yeraltı kilisesinin kürsüsü olmalıydı. Tatar kızı eğildi, yerden uzun ayaklı bir pirinç şamdan aldı. Şamdana küçük küçük zincirlerle bir mum söndürme külahı, bir maşa, bir de kesme makası takılıydı. Halayık kız şamdanı kandilin ateşinden yaktı. Elllerinde ışık, yavaş yavaş yürürlerken, bir koyu karanlığa giriyorlar, bir aydınlığa çıkıyorlardı. Onları görenler "Gerardi della notte" tablosunun bir parçası sanırdı. Genç Kazak yiğidinin sağlık fışkıran, diri yüzüyle yol göstericisinin bitkin, soluk benzi bu tablonun birbirine karşıt iki karakterini canlandırıyor gibiydi.

Dehliz biraz genişleyince Andrey belini doğrultabildi, Kiyev mağaralarına benzeyen duvarlara daha bir dikkatle baktı. O mağaralarda da buradaki gibi duvarlarda geniş oyuklar vardı, oyukların kimisine tabutlar konmuştu. Yerlerde, nemden yumuşayıp çürümeye yüz tutmuş insan kemikleri gördüler. Dünyanın binbir türlü derdinden, şeytanın ayartmasından kaçıp buralara sığınan keşişlerin kemikleriydi bunlar. Her yer ıslaktı, bazen su içinde yürüyorlardı. Çok yorulan Tatar kızının durup dinlenmesi için birkaç kez mola verdiler. Zavalılık! Yediği bir parça ekmek yüzünden midesine sancılar girmiş, sancının şiddetinden yere çöküp kıvrandığı zamanlar olmuştu.

En sonunda küçük bir demir kapının önüne vardılar. Tatar halayık:

"Çok şükür, gelebildik!" dedi.

Elini kaldırıp kapıya vurmak istediye de kendisinde o gücü bulamadı. Bunun üzerine Andrey çaldı kapıyı. Çıkan gürültünün boğuk yansıması kapının arkasında kemerli boşluklar bulunduğunu gösteriyordu. Birkaç dakika sonra anahtar şangırtılarıyla birlikte birinin merdivenden indiği duyuldu. Bunun arkasından kapı açıldı, belinde bir demet anahtar,

elinde şamdaniyla dar merdivenin başında bir keşiş belirdi. Katolik papazını görünce irkildi Andrey, o mezhebin din adamlarına karşı Musevilere duyduğundan daha büyük bir tiksinti duyduğu için elinde olmadan ürperdi. Papaz da karşısında bir Kazak cenkçisi görünce sendeleyerek geri çekilmişti. Fakat Tatar kızının anlaşılmayan bir iki sözü üzerine toparlandı, rahatladı.

Papaz kapıyı arkalarından kilitledi, yolu aydınlatmak için yeni gelenlerin önüne düştü, bir süre sonra manastırın kuytu kubbelerinin altına vardılar. Yüksek şamdanların aydınlattığı bir kürsünün dibinde bir papaz diz üstü dua ediyordu. İki yanında da sırtlarında mor entarileri, göğüslerinde beyaz tenteneleri, ellerinde buhurdanları bulunan, onun gibi diz çökmüş iki çocuk vardı. Üçü birden bir mucize göndermesi, kenti düşmandan kurtarması, halka sabır ve dayanma gücü vermesi, acılarının, açlıklarının son bulması için Tanrı'ya yakarıyorlardı. Manastırı, sabah duasına gelen kadınlı erkekli ufak bir kalabalık doldurmuştu. Hayalet gibi cılız kadınlar, diz üstü çökmüşler, kollarıyla başlarını önlerindeki sıraların arkalıklarına dayamışlardı. Erkekler de öyle, diz üstü durmaya çalışırken ya bir direğe, ya da kemerlerin oturtulduğu köşeli ayaklara tutunuyorlardı. Ana kürsünün üzerindeki yüksek pencerelerin renkli camlarından süzülen gün ışığı duvarlarda sarılı mavili hareler çizerken kilisenin içini pembe bir ışığa boğuyordu. Büyük kubbenin altındaki boşluğu dolduran günlük dumanı, ışıklar vurdukça gökkuşağı renklerine bürünüyordu. Bulunduğu loş köşeden bu renk cümbüşünü seyre dalan Andrey donup kalmış gibiydi. Tam o sırada orgun görkemli gürlemesi kili-seyi doldurdu. Gök gürültüsünü andıran kalın, tok sesler ilahilere dönüşüp kubbelere doğru yükseldi, ilahiler kilisenin içinde bir süre uğultuyla dolandıktan sonra aynı kalın seslerle gümbürdeyerek bir-

denbire sustu. Birbirini izleyen tok gürlemeler, seslerin kubbelerde uğuldayarak yankılanması bu görkemli müziği ağzı açık dinleyen Andrey'i büyülemişti.

Birisinin kolundan çekmesiyle kendine geldi.

"Haydi, gidiyoruz!" diyordu Tatar kızı.

Kilisedekilerin dikkatini çekmeden dışarı çıktılar. Önlerinde geniş bir alan duruyordu. Tan yeri kızarmıştı, güneş doğmak üzereydi. Dört köşeli alan ıpsızdı. Sıra sıra dizilmiş boş kerevetler kentin yiyecek pazarının en azından bir haftadır kurulmadığını gösteriyordu. O çağın çoğu sokakları gibi taşla döşenmemiş yollar kuru çamur yığınlarıyla kaplıydı. Alanın dört bir yanında kerpiçten ya da taştan tek katlı küçük evler vardı. Diklemesine konan kalasların, köşeden köşeye ağaç kirişlerin tuttuğu bu evler Litvanya'nın, Lehistan'ın kimi bölgelerinde bugün bile görülebilir. Evlerin üstüne oturtulmuş kocaman çatılarda pencereler, havalandırma delikleri bulunuyordu. Alanın bir köşesinde, hemen kilisenin bitişiğinde, öteki evlerden ayrı, iki katlı, yüksekçe bir yapıya gözü ilişti Andrey'in. Belediye ya da bir devlet dairesi olması gereken yapının dik çatısına büyük bir saat konmuştu. Çift sütun üzerinde duran terasındaysa bir nöbetçi gördü, geziniyordu. Alanın ıssızlığına karşın birtakım iniltiiler çarpıttı Andrey'in kulağına. İyice dikkat edip bakınca yerde kıpırdamadan yatan insan gövdeleri gördü. Bunların ölü mü, yoksa uyuyor mu olduklarını anlamaya çalışırken ayağı bir şeye takıldı. Durup eğildi, bir kadın ölüsüydü bu. Görünüşe bakılırsa Museviydi. Giyinişinden genç olduğu anlaşılmakla birlikte, çektiği acılardan zayıflayıp çarpılan yüzü zavalılığı çok yaşlı gösteriyordu. Başına kırmızı bir ipek mendil sarmıştı. İki yandan bağladığı çift sıra inci ya da boncuk dizisi arasından fırlamış kıvrım kıvrım saç demetleri, da-

marları görünen kuru boynuna dökölüyordu. Kadının yanında küçük bir çocuk vardı. Minicik elleriyle annesinin cılız memelerine yapışmış, fakat süt bulamadığı için öfkeden tırnaklarını etine geçirmişti. Ağlayacak, bağırarak gücü kalmamış olacak ki, tısı çıkmıyordu, inip kalkan küçük karıncığından henüz sağ olduğu, fakat çok geçmeden öleceği anlaşıyordu.

Andrey ile kılavuzu yan sokaklara saptılar. Sapar sapmaz çıldırmış gibi üzerlerine saldıran bir adamla karşılaştılar. Adam Andrey'in değerli yükünü görmüştü. "Ekmek! Ekmek!" diyor da başka bir şey söylemiyordu. Andrey bir itimlik canı kalan zavallıya elinin tersiyle şöyle bir vurdu, sonra acıdığı için önüne bir ekmek attı. Adamcağız ekmeği kudurmuş köpek gibi dişleriyle paraladı, onun da aç midesine dayanılmaz sancılar girdi, hemen oracıkta kıvrana kıvrana öldü.

Her adımda açlığın korkunç görüntüleriyle karşılaşıyorlardı. Sanki evlerinde oturmaya dayanamayan insanlar gökten yiyecek bir şey düşer umuduyla sokaklara dökülmüşlerdi. Kapısının önünde oturan yaşlı bir kadın gördüler. Ölmüş müydü, uyuyor muydu, yoksa bayılmış mıydı, ilk bakışta belli değildi. Başka bir evin çatısında, kendini direğe asmış bir adam sallanıyordu. Zayıf mı zayıf, çiroz gibi bir adam. Açlığın acılarına katlanamayacağını anlayınca yaşamına kendi eliyle kıymıştı.

Andrey bütün bunları görünce kendini tutamadı.

"Bu insanlar yaşamlarını uzatmak için neden her çareye başvurmuyorlar? diye sordu. Ölüm kapıyı çalınca iğrenmek, tiksirmek diye bir şey kalmaz, eti murdar olan hayvanlar bile yenebilir."

"Ne varsa hepsini yedik. Koca kentte tek at, tek köpek, tek sıçan bile bulamazsın. Yiyeceklerimiz hep

dışardan, köylerden günü birliğine geldiği için evlerimizde bir şey saklamazdık.”

“Öyleyse aklıktan sapır sapır dökülürken kenti nasıl kurtaracaksınız?”

“Voyvoda teslim olmayı düşünüyordu, fakat dün sabah Bucak’taki alay komutanından şahinle bir haber geldi. Bir süre daha dayanmamızı, kenti teslim etmememizi istiyormuş. Yola çıkan başka bir alayla birleşir birleşmez bizleri kurtarmaya gelecekmiş. Şimdi her dakika onları bekliyorlar. Bak, işte bizim eve yaklaşıyoruz.”

Öbür evlere benzemeyen, küçük küçük tuğlalardan yapılmış bu iki katlı güzel konak uzaktan Andrey’in dikkatini çekmişti. Alt kat pencerelerinin çıkıntılı granit taşlarıyla çerçevelenmesi, üst katın kemerli bir köprüye benzetilerek her kemer arasına armalar oturtulması, konağı bir İtalyan mimarının yaptığını gösteriyordu. Aynı armalar evin köşelerine de konmuştu. Renkli tuğlalardan yapılmış geniş bir merdivenden, öteki geniş alana iniliyordu. Alt basamağın iki yanında, kollarının arasında birer uzun saplı savaş baltası tutarken başlarını ellerine dayayarak oturan iki nöbetçi vardı. İkisinin de aynı biçimde oturmaları, yerlerinden hiç kıpırdamamaları birer yontu olduklarını getiriyordu insanın aklına. Uyumadıkları halde olan bitene aldındıkları yoktu, merdivenden çıkanlara başlarını çevirip bakmadılar bile.

Andrey ile Tatar kızı merdivenin üst başına vardıkları zaman tepeden tırnağa silahlanmış, sırmalı urbalar giymiş, elinde dua kitabı tutan başka bir nöbetçiyle karşılaştılar. Yeni gelenleri görünce nöbetçi yorgun gözlerini kaldırıp baktı, fakat Tatar halayığın söylediği birkaç sözcük üzerine yeniden kitabına eğildi. Geniş bir odaya girdiler, burası evin sofası olmalıydı. Çeşitli pozlarda oturan askerler, yazıcılar, uşaklar, şarap sunucuları doldurmuştu koca odayı.

Lehistan ordusundan bir beyin ne derece yüksek rütbeli, varlıklı olduğu kapısındaki adamların sayısından belli olur. Havaya yeni söndürölmüş mumların kokusu sinmişti. Doğan güneşin aydınlığı parmaklıklı pencerelerden içeri dolduğu halde, odanın ortasında duran, adam boyu iki şamdanda hâlâ mumlar yanıyordu. Andrey, tam karşısına gelen, oymalı meşe ağacından yapılmış armalı büyük kapıya yöneldiyse de Tatar halayık yeninden tutup çekti, ona yan duvardaki küçük kapıyı gösterdi. Önce bir koridora, oradan loş bir odaya girdiler. Kepenklerin yarıklarından süzülen aydınlıkta ancak kırmızı kadife perdeyle büyük bir resmin parlayan yaldızlı çerçevesi seçilebiliyordu. Tatar kızı Andrey'e beklemesini işaret etti, kendisi ise, içinden pırıl pırıl ışıklar gelen başka bir odaya girdi. Odadan fısıltılar, alçak sesli konuşmalar gelince Andrey'in yüreği hop etti. Kapı aralığından selvi boylu bir kızın şöyle bir geçiverdiğini gördü. Kızın uzun saç örgüleri omuzlarından aşağı dökölüyordu. Halayık kız geri döndü, Andrey'e gelmesini söyledi. Andrey içeri nasıl girdi, arkasından kapı nasıl kapandı, hiçbir şey anlayamadı. Oda iki şamdanla aydınlanıyordu, köşede de basamaklı bir kürsü, kürsünün üstünde ise Meryem Ana tasvirinin önünde yanan bir kandil vardı. Katolikler dua ederlerken dizlerini bu basamaklara koyarlardı. Fakat Andrey'in gözleri başka bir şey arıyordu.

Başını öbür yana çevirdi, çevirir çevirmez onun kollarına atılacakmış gibi uzanan, fakat son anda taş kesilmiş benzeyen bir genç kızla karşılaştı. Doğrusunu söylemek gerekirse çok şaşırmıştı. Çünkü önünde duran kız iki yıl önce tanıdığı dilberden, tümüyle değişik, ondan kat kat üstün bir varlıktı. Önceki güzelliği ressamın hoş bir taslağı sayılırsa şimdiki ne son tırçayı da vurup bitirdiği, olgun, eksiksiz bir tablo denebilirdi. Eski şirin kız gitmiş, yerine, gözleri kamaştıran genç bir hanım gelmişti. Andrey'e çevir-

diği bakışlarında içindeki duyguların izleri, kırıntısı değil, tümü vardı. Daha kurumaya vakit bulamamış göz yaşları gözlerine ayrı bir parlaklık, ayrı bir çekicilik veriyordu. Göğsü, boynu, omuzları doğa ananın yaratabileceği en kusursuz güzellikte bütünleşmişti. Eskiden yüzünü çevreleyen, kıvrım kıvrım uçuşan saçlar şimdi örölüp toplanmış, örgülerin birkaçı dalga dalga omuzlarına, göğsüne dökülmüştü. Yüzünün çizgileri öylesine değişmişti ki, Andrey bu yüzle düşlerini dolduran sevgilisi arasında bir benzerliği boşuna aradı durdu. Benzinin uçukluğu, güzelliğini soldurmak şöyle dursun, bu yüze başka bir alımlılık, karşı konmaz bir çekicilik veriyordu. Andrey sevgilisini böyle değişmiş bulunca saygıyla karışık bir korku duydu, kızın karşısında dondu kaldı.

Voyvoda'nın kızının onu görür görmez büyülen-diği anlaşılıyordu. Kazak delikanlısı da değişmiş, erkek güzelliğinin doruğuna erişmişti. Bütün kımıltısızlığına karşın yüzünden, gövdesinden, bacaklarından çevikliği, erkek gücü fıskırıyordu. Parlayan gözlerinin sert bakışları, kadife kaşlarının yay gibi bükülüşü, gençlik ateşiyile tutuşan yüzünün tunçlaşmış esmerliği, ipek parlaklığındaki bıyıklarının dikliğiyile genç kıızı canevinden vurduğu belliydi.

Sesinin titremesini önleyemediği için:

"Yaptığın bu iyiliğe nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum, ulu gönüllü yiğidim!" dedi titreyen sesiyle. "Benim gibi güçsüz bir kadın değil, Ulu Tanrım versin cömertliğinin ödölünü."

Gözlerini önüne indirdi, uzun kirpikli göz kapakları yarım ay biçiminde kapandı. O güzelim yüzü de eğilmiş, yanaklarında bir pembelik belirmişti. Yüreğindeki ateşli duyguları dile getirmek için yanıp tutuşan Andrey'in dili tutuldu birden. Sesinin kesildiğini, dudaklarının kenetlendiğini hissetti. Papaz okulunda okumuş, savaş alanlarında eğitilmiş bir gö-

ebenin işi değildi anlaşılan bir genç kıza karşı duygularını anlatmak. Kazak olarak yaratılmaktan dolayı büyük bir öfke duydu.

O sırada Tatar halayık içeri girdi. Ekmeği dilim dilim kesmiş, altın bir tepsiye koymuş, hanımına sunuyordu.

Güzel kız bir halayığa, bir ekmeğe baktı, sonra gözlerini Andrey'e çevirdi... Neler yoktu ki bu söz-gün bakışta? Yüreğini dolduran sevgiyi açıkça söyle-yememenin acısını bu bakıştan daha etkili ne anlatabilirdi? Andrey birdenbire rahatladı, şaşkınlığından kurtuldu. Yüreğine vurulan zincirler zlmşt artık, duygularını sözlerle, birçok sözle anlatabilirdi. Fakat genç hanım halayığına dönüp:

"Anneme de götürdün m," diye sordu.

"Anneniz uyuyor, efendim."

"Ya babama?"

"Götürdüm, kendisi gelip yiğide teşekkür edeceğini söyledi."

Voyvodanın kızı ekmekten bir dilim alıp ağzına götürdü. Sevgilisinin kar gibi beyaz parmaklarıyla ekmeği koparıp yediğini seyretmek Andrey'e mutlulukların en byğn veriyordu, fakat birden aklına, verdiği ekmeği yer yemez gözünün önünde kıvrılarak ölen a adam geldi. Yüzü sarardı, kızın elini tutup:

"Yeter artık, hepsini yeme," dedi. "oktandır a duruyordun, ekmek dokunur sana."

Kız ekmeği tepsiye bıraktı, Andrey'in gözlerinin içine baktı. Her deneni yapan, uslu bir çocuğa benziyordu. Onun bu bakışını hangi sözler anlatabilirdi? Hayır, ne genç kızın gözlerinde okunan derin anlamı, ne de ona vurgun delikanlının gönlünde kopan fırtınayı hiçbir yazarın kalemi, hiçbir ressamın fırçası, hiçbir yontucunun keskisi anlatamazdı.

Andrey'in gönlü, ruhu, hayranlık duygularıyla doluydu.

"Ey, gönlümün sultanı!" dedi. "Ne istersen, ne dilersen dile benden! Her emrin başım üstüne! En olmayacak şeyleri buyur, koşup her buyruğunu yerine getireyim. Senin için yapmayacağım, başaramayacağım iş yoktur. Canım yoluna kurban olsun! Kutsal haç üzerine yemin ediyorum, canımı uğruna seve seve veririm... Kendi mülküm olan üç çiftliğim, babamın yilkısının yarısı, annemin babama getirdikleri, ondan saklı olarak biriktirdikleri topluca büyük bir servet sayılır. Kazakların arasında kimsenin silahları benimkiler kadar güzel değildir. Kılıcının yalnızca kabzası için yilkıların en iyisini, üstelik üç bin davar veriyorlar. İşte bütün bunları bırakmaya, yakmaya, yıkmaya, batırmaya hazırım. Yeter ki sen kara kaşının ucunu oynat. 'Evet' de bana! Biliyorum, bu söylediklerim gülünç, yersiz kaçıyor. Bütün ömrüm papazlar okulunda, Zaporjyeli Kazaklar arasında geçti, onun için kralların, prenslerin diliyle konuşmayı, soylular gibi davranmayı beceremem. Fakat Ulu Tanrı seni yalnızca bizlerden değil, beylerin, padişahların kızlarından da ayrı yaratmış. Bizler senin kölen bile olamayız, sana ancak göklerdeki melekler hizmet edebilir!"

Kız gittikçe artan bir şaşkınlıkla delikanlının söylediklerini dinliyor, sözlerinin bir tekini bile kaçırmıyordu. Ta yürekten gelen bu yalın sözlerde içine işleyen bir tutku, genç bir gönlün güçlü haykırışı vardı. Öne eğilen güzel yüzünü delikanlıya çevirmiş, saçlarını arkaya atmış, dudaklarını aralamış, kocaman kocaman açılan gözlerini ona dikmişti. Genç Kazak konuşmasını bitirince kız da ona karşılık vermek istedi, fakat sevdiği delikanlının hangi görevle kendi ülkesine geldiğini anımsayınca durakladı. Babası, kardeşleri, yurdu ondan başka şeyler

beklemiyor muydu? Öç almak için kenti kuşatıp içindekileri korkunç bir ölüme terkedenler, karşısındaki gencin soyundan değiller miydi?.. Gözleri doldu, masanın üstünde duran ipek işlemeli mendili alarak yüzüne kapadı. Başını arkaya atmış ağlarken inci dişleriyle alt dudağını ısırıyor, yüreğinde duyduğu acıyı göstermemek için mendiliyle yüzünü saklıyordu. Onun böyle kendinden geçmiş bir durumda ağladığını görenler zehirli bir yılan sokmuş sanırdı.

Andrey:

“Ne olur, bana bir sözcük söyle!” diye kızın elini tuttu.

Sevgilisinin kadife teni eline değer değmez bütün damarlarını bir ateş sardı. Elinin içinde cansız duran yumuşak eli çekinmeden sıkıyordu şimdi.

Fakat kızda hiçbir hareket yoktu, ne bir tek sözcük söylemiş, ne de mendili yüzünden indirmişti.

“Neden öyle üzgünsün? Söyle, bir derdin mi var?” diye sordu.

Kız, yüzünden mendili aldı, saçlarını arkasına attı, derinden gelen bir ah çektikten sonra açıldı, kederini dile getirdi. Acısını öyle bir söyleyişi vardı ki, su başında biten sazlar hafif bir yel esince ancak böyle inler. İniltiyi durup dinleyen yolcunun yüreği üzüntüyle dolar, artık sönen akşamın güzelliğini, orakçılının şen türkülerini, yollardan geçen arabaların gürültüsünü görmez, duymaz olur.

“Ben üzölmeyeyim de kim üzölsün?” diye başladı acı acı yakınmaya. “Beni doğuran anaya, besleyip büyüten babaya yazık! Ne kara yazgım varmış benim! Feleğin ettiklerini celladım etmezdi. Ülkemizin en soylu prensleri, en zengin beyleri, paşaları, yabancı ölkelerin kontları, baronları, yiğitleri, kışızadeleri dizi dizi önüme geldiler. Hangisini istesem sevebilir,

hangisini istesem dünyanın en mutlu insanı ederdim. En yakışıklısının, en seçkininin, en soylusunun kocam olması için elimi şöyle bir oynatmam yeterdi. Fakat kör yazgım, kara talihim, onlardan birini sevmemi engelledi, gittim de bir yabancıya, bir düşmana gönül verdim. Ey, kutsal Meryem Ana! Nasıl bir suç işledim, ne günahım vardı ki, bu cezalara çarptırdın beni? Bolluk, zenginlik içinde büyütüldüm, önüme en lezzetli yemekler, en iyisinden şaraplar getirildi, ülkemizin en yoksul dilencileri gibi sürünecek olduktan sonra bütün bunlar neye yarar? Sürünmem yetmiyormuş gibi gözümün önünde annemin, babamın çırpına çırpına öldüklerini de mi görecektim? Keşke görmesem de onların yerine bin kez ben ölsem! Neymiş benim kara yazgım ki, ölmeden önce bilmediğim, tatmadığım bu aşk sözlerini duydum, yüreğim ateşlerle dağlandı! Son anımda içim parçalansın, acı yazgım daha acı gelsin, gençliğime daha çok ağlayayım, ölümden daha çok ürpereyim, ey kutsal Meryem Ana, hem seni, hem feleğin ettiklerini yereyim diye mi işittim bu tatlı sözleri? Bağışla günahlarımı, ulu Tanrım!”

Genç kız içini döktükten sonra yeniden sessizleşti. Kederden önüne düşen başı, bulutlanan alnı, umutsuz bakışları, önce göz yaşlarıyla ıslanan, sonra kuruyarak solgunlaşan yanakları, “Bu dünyada mutluluk denen bir şey var mıymış?” der gibiydi.

Andrey:

“Hayır, dünyanın en güzel, en iyi kadınının böyle acılar çekmesine kimsenin gönlü razı olmaz!” diye haykırdı. “Yeryüzündeki bütün güzellikler sana tapsın diye yaratılmıştır. Ölmek ne söz, böyle bir şeyi nasıl düşünebiliyorsun? Başım üzerine, kutsal bildiğim her şey üzerine ant içerim ki, yaşayacaksın sen! Eğer yiğitliğimle, Tanrıya yakarmalarımın senin kara talihini yenemezsem, o zaman birlikte ölürüz. Önce

ben ölürüm, ayaklarının dibinde can veririm. Ben yaşadıkça kimse bizi birbirimizden ayıramaz.”

Kız o güzel başını usulca salladı.

“Yiğidim, kendini de aldatma, beni de... Ne yazık ki beni sevmeyeceğini çok iyi biliyorum. Çünkü seni bekleyen bir görevin var, seni çağıran bir baban, arkadaşların, doğup büyüdüğün anayurdun var! Biz birbirimize ancak düşman olabiliriz!”

Andrey başını sertçe silkti, kızın karşısında boylu boyunca dikildi.

“Babam, arkadaşlarım, anayurdum varsa ne olmuş? Sen öyle sanıyorsan ben de diyorum ki, kimsem yok benim, hiç kimsem.”

Bunları söylerken dik başlı bir Kazak’ın önemli bir işe, herkesin göze alamayacağı bir işe karar verdiği zaman yaptığı gibi, yumruğunu sıkıp havada tutmuştu.

“Kim demiş Ukrayna benim yurumdur diye? Bana orayı yurt olarak kim vermiş? Ruhumuzu saran, bizi okşayan neresiyse orasıdır yurduumuz. Benim yurduum, benim varlığım sensin. Yaşadıkça bu yurdu yüreğimin derinliklerinde saklayacağım, onu kendimden ayırmayacağım. Görelim bakalım, hangi Kazak gelip beni ondan koparabilirmiş? Bu yurt için her şeyimi vermeye, kırıp dökmeye, yok etmeye hazırım!”

Genç kız bir an yontu gibi dondu kaldı, gözlerini Kazak delikanlısının gözlerine dikti. Sonra şaşkınlıktan kurtularak, pamuk kollarını sevgilisinin boynuna doladı, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ancak sevmek için yaratılmış, yüreğinin sesinden başkasını dinlemeyen, ulu duygulu bir kadın böyle davranabilirdi.

Birdenbire dışardan birtakım bağrıışmalar, davul gümbürtüleri, boru sesleri yükseldi. Fakat Andrey

hiçbirini işitecek durumda değildi. Kızın sıcak solugundan, yanaklarını ıslatan gözyaşlarından, pırıl pırıl bir ipek seli gibi yüzüne dökülen kokulu saçlarından başkasını duymuyordu...

O sırada Tatar halayık koşarak içeri girdi, çılgın gibi seviniyordu:

“Kurtulduk! Kurtulduk! Bize yardıma gelenler şehire girdi. Ekmek, buğday, un getirdiler. Birçok Zaporojyeliyi de tutsak almışlar.”

Fakat Andrey de, sevgilisi de işitmediler onun ne dediğini. Andrey kendisini göksel duygulara kaptırmış, yanağına değen o hoş kokulu ağzı öpüyor, o dudaklar da öpüşünü geri çevirmiyordu. Gönüllerden kopup gelerek dudaklarda birleşen o öpüşme hazzı, insanın yaşam boyu yalnızca bir kez tadabileceği bir duyguydu.

Babayiğit bir Kazak böyle harcadı kendini, yiğitliğine böyle leke sürdü. Artık bir daha ne Zaporojye'nin, ne baba ocağının, ne Tanrı'nın kilisesinin yüzünü görebilecekti. Ukrayna da oğullarının en yürekliğini, koruyucularından en iyisini bir daha göremeyecekti. Varsın koca Taras Bulba, soyunun onurunu lekeleyen böyle bir oğul yetiştirdiği için kırılmış perçeminden bir tutam saç koparsın, varsın o alçağı her gün, her saat ilenerek ansın!..

≈ YEDİNCİ BÖLÜM ≈

Zaporojyelilerin ordusunda bir gürültüdür, bir kargaşadır gidiyordu. Düşman destek kuvvetlerinin şehire girdiğini önce kimse anlayamadı. Sonradan öğrenildi ki, kentin yan kapısını tutan Pereyaslav bölüğünün Kazakları bir gün önce içip içip sızmışlar, düşman baskın yapınca yarısı kılıçtan geçirilmiş, yarısı da neye uğradıklarını bilemeden tutsak edilmiş-

ler. Komşu bölükler patırtıdan uyanıp silahlarına sarılıncaya değin Lehliler kapıdan içeri girmeyi başarmışlar, üstelik karmakarışık bir durumda saldıran, yarı sarhoş, yarı uykulu Zaporojyelileri yaylım ateşine tutmuşlar.

Ataman bütün Kazakların toplanmalarını buyurdu, gelenler halka olup başlıklarını çıkardılar. Ataman şöyle konuştu:

“Arkadaşlar, bu gece olup bitenleri gözlerinizle gördünüz. Bakın, içki denen zıkkım insanın başına ne işler açıyor! Düşmana rezil olduk! Bu huyunuzdan vazgeçmezseniz daha nice bela gelecek başınıza! İçki payınızı artırdık diye hepiniz kör kütük sarhoş oldunuz. Düşman bacağınızdan şalvarınızı çekip alsa, bir de suratınıza tükürse gene de farkına varmayacaktınız!”

Kazaklar başlarını önlerine eğmiş, suçlu suçlu dinliyorlardı. Nezamaykov bölüğünün komutanı Kukubenko çıkıp bu sözleri yanıtlamasa daha da sessiz sessiz dinleyeceklerdi.

“Bir dakika, ağam!” dedi Kukubenko. “Ataman konuşurken sözünü kesmek törede yoktur fakat işler hiç de söylediğin gibi olmadı. Koca bir Hıristiyan ordusunu kolayca suçlayamazsın. Eğer Kazaklar yürüyüş sırasında, çarpışırken, önemli bir görev yaparken içselerdi, yerden göğe hakkınız vardı, o zaman hepsinin kellelerinin uçurulması gerekirdi. Fakat bir kentin kapısında kollarımızı kavuşturmuş bekliyor, hiçbir iş yapmıyorduk. Hani, perhiz ayı falan da değildi ki, dinimiz içkiyi yasaklasın. Aylak bir adam oturup can sıkıntısından kafayı çekmişse, böyle yapmakta bence hiç günahı yoktur. Şimdi biz gider, uyrurken baskın yapmanın ne demek olduğunu gösteririz düşmana. Zamanında çok dayağımızı yediler, şimdi de öyle bir sopa çekeriz ki, dünyanın kaç bucak olduğunu anlarlar!”

Bölük başının konuşması Kazakların çok hoşuna gitmişti. Önlerine düşen başlarını biraz olsun dikletirdiler, Kukubenko'yu onaylayanlar, destekleyenler çoğaldı.

Atamanın biraz ilerisinde duran Taras Bulba:

"Sen bu işe ne dersin, ağam? Kukebenko doğru söylemiyor mu?" diye sordu.

"Hem de çok doğru söylüyor!" dedi. Anaların ne yiğitler doğurduğunu görüyorsunuz. Güç duruma düşmüş birini azarlamakla, suçlamakla kimsenin eline bir şey geçmez. Hüner onu yüreklendirmek, onurunu yükseltmektir. Atı, suyunu içtikten sonra mahmuzlarsanız nasıl hızlı gittiğini bilirsiniz. İşte ben de sizi yüreklendirici sözler söylemeye hazırlanırken Kukubenko benden tez davrandı."

Zaporojyeliler komutanlarının konuşmasını da beğenmişlerdi. Yer yer:

"Doğru söylüyor! Tam yerinde konuştu!" diye bağırırlar oluyordu.

Kır düşmüş tepe perçemleri, aklaşmış bıyıklarıyla boz şahinlere benzeyen yaşlı Kazaklar, önderlerini alçak sesle onayladılar.

"Haklı. İyi söylüyor..."

Ataman:

"Arkadaşlar, beni iyi dinleyin!" dedi. "Kale duvarlarına tırmanarak, sular altından lağımlar kazarak kent düşürmek biz Kazaklara yakışmaz. Alman ustalarının yöntemini bırakın düşmanlarınız uygulasin. Anlaşıldığına göre Lehliler şehire fazla yiyecek sokamamışlardır, kaç arabayla geldiklerini görmediniz mi? İçerdekiler günlerdir aç, bu yiyecek fazla dayanmaz onlara. Sonra hayvanları da ot ister, arpa ister... Eğer Katolik erenleri tepeden onlara çuval çuval buğday atarsa, ona bir diyeceğim yok. Yalnızca, papapazlarının laf ebeliğinden başka bir iş yap-

madıklarını biliyoruz... Sizin anlayacağınız, er geç dışarı çıkacaklardır, kentte fazla duramazlar. Ordumuzu üçe ayırıp, üç çıkış kapısını tutacağız. Ana kapıya beş bölük, yan kapılara üçer bölük yeter. Diyadkov bölüğüyle Korsun bölüğü pusuya yatsınlar. Albay Taras Bulba da askerlerini alsın, pusuya girsin. Titarev bölüğüyle Timoşev bölüğü sağ kapıya, Şçerbinov ile Steblikov'un atlı birlikleriyse sol kapıya yedek güç olarak ayrılсын. Aranızdan çenesi kuvvetli gençlere düşmanı kızdırma görevi veriyorum. Lehli-lerin aklı biraz kıt olur, sövüp saymaya hiç gelemezler. Bakarsınız, hemen bugün fırlayıverirler dışarıya. Her bölük komutanı bölüğünü iyice dolaşsın, gözden geçirsın, eksiği varsa Pereyaslav bölüğünden artanlarla doldursun. Adam başına birer somunla birer bardak şarap dağıtın. İçsinler de mahmurlukları geçsin. Fakat dün akşamki yemekten sonra gene de yemeğe iştahları olur mu, bilmem... Öyle bir tıkindınız ki, geceleyin nasıl kimse çatlamadı, şaştım doğrusu. Bir diyeceğim daha var, o da şu. Eğer Musevi meyhanecilerden biri hele bir parçacık içki vereyim desin, alnına bir domuz kulağı mıhlatıp baş aşağı astırmazsam bana da Kazak demesinler! Hadi, şimdi iş başına! Dağılın, arkadaşlar!"

Başkomutanın buyruğunu işiten Kazaklar, bel kırıp oradan ayrıldılar, ancak hayli uzaklaştıktan sonra başlıklarını giyebildiler. Yerlerine döner dönmez ilk işleri kılıçlarını, palalarını bilemek, barutluklarına barut doldurmak, arabaları son kez gözden geçirip atları tımar etmek oldu.

Alayına doğru yollanan Taras Bulba hep oğlu Andrey'i düşünüyordu. Başına bir şey mi gelmişti? Onu da ötekiler gibi uyurken bağlayıp götürmesinlerdi? Fakat Andrey düşmanın eline sağ geçecek yiğitlerden değildi. Ölüler arasında da bulunmadığına göre ne olabilirdi?.. Böyle dalgın dalgın

yürürken alayın önüne varmıştı. Birinin, adıyla ona seslendiğini neden sonra duyabildi.

“Ne var? Ne istiyorsun?” dedi sese dönerek.

Musevi bezirgan Yankel’di onu çağıran. Önemli bir şey söyleyecekmiş gibi heyecandan kesik kesik konuşuyordu.

“Albayım! Bugün kentteydim, neler olduğunu bir bilsen!” dedi.

Taras Bulba’nın ağızı şaşkınlıktan bir karış açık kaldı.

“Ne? Kentte miydin? Nasıl girdin oraya?”

“Hepsini anlatacağım. Güneş doğarken baktım, bir gürültü oluyor. Kazakların ateşe başladığını duyunca kaftanımı kaptığım gibi seğirttim. İnan olsun kaftanın kollarını yarı yolda giydim. Olup biteni bir an önce öğrenmek istiyordum. Tam kentin kapısına varmıştım, son Lehliler içeri giriyor. Başlarında da Yüzbaşı Galyandoviç var. Tanırım onu, üç yıl önce benden ödünç altın almış, vermemişti. Ben alacağımı istiyormuş gibi düştüm peşine, birlikte şehire girdik.”

“Demek, hem şehire kaçak girdin, hem de adamdan alacağını istedin. Nasıl oldu da köpek gibi asmadılar seni?”

“Asmaya kalktılar elbet. Adamlar tutup hemen oracıkta boynuma ipi geçirdiler. Fakat ben yalvardım, borcunu ödemesi için istediği kadar bekleyebileceğimi, izin verir de öbür subaylardan alacağımı toplarsam kendisine yeniden borç vereceğimi söyledim. Böylece kurtardım yakamı. Bilirim, yüzbaşının çiftlikleri, malı mülkü, üç konağı, Sklov’a değin uzanan geniş toprakları vardır fakat paraya gelince Kazaklar gibi dımdızlaktır. Silahlarını, giyim kuşamlarını, donanımlarını Breslavlı Museviler sağlamışlar. Onlar olmasa savaşa da katılamazdı.”

"Peki, neler yaptın kentte? Bizimkileri gördün mü?"

"Nasıl görmem? Bir sürü tanıdıkla karşılaştım. İstka, Rahum, Samuylov, tefeci Hayvalok hepsi oradaydılar."

Taras Bulba sinirlendi:

"Canları cehenneme senin Musevilerin! Bana ne onlardan! Sana bizim Zaporojyelileri gördün mü diye soruyorum?"

"Hayır, kimseyi görmedim. Yalnızca oğlun Andrey'i gördüm."

"Nasıl, Andrey'i mi gördün? Nerede? Ne yapıyordu? Çukura mı atmışlar? Elini kolunu mu bağlamışlar? Hapse mi düşmüş? Yoksa daha kötü bir şey mi?.."

"Andrey efendimizin kılına dokunmak kimin haddine? Giyim kuşamı pırıl pırıl, aslan gibi bir subay olmuş. Az kaldı tanıyamayacaktım. Sırma omuzluklar takmış, kolluklar sırmalı, zırhları sırmalı, kemeri sırmalı, başlığı sırmalı, hep altın sırmalar içinde. Bahar sabahı güneş nasıl ışıldar, kırlarda kuşların ötüştüğü, bülbüllerin şakıdığı, otların mis gibi koktuğu güzel bir günde güneş nasıl parlar? Andrey efendimiz de işte öyle parlıyordu. Voyvoda yiğit delikanlının altına en iyi atını çektiymiş. Yalnızca bu at iki yüz altın eder."

Taras donup kaldı.

"Ne diye yabancıların giysisini giymiş?"

"O giysiler daha güzel de onun için olsa gerek... Atına binmiş, ötekilerle birlikte eğitim yapıyordu. Leh beylerinin en zenginiymiş gibi caka satıyor, öğretiyor, öğreniyordu."

"Bunları yapmaya kim zorlamış onu?"

"Zorlandığını kim söyledi? Efendimiz, onun karşıya kendi isteğiyle geçtiğini bilmiyor muydunuz?"

"Kim geçmiş karşıya?"

"Andrey efendimiz..."

"Karşıya mı geçmiş?"

"Evet, karşıya geçmiş ya... Temelli onlardan yana olmuş."

"Yalan söylüyorsun, domuz kulaklı herif!"

"Niçin yalan söyleyeyim? Yalan söyleyip de başıma bela mı alacağım? Efendisinin yanında yalan söyleyen bir Musevi'nin köpek gibi asılacağını bilmiyor muyum?"

"Yani sen Andrey için dinini, yurdunu sattı mı diyorsun?"

"Ben öyle bir şey demedim. Öbür yana geçtiğini söyledim, o kadar."

"Kıtır atıyorsun, Çıfıt köpeği! Dünya kurulalı beri Hristiyan ülkesinde kimse yapmamıştır bunu. Bal gibi uyduruyorsun işte!"

"Uyduruyorsam ocağıma baykuşlar tünese! Babamın, annemin, kaynanamın, büyükbabamın, dedemin mezarlarına tükürsünler. Eğer efendimiz isterse, oğlunun niçin Lehlilerden yana geçtiğini söyleyim."

"Söyle! Çabuk!"

"Voyvoda'nın çok güzel bir kızı var, onun yüzünden. Öyle güzel bir kız ki, bir eşi daha bulunmaz."

Musevi bunları söylerken, kızın güzelliğini yüzünde canlandırmak istercesine kıırttı, biçimden biçime girdi.

"Ee, güzelse ne olmuş?"

“Oğlun bütün anlattıklarımı onun için yaptı. Bir erkek gönlünü bir kıza kaptırdı mı, suya basılmış pabuç kösesine benzer. İstedğin gibi eğer, bükersin onu.”

Taras Bulba kara kara düşündü. Hoppa bir kadının, bir erkeğin başına açmayacağı iş yoktu. Kadın uğruna kendini yitirmiş insan az mıydı? Belliydi, Andrey kadın güzelliğine çabuk kapılacak yaradılıştaydı... Bunları düşünürken yerinde kıpırdamadan duruyordu.

Musevi:

“Efendimize duyduklarımın hepsini anlatacığım,” dedi. “Gürültüyü ilk işittiğimde, baktım ki şehire giriyorlar, ne olur, ne olmaz diye yanıma bir dizi de inci almıştım. Kentte güzel hanımlar olduğuna göre, yemezler, içmezler, gene de inci boncuk alırlar diye düşündüm. Bizim yüzbaşının adamları beni bırakır bırakmaz doğruca Voyvoda’nın sarayına gitim. Amacım incileri göstermektir. Karşıma bir Tatar halayık çıktı. Anlattığına göre Zaporojyeliler kentten kovulunca hanımıyla sizin oğlan evleneceklermiş. Andrey söz vermiş onlara yardım edeceğine.”

“Sen de öyle durdun, bir şey yapmadın ha? Şeytanın piçini gebertereyim demedin mi?”

“Neden öldürecekmişim? Karşıya kendi isteğiyle geçmiş bir insana ne denir? Madem hoşuna gitmiş, bırak kalsın canının istediği yerde.”

“Hiç onunla yüz yüze geldin mi? Gördüm mü Andrey’i?”

“Gördüm ya... Dinim üzerine yemin ederim, gördüm. Boylu poslu, aslan gibi bir delikanlı. Hepsinden, fakat hepsinden güzel, yakışıklı. Beni hemen tanıdı. Yanına çağırdı, dedi ki...”

“Çabuk söyle, ne dedi?”

Beni önce parmağıyla yanına çağırdı.

“Sen Yankel değil misin?” dedi.

Ben: “Sen de, Andrey efendimizsin.” dedim.

“Bak, beni dinle!” dedi.

“Söyle babama, söyle ağabeyime, söyle bütün Zaporojyelilere, bütün Kazaklara, herkese söyle! Artık benim babam yok, ağabeyim yok, arkadaşlarım yok. Hepsi benim can düşmanım. Onlarla dişe diş çarpışacağım.” dedi.

“Yalan söylüyorsun, Çıfıt’ın piçi! İsa’yı öldüren de senin gibi bir Musevi değil miydi? Bütün söylediklerin yalan, köpeğin dölü! Defol, gözüm görmesin şeytan suratını! Yoksa seni hemen şuracıkta gebertirim!”

Taras Bulba böyle diye kılıcını çekti. Musevi öyle korktu ki, zayıf baldırlarının bütün gücüyle kaçmaya başladı. Geriye dönüp bakmaksızın Kazak arabalarının arasından seğirtirken Taras Bulba onu kovalamayı çoktan bırakmıştı. Öfkesini ilk eline geçenden çıkarmak onun gibi bir adama yakışır mıydı?

Birden aklına geldi, Andrey’in geçen gece bir kadınla birlikte yanından geçtiğini görmüştü. Bunu anımsar anımsamaz kır perçemli başı önüne düştü. Oğlunun böyle aşağılık bir iş yapacağına, ruhunu da, dinini de yabancıya satacağına inanmak istemiyordu.

Alayını alıp pusu kuracakları yere götürdü. Burası Kazakların çıkardığı yangınlardan kurtulmuş tek ormandı. Uman, Popoviçev, Kanev, Steblikov, Nezamaykov, Gurguzev, Titarev, Timoşev bölükleri atlısıyla, yayasıyla birer birer geçip kentin üç çıkış kapısını tuttular.

Aralarında Pereyaslav bölüğü yoktu. Çünkü önceki gece onlar fazlasıyla tıkmışlar, ayıldıklarında kimi kendini düşmanlar arasında bağlı bulmuş, kimi de daldığı uykudan hiç uyanmaksızın kara toprağa girmişti. Bölükbaşı Hlib bile şalvarını, cepkenini

giymeye fırsat bulamadan Lehlilerin eline tutsak düşmüştü.

Kenttekiler, Kazaklar arasındaki kıpırdanmayı görmekte gecikmediler. Kısa sürede tabyaların üstü askerle doldu. Birbirinden yakışıklı, gösterişli Leh subaylarına insan bakmaya kıyamazdı, doğrusu. Beyaz tüyler dikilmiş tunç başlıkları güneş vurdukça pırıl pırıl parlıyordu. Kimileri de başlarına pembe ya da mavi hafif başlıklar giymiş, bunları cakayla yana eğmişlerdi. Sırmalı, işlemeli, kordonlu kaftanlarını omuzlarına öylece atıverdikleri için yenleri boşta sallanıyordu. Bütün bu giyim kuşama, gümüş kakmalı kılıçlarına, tüfeklerine kimbilir ne kadar para dökmüşlerdi! Bucak alayının komutanı kırmızı şapkası, yaldızlar içindeki kaftanıyla en öndeydi. Herkesten uzun boyluydu, urbasının içine sığmayan ağır gövdesiyle pek cakalı duruyordu. Başka bir yerde, yan kapılardan birinin yakınında ufak tefek, cılız bir albay daha vardı. Gür kaşlarının altından cin gibi parlayan, civelek bakışlı, ufak gözlerinden, sağa sola fırt fırt dönerek kuru eliyle bir şeyler göstermesinden, yanındakilere durmadan emirler yağdırmasından bütün çelimsizliğine karşın, askerlik işinden epey anladığı görülüyordu. Onun hemen yanında dikilen upuzun boylu, pos bıyıklı, al yanaklı bir yüzbaşı vardı. Yüzbaşının kanlı canlı görünüşüne bakılırsa yemeyi içmeyi pek sevdiği anlaşılabilirdi. Daha bir nice beyler, kişizadeler zengin giyimleri, pahalı silahlarıyla gelmişlerdi oraya. Kimisi devletin parasıyla, kimisi kendi altınlarını harcayarak, kimisi de dededen kalma şatosunda ne bulduysa Musevi bezirganlara rehin verip eline geçen paralarla donanıp kuşanmıştı. Soylu kişilerin yanlarında bir sürü de uşakları vardı. Efendilerinin sofrası çevresinde dört dönen bu dalkavuklar, fırsatını bulunca büfeden gümüş bir kupayı aşırıverirler, ertesi günse başka bir beyin arabasında uşak olarak bel kırarlardı. Kısacası,

tabyanın üstünde her türlüünden adam vardı. Yemeye bir dilim ekmek bulamayanlar, savaş için süslenip gelmişlerdi. Kazaklar surların önüne saf saf dizilmişler, hiç kıpırdamıyorlardı. Birkaçının elinde ki, düşmandan alınmış kılıçların kabzalarında, tüfeklerin dipçiklerinde bulunan gümüş kakmaları saymazsak, hiçbirinde altının, gümüşün parlaklığını göremezdiniz. Zaten Kazaklar savaşa giderken süslü püslü giyinmeyi sevmezler. Şalvarlarının üstünde mintanları, bunun üzerine geçirdikleri zırhları, giyile giyile rengini atıp kirlenmiş kırmızı başlıkları... Onların savaş urbaları bunlardı işte.

İki Kazak, saflardan ayrılıp atlarının üstünde tabyalara doğru ilerlediler. Biri genç, öbürü yaşlıca Öhrim Naş ve Mikita Golopitenko adlarındaki bu iki Kazak laf ebeliğiyle ün salmışlardı.

Onların arkasından da Demid Popoviç geliyordu. Yıllardır Zaporojye'de boy gösteren bu sağlam yapılı Kazak ömründe çok şeyler görüp geçirmişti. Bir akın sırasında Edirne kapılarına dayanmış, orada yakalanıp ateşe atıldıktan, saç sakalı, bütün yüzü yandıktan sonra, ölümden kıl payı kurtulup gene Zaporojye'ye dönmüştü. O günden beri ağzı yüzü düzelip hayli semiren, kömür karası gür bıyıklar bırakan, uzattığı tepe perçemini bir kulağına dolayan Popoviç, batıcı sözleriyle karşısındakinin içine işlemesini bilirdi.

"Görüyorum ki, bütün ordu pırıl pırıl giyinmiş, kuşanmış. Fakat bu kaftanların altındaki yüreklerin korkudan nasıl küt küt attığını duymak isterdim!" diye haykırdı.

İri yarı albay da yukardan haykırdı:

"Şimdi sizi yakalatıp bağlatırsam gününüzü görürsünüz! Hadi, teslim edin atlarınızı, silahlarınızı! Sizinkileri nasıl bağlayıp götürdüğümüzü biliyorsunuz. Getirin de görsünler şu tutsakları!"

Elleri arkalarına bağlı tutsakları getirdiler. En ön-
de bölükbaşı Hlib yürüyordu, yakalandığı gibi bıra-
kıldığı için üstünde ne mintanı vardı, ne de şalvarı.
Hlib, arkadaşları karşısında çıplaklığından, uykulu
bir köpek gibi sarhoş yakalanmasından utanıyor, başı
eğik duruyordu. Bir gecede saçları ağarmıştı.

Kazaklar aşağıdan:

“Tasa etme, Hlib, seni kurtaracağız!” diye hay-
kırdılar.

Bölükbaşı Borodatiy de:

“Üzülme, dostum,” dedi. “Don gömlek yakalan-
dın diye keder etme! Böyle şeyler her yiğidin başına
gelir. Seni çıplak bıraktıkları, ortaya böyle çıkardıkla-
rı için asıl onlar utansınlar!”

Golopitenko tabyada duranlara sataşıyordu:

“Anlaşılan sizin kahramanlığınız uyuyanlara sö-
küyor!”

Lehliler de:

“Durun, gitmeyin! Tepenizdeki perçemleri kese-
lim de elinize verelim,” diye karşılık verdiler.

Golopitenko:

“Nasıl keseceğinizi pek merak ettik!” diye hay-
kırdı.

Sonra arkadaşlarına seslendi:

“Şu Lehlilerin söylediğı yalana benzemiyor. Baş-
larında o koca göbekli komutanları durdukça çok
kolay savunurlar kendilerini..”

Kazaklar Popoviç’in iğneleyici bir söz bulduğunu
anladıkları için sordular:

“Neden kolay savunurlarmış kendilerini?”

“Neden olacak, bütün ordu iri gövdesinin arkası-
na saklandı mı, artık mızrağı vuracağın adamı ara ki
bulasın!”

Kazaklar kakhahadan kırılıyorlardı. “Şu bizim Popoviç yok mu ya, adama bir takmaya görsün. Kimse dayanamaz” sözleri ağızdan ağıza dolaştı.

Kazakların acı sözlerini işiten Lehliler sapsarı kesildiler. Albay beklenen işareti verdi.

“Çekilin, surlardan geri çekilin!” diye haykırdı Kazak komutanı.

Zaporojyelilerin geri çekilmesiyle tabyalardan üzerlerine yayılım ateşi açılması bir oldu. Bir ara aksakallı Voyvoda görüldü, hemen ardından da ana kapılar açılıp Lehliler dışarı taştilar. En önde sırmalı cepkenli atlılar gidiyordu. Onların arkasından zırhlı, tunç başlıklı, eli kargılı piyadeler yürüdü. Sonra her biri ayrı giyimli özel beylik orduları görüldü. Gururlu beyler öbür askerlerin arasına karışmak istemiyorlar, öbek öbek kendi adamlarının ortasında gidiyorlardı. Gene sıra sıra askerin ardından yüzbaşı çıktı, onun arkasından da, savaşçıların başında iri yarı albay geliyordu. Son çıkan askerlerin arkasındaysa kısa boylu, çelimsiz albay vardı.

Kazak ordu komutanı:

“Dizilip saf kurmalarını engelleyin!” diye haykırdı. “Bütün bölükler birden saldırın! Öbür kapıları tutan Kazaklar da gelsin! Titarev bölüğü bir kanattan, Diyadkov bölüğü öbür kanattan saldırın! Kukubenko, Polivoda, siz de geriden kuşatın! Çulların üzerlerine, vurun, darmadağın edin!”

Kazaklar dört bir yandan saldırıp Lehlileri çevirdiler, tüfekte ateş etmelerine bile fırsat bırakmadan kılıçlarıyla, kargılarıyla safların arasına daldılar. Kazaklarla Lehliler küme küme birbirine girmişti. Bir anababa günü, yiğitlik gösterisi başlıyordu şimdi.

Demid Popoviç kargısıyla üç piyadeyi delik deşik etti, iki beyi de atlarının üzerinden yuvarladı.

“Ne güzel atlar! Çoktandır böylelerinde gözüm vardı!” diye atları kırlara doğru kovaladı. Kazaklara bunları yakalayıp kösteklemelerini söyledi. Sonra aynı hızla çarpışanların arasına katıldı. Yere yuvarlandığı Leh beyleri toparlanamamışlardı daha. Onlardan birini öldürüp ötekinin boynuna da kemendini geçirdikten sonra atının eğrine bağladı. Belinden elmas kabzalı kılıcını, altın dolu kesesini aldıktan sonra yedeğinde çekti götürdü.

Çiçeği burnunda, acar bir Kazak olan Kobita, Leh ordusunun yiğit bir cenkçisiyle gırtlak gırtlığa kapışmıştı. Epeyce süren bir boğuşmadan sonra tam sivri Türk kamasını çekip düşmanının göğsüne saplamıştı ki, kendisi de şakağından yediği yağlı bir kurşunla oracığa yığılıverdi. Onu yere yıkan, Leh savaşçılarının en ünlüsü, en gösterişlisi, kral soyundan gelme bir beydi. Selvi boyuyla doru atının üstünde oradan oraya koşuyor, her yere yetişiyordu. İki Kazak’ı kılıcıyla ikiye bölmüş, yiğit cenkçi Fiyodor Korj’u atıyla birlikte vurup yere yuvarlamış, bir Kazak’ın atını yaraladıktan sonra kargısıyla binicisini atın üstünden çekip almış, daha bir nicesinin kolunu, kellesini uçurmuş, en sonunda da Kobita’yı şakağından çivilemişti. Ne yiğit bir savaşçı olduğu atının üstünden hiç eğilmeyişinden belliydi.

Nezamaykov bölüğünün komutanı Kukubenko:

“Ben boy ölçüşeceğim adamımı buldum!” diye atını Lehli yiğidin ardından mahmuzladı.

Yıldırım gibi uçarken öyle bir çığlık kopardı ki, iştienlerin aklı yerinden oynadı, hayvanlar bile bir an sendelediler. At koşturan Lehli durup geriye dönmek istedi, fakat korkunç çığlıktan ürken hayvan binicisini dinlemeyerek yana sıçradı, bundan yararlanan Kukubenko da kurşunu yapıştırdı. Kurşun Lehli yiğidin kürek kemikleri arasına girmişti. Atından hemen yere düştüyse de kılıcını elinden bırakmadı,

güçlükle kaldırdığı koluyla bir süre daha düşmanını vurmaya çalıştı. Kukubenko ağır palasını çıkarmıştı. Onu iki eliyle tutup Lehli beyin solgunlaşan ağzına soktu. Keskin pala  n dişleri kırdı, dili ikiye bişti, ense omurgasını parçalayıp toprağa saplandı. Böylece yere mıhlanan Lehli'nin soylu kanı pınar gibi fışkırdı, altın sırmalı kaftanını ala boyadı. Kukubenko onu çoktan bırakmış, bölüğünün adamlarıyla birlikte yeni çatışmalara dalmıştı.

Uman bölüğünün başı Borodatiy, adamlarından ayrılıp Kukubenko'nun öldürdüğü Leh beyine doğru yürüyerek:

"İnsan böyle güzel şeyleri bırakır da gider mi?" dedi.

"Ben kendi elimle tam yedi bey öldürdüm, hiçbiri de böylesine donanmış değildi."

G z n  mal hırsı bürüdüğü için ölünün  st ndekileri soymaya koyuldu. Sapı sedef kakmalı Türk kamasıyla altın dolu kesesini kemerinden aldı, kouna el atınca ince bir beze sarılmış gümüş bir madalyon, bunun yanındaysa, yiğidin sevgilisinden aldığı, bir tutam sa  buldu. Borodatiy bunlarla uğraşadursun, kırmızı burunlu Leh yüzbaşısı arkadan ona doğru hızla yaklaştı. Borodatiy daha önce onunla karşılaşmış, atının üstünden yere düşürdükten sonra yüzbaşıya unutamayacağı bir ders vermişti. İşte öldürdüğünü sandığı düşman ensesindeydi şimdi. Yüzbaşı kılıcını kaldırdı, Borodatiy toparlanmaya fırsat bulamadan boynuna indirdi. Zavallı Kazak'ın açgözlülüğü kötü sonuçlandı. Kellesi bir yana, gövdesi bir yana uçtu, kanı kara toprağı suladı. Azgın Kazak ruhu, bu g cl  gövdeden neden böyle hemencecik ayrıldığını anlamadan, öfkeyle, somurarak yükseldi göklere. Lehli yüzbaşı, kesik başı perçemin-den yakalayıp atının eğrine takmak istediye de

vakit bulamadı, Borodatiy'in öç alıcısı yetişti peşinden.

Atmaca gökte nasıl döner döner de avını görünce kanatlarını açıp süzülür, sonra, yol kenarında öten bıldırcına ok gibi saldırırsa, Taras Bulba'nın oğlu Ostap da Lehli subayın üzerine öyle atıldı, kemendi boynuna geçiriverdi. Kemendin ilmiği boynunu sıkı-tığı için yüzbaşının kırmızı yüzü morardı, eli belindeki piştovuna giderek tetiği çekti, fakat canı kesilen kolu titreyerek kurşun boşa gitti. Ostap, sımsıkı yakaladığı yüzbaşının atını durdurdu, eğerinden tek bir kaytan çekti. Lehliler savaşta tutsaklarını bağlamak için böyle kaytanlar kullanırlardı. Ostap kendi kaytanıyla yüzbaşının ellerini, ayaklarını bağladı, kemendin ucunu atının eğerine taktı, cesedi ovada sürüklemeye başladı. Atını koştururken Uman bölüğünün Kazaklarına:

"Borodatiy öldü, gidin de bölükbaşınıza son saygıda bulunun!" diye haykırdı.

Bunu işitenler savaşı bırakıp ölünün başında biriktiler. Şimdi bir de yeni komutan seçmek gerekiyordu. Aralarında tartışmaya başladılar.

"Uzun boylu çekişmeye gerek yok!" dedi birisi. "Taras Bulba'nın oğlu Ostap'tan iyisini mi bulacağız? Genç olmasına genç, fakat bir nice Kazak kocasını cebinden çıkarır."

Ostap deri başlığını çıkarıp onu seçenlere teşekkür etti: Savaş sırasında bulunmaları dolayısıyla, toyluğunu, deneysizliğini ileri sürerek başlangıçta gösterilmesi gereken alçakgönüllü davranma geleneğine uymadı. Kazaklarını topladığı gibi savaş alanına götürdü. Böylece onu seçenlerin ne denli haklı olduklarını da göstermiş oluyordu.

Lehliler baktılar ki, işler sarpa sarıyor, saflarını yeniden toparlayıp çekidüzen vermek için ovanın

öbür ucuna yürüdüler. Ana kapının dibinde dört yedek bölük bırakmışlardı. Çelimsiz albayın bir işareti üzerine bu dört bölük Kazaklara yayılım ateşi açtılar. Fakat kurşunlar Kazaklara değil de, Zaporojye ordusunun gerilerine, çarpışanlara bel bel akan öküzlerin tepesine yağdı. Hayvanlar kudurmuşa döndü, korkunç bir böğürmeyle birlikte arabaları devirip Kazakları çiğneyerek sürü halinde koşmaya başladılar. Tam o sırada Taras Bulba alayını gürültüyle pusudan çıkardı. Onların çığlıklarını işiten öküzler bu sefer Leh birliklerine doğru dönüp atlısı, yayasıyla önlerine kim çıktıysa tepeleyip geçtiler.

Zaporojyeliler bu işe çok sevinmişlerdi.

“Yaşasın, yiğit öküzler! Bize yük çekmede yardım ettiniz, şimdi de savaşta yardım ediyorsunuz!” diye haykırdılar.

Yeni bir güçle saldırdılar, birçok düşman askerini öldürdüler. Metelitsa, Şilo, Pisarenko kardeşler, Vovtuzenko gibi pek çok Kazak bu çarpışmada büyük yararlık gösterdiler. Lehliler durumun kötüye gittiğini iyice anlamışlardı, alay sancaklarını bile almadılar, kapıları açmaları için tabyada duranlara haykırdılar. Demir dövmeli kapılar gıcırdadı, bitkin düşmüş, toza toprağa bulaşmış Lehliler, davarın ahıra girdiği gibi, sürü sürü kapıdan içeri daldılar. Zaporojyeliler arasında kaçanları kovalamak isteyen birçok kişi çıktıysa da Ostap kendi adamlarını bırakmadı.

“Sakin ha, arkadaşlar! Kale duvarları tekin değildir. Oraya fazla sokulmaya gelmez.”

Gerçekten de dediği doğru çıktı, tabyalardan açılan ateşle pek çok Kazak can verdi. Ataman, olanları görmüştü, gelerek Ostap'ı kutladı.

“Aferin delikanlı! Gençsin fakat kocalardan daha iyi komutansın.”

Taras yeni bölükbaşını tanımak istedi. Ostap, Uman bölüğünün ilerisindeydi; başlığını yana eğmiş, bölük esasını da eline almıştı. Taras Bulba, hemen anladı durumu, "Bizim oğlan yaman savaşıymış!" dedi. Koltukları kabarak oğluna gösterilen saygıdan dolayı Uman bölüğüne teşekkür etti.

Kazaklar, arabalara doğru çekildiler, tabyalar yeniden Lehlilerle doldu. Fakat bu sefer cepkenleri parça parça olmuştu, kaftanları kan içindeydi, tunç başlıkları tozdan görünmüyordu.

Zaporojyeliler aşağıdan haykırdılar.

"Nasıl, bizleri bağlayabildiniz mi?"

Şişko albay elindeki kaytanı salladı.

"Sakın elime geçeyim deme! Görüyorsun, ip hazır."

Lehliler bitkin bir durumdaydılar. Gene de tehdidi bırakmıyorlardı. Şimdi daha da kızıştıkları için karşılıklı söz yarışı sürüp gidiyordu.

En sonunda Kazaklar dağıldılar. Kimi bir köşede savaşın yorgunluğunu çıkarıyor, kimi yarasına bir avuç toprak serptikten sonra düşmanın değerli giysilerinden kestiği parçaları sargı yerine kullanıyordu. Daha diri görünenler, arkadaşlarının ölümlerini topladılar, onlara son saygıya hazırlandılar. Kargılarla, palalarla çukurlar kazıldı, başlıkların içine, min-tanların eteklerine konarak toprak dışarı taşındı, böylece mezarlar açılmış oldu. Ölümlerini çukurlara koyup üstüne taze toprak atıldılar. Artık kurda kuşa yem olmayacaklar, akbabalar gözlerini oymayacaktı. Lehlilerin ölümleriniyse ürkek atların kuyruklarına ikerer üçer bağladılar, hayvanları arkadan kırbaçlayıp kovalayarak ovanın ortasına sürdüler. Atlar hendeklerden, sel yataklarından, çukurlardan, tümseklerden deli gibi koştukça kana, toza, toprağa bulanmış cesetler başlarını yerden yere vuruyorlardı.

Hava kararınca her bölük kendi arasında halka olup oturdu, savaştaki yiğitliklerden söz ettiler. O günün olayları nesilden nesile anlatılacak, bir gün gelip destanlaşacaktı. En son yatmaya giden Taras Bulba oldu. Çünkü Kazaklar Andrey'in düşman askerleri arasında bulunmayışına bir anlam veremiyordu. "Yezit oğlan, arkadaşlarına karşı çarpışmaktan utandığı için çıkmamıştır belki. Yoksa pis Musevi yalan mı söyledi? Düşmana tutsak düşmüş de olabilir" diyordu kendi kendine. Fakat Andrey'in kadınlara düşkünlüğünü, onların albenisine dayanamayacağını anımsayınca üzüntüsü yenilendi, oğlunu büyüleyen Leh güzeline karşı içinde büyük bir kin beslemeye başladı. Onu eline bir geçirse; "Tanrı seni övmüş yaratmış" demeden, gür saçlarından yakalayıp yere çalar, ondan sonra Kazakların gözleri önünde takır takır sürüklerdi. Varsın ak memeleri, kar gibi omuzları kana, toza bulansın, oğlunun sarmaya doyamadığı bedeni param param parçalansın... Taras Bulba böyle kurup dururken ertesi gün onu nelerin beklediğini bir bilseydi!..

Yavaş yavaş üstüne bir ağırlık çöktü, oturduğu yerde derin bir uykuya daldı. Ateş başlarında beklemeyen nöbetçiler gözlerini kırpmadılar, sabaha dek karanlığın içinde düşman gözlediler.

≈ SEKİZİNCİ BÖLÜM ≈

Güneş daha tam öğlenki yerine varmadan Kazaklar önemli bir konuyu görüşmek üzere toplandılar. Çünkü seferde olmalarından yararlanan Tatarların Zaporojye'ye baskın yaptığını öğrenmişlerdi. Güzelyurtları talan edilmiş, yeraltında gizledikleri hazine çalınmış, geride kalan insanlar kılıçtan geçirilip tutsak edilmiş, yıklar, sığırlar, davarlar Perekop'a doğ-

ru sürölüp götürölmüştü. Bütün bunları haber veren de Maksim Goloduha adında yiğit bir Kazaktı. Anlatığına göre son anda Tatarların elinden kurtulmayı başarmış, bir mirza öldürüp kemerinden altın kesesini almış, Tatar kılığına girip bir Tatar atına bindikten sonra iki gün, iki gece dörtlale at sürmüş. Atı yorgunluktan ölünce, ikincisine binmiş. Onun da çatlaması üzerine bir üçüncüsüne atlayıp Kazakların bulunduğu yere varabilmiş. Dubno'nun kuşatıldığını yolda öğrenmiş. Kazakların konaklama yerine geldiğinde öylesine yorgundu ki, yurttan kalan Zaporojyelilerin her zamanki sarhoşlukları nedeniyle mi böyle bir baskına uğradıklarını, gizli hazinenin nasıl ele geçtiğini, neden Tatarlara karşı koyamadıklarını doğru dürüst anlatamadan uyuyakaldı. Zavallı adam at koşturmaktan bitmiş, rüzgârdan, güneşten yüzü yanmış, her yeri davul gibi şişmişti.

Bu gibi durumlarda Zaporojyeliler hemen atlarına atladıkları gibi çapulcuların peşlerine düşerlerdi. Çünkü tutsak Kazakların Anadolu pazarlarında, İzmir'de, Girit'te satılığa çıkarılmadan önce ele geçirilmesi gerekirdi. Eğer geç kalırlarsa tepesi perçemli adamların kimlere satılıp hangi konaklarda kölelik edeceklerini kimse bilemezdi. İşte bunun için toplanmışlardı alanda. Üstelik, atamanın buyruklarını dinlemeye değil, onunla denk birer arkadaş gibi görüşüp danışmaya geldikleri için başlıklarını da çıkarmamışlardı.

Birkaç kişi:

"Önce kocalar konuşsun!" dedi.

Bir ikisi de:

"Ataman ne söyleyecek, onu dinleyelim!" diye haykırdılar.

Bunun üzerine Kirdiyaga başlığını çıkararak ileri yürüdü. Amacının, onlarla bir komutan gibi değil,

arkadaş olarak konuşmak olduğunu göstermek istiyordu. Önce kendisine söz vermelerinden dolayı teşekkür ederek:

“İçinizde savaş alanlarında benden eski, benden akıllı kişiler çoktur,” diye başladı. “Fakat önce bana konuşma hakkı verdiğinizde göre benim söyleyeceğim şu. Hiç vakit yitirmeden Tatarların ardına düşmeliyiz. Tatarların nasıl insanlar olduklarını bilirsiniz, biraz ağırdan alırsak tutsak pazarlarında bile bulamayız soydaşlarımızı. Onun için size öğüdüm, durmayalım gayrı. Buralarda çok oyalandık. Lehliler de kim olduğumuzu iyi öğrendiler. Dinimizin öcünü aldığımıza göre aç bir kentin önünde beklemekle ne geçecek elimize? Ben ‘Hemen yürüyelim’ derim, geç kalmayalım!”

Kazak birlikleri arasında:

“Gidelim! Durmayalım!” bağrıışmaları yayılmaya başlamıştı. Taras Bulba bundan hiç hoşlanmadı. Dağ tepelerinde üzerlerine kuzey kırağaları düşmüş çalılar gibi yarısı kara, yarısı ak kaşlarını çatıp gözlerinin üstüne indirerek:

“Hayır, ağam, senin öğüdün öğüt değil,” dedi. “Senden böyle bir konuşma beklemezdim. Lehlilerin tutsak aldığı arkadaşlarımızı unutuyorsun, anlaşılan. Can yoldaşlığının en kutsal töresini ayaklar altına almak, onları düşmana bırakmak mı istiyorsun? Ukrayna’daki atamanımızın, bir nice Rus yiğidinin başına gelenleri bir düşün! Onlar gibi bunların da diri diri derileri mi yüzülsün? Gövdeleri parça parça edilip panayırlarda mı dolaştırılsın? Lehlilerin kutsal varlıklarımızı aşağılaması yetmedi mi? Sana soruyorum, buradaki herkese soruyorum. Neyiz biz, ne biçim adamlarız? Arkadaşını düşmana bırakan, onun yaban ellerde köpek gibi gebermesine göz yuman bence Kazak değildir. Kazaklık onurunu beş paralık edenin, ak sakalına tükürtenin, töresine sövdürenin

yanında yokum ben. Tek başıma da olsa burada kalacağım!"

Bu sözler üzerine Zaporojyeliler derinden sarsıldılar. Ataman:

"Yiğit albay, güzel söylüyorsun, fakat Tatarların eline düşenlerin de arkadaşlarımız olduklarını unutmuşa benziyorsun," dedi. "Şimdi biz onları kurtarmazsak ne olurlar, biliyor musun? Hepsi köle olup satılırlarken birçok Hristiyanın kanı pahasına kazandığımız hazinemiz de gider elimizden."

Kazaklar derin derin düşünmeye başladılar. Ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Adının kötüye çıkmasını istemediği için kimse ağzını açmıyordu. O zaman Kazak ordusunun en yaşlısı olan Kasyan Bovdiyuk ortaya geldi. Bütün Kazaklar ona büyük saygı beslerlerdi. Çünkü iki kez atamanlığa seçilmiş, savaşlarda büyük yararlıklar göstermişti. Artık iyice kocadığından çarpışmalara katılmaz, gününü yan gelip yatmakla, çubuğunu tütürüp savaş öyküleri dinlemekle geçirirdi. Kimsenin sözüne karışmaz, hele öğüt vermekten hiç hoşlanmazdı. Konuşulanları sessizce dinlerken, arada bir parmağıyla kısa çubuğunun küllünü silkelerdi, o kadar. Onun, böyle gözlerini yarı kapatıp kımıldamadan duruşundan, pek çokları uyuduğunu sanırdı... Hayli zamandır Zaporojye'den ayrılmadığı halde bu sefer o da gelmek istemiş, kollarını açıp:

"Yahu, ben ne güne duruyorum? Geleyim, belki bir işe yararım," demişti.

Kasyan Bovdiyuk ortaya gelince Kazaklar dikkat kesildiler, çoktandır sesi çıkmayan saygıdeğer kocanın söylediklerini can kulağıyla dinlediler.

"Ağalar, kardeşler, size bir çift sözüm var," diye söze başladı. "Bu ihtiyarın söylediklerine iyi kulak verin! Komutan doğru konuştu. Ordunun başı olarak

askerlerini, hazinesini korumak önce onun görevidir. O bakımdan iyi konuştu, yerinde konuştu. Şimdi gelelim Albay Taras Bulba'nın söylediklerine... Benim diyeceğim şu ki, Tanrı ona uzun ömürler versin, Ukrayna'ya bağışlasın böylelerini. Onun sözleri de doğrudur, böyle konuşmakta yerden göğe kadar hakkı vardır. Çünkü onurlu bir Kazak'ın yapması gereken ilk iş arkadaşını düşünmek, onu korumaktır. Bunca yaş yaşadım, ne bir Kazak'ın arkadaşını düşünmana bıraktığını işittim, ne de yakınına hayınlık ettiğini. Buradakiler de arkadaşlarımız, oradakiler de... Hangisinin çok olduğu önemli değil, hem buradakiler, hem oradakiler bizim can yoldaşlarımızdır. İşte onun için size diyeceğim şu, Tatarların eline düşen Kazakları sevenler onlara yardım etsin, Lehlilere tutsak düşenleri sevenlerse burada kalıp savaşsınlar. Ordunun yarısını alıp Tatarları kovalamak atamanın boynunun borcudur. Ordunun öteki yarısı da kendine bir baş seçer. Ak sakalıma bakar da sözümü dinlerseniz, Taras Bulba en uygun adamdır. Yiğitlikte, gözüpeklikte üstüne yoktur."

Bovdiyuk böyle deyip sustu. Akıllarını başlarına getirdiği için bütün Kazaklar ondan hoşnut kaldılar. Başlıklarını çıkarıp havaya atarak:

"Sağol baba, çok yaşa!" diye haykırdılar. "Sustun sustun fakat sonunda pek bilgece konuştun. Sefere çıkarken, 'Belki de bir işe yararım' demiştin. Bundan büyük yararlık mı olur?"

Ataman Kirdiyaga:

"Ne dersiniz? Yapalım mı babanın dediğini?" diye sordu.

Kazaklar:

"Yapalım! Yapalım!" Buna dünden hazırız, dediler.

"Öyleyse toplantıyı bitiriyoruz..."

“Karar verilmiştir.”

“Şimdi komutan olarak beni dinleyin arkadaşlar!”

Ataman böyle diye başlığını giydi, öne yürüdü. Bütün Zaporojyeliler başlıklarını çıkardılar, bir başkomutanı dinlerken yaptıkları gibi, başlarını eğip yere baktılar.

“Benimle gelecekler sağa, burada kalacaklar sola ayrılınsınlar. Bir bölüğün büyük bir kısmı ne yana geçerse bölükbaşı da oraya geçer. Bölükten artarlarsa başka bir bölüğe katılırlar.”

Kazaklar ayrılmaya başladılar, kimi sağa geçti, kimi sola. Bölüğün çoğunluğunun gittiği yere bölükbaşı da gitti, geri kalanlar başka bir bölüğe katıldılar. Sonunda görüldü ki, gitmek isteyenlerle kalmak isteyenler birbirlerine denk düşüyor. Nezamaykov bölüğünün hemen hepsi, Popoviçev bölüğünün yarısından çoğu, Uman bölüğüyle Kanev bölüğünün hepsi, Steblikov bölüğüyle Timoçev bölüğünün çoğu kalanlar arasındaydı. Öteki bölükler çoğunlukla Tatarların peşine düşmeyi uygun bulmuşlardı. İki yanda da yiğit, gözü pek savaşçılar vardı. Perekatipole, Lemiş, Prokopoviç, Homa gidecekler arasındaydı. Güngörmüş koca Çerevatıy ile bir yere bağlanmayı sevmeyen, Lehlilerle kozunu paylaştığı için şimdi de Tatarlarla dövüşmek isteyen Demid Popoviç de onlara katıldılar. Nostiyugan, Pokrişka, Neveliçkin bölüklerinin başları, daha birçok kahraman, bileğine güvenen Kazak, kılıçlarını, kollarının gücünü Tatarlara karşı denemeye niyetliydiler. Gidenler öyle de kalanlar onlardan aşağı mıydı? Hiç de değil! Demidroviç, Kukubenko, Vertihvist, Balaban, Taras’ının oğlu Ostap gibi bölükbaşları yanında Vovtuzenko, Çereviçenko, Stepan Guska, Ohrim Guska, Mikola Gustıy, Zadorojnyı, Metelitsa, İvan Zakrutıguba, Mosiy Şile, Diyogtiyarenko, Siderenko, Pisarenko, ikinci bir

Pisarenko, sonra üçüncü bir Pisarenko gibi bir nice babayiğit Kazak, Lehlilerle kıyasıya dövüşmeye karar verdiler. Çetin savaş yıllarında Anadolu kıyılarına, Kırım'ın bozkırlarına, tuzlu havuzlarına, Dinyeper'e dökülen küçüklü büyüklü ırmaklara, koca nehrin bükümlerine, adalarına, hatta Moldav, Ulah illerine, Türk yurdunun içlerine sefere katılmış Kazaklardı hepsi de. Çifte dümenli kayıklarıyla Karadeniz'i bir baştan bir başa dolaşmış, o kayıkların ellisini bir araya getirip büyük gemilere saldırmış, nice Türk kalyonunu batırmış, bitmek tükenmek bilmez savaşlarda fıçı fıçı barut yakmışlardı. Yaralarına sargı, ayaklarına dolak olsun diye değerli urbalarını mı yırtmışlar, şalvarlarının uçkuruna kese kese altın mı bağlamamışlardı?.. Fakat sıra hovardalığa gelince bir insana ömür boyu yetecek parayı avuç avuç saçarlardı, vur patlasın, çal oynasın eğlenirken sofralarına kim gelirse doyururlardı, har vurup harman savururlardı. İçlerinde, Tatarların Zaporozje'yi ansızın basabileceğini düşünerek Dinyeper'in kamışlık, ıssız adalarına gümüş kupalar, altın bilezikler, gömenler de olurdu fakat, onların sakladıklarını Tatarların bulması şöyle dursun, zamanla gömü yerlerini kendileri bile unuturlardı. Dubno önünde kalıp arkadaşlarına yardım etmek, Ortodoksluğun öcünü lehlilerden almak isteyen Kazaklar böyle insanlardı işte. Kocamış Bovdiyuk da kalanlar arasındaydı.

"Bu yaştan sonra Tatarların peşine düşüp de ne olacak?" dedi. "Yiğit bir Kazak'ı bekleyen ölüm burada da var. Canımı savaş alanında, din uğruna şehit olarak alsın diye Tanrı'ya yakardım durdum. Dualarım yerini buldu. Yaşlı bir Kazak için bundan şanlı ölüm olmaz."

Kazaklar, ikiye ayrılıp karşılıklı iki safta bölük bölük toplandılar, Ataman gelerek tam ortada durdu.

“Ey ağalar, birbirinizden hoşnut musunuz? Kırılan, gücenen var mı aranızda?”

“Hayır, hoşnutuz birbirimizden.”

“Öyleyse ayrılmadan öpüşüp kucaklaşın. Bir daha kim bilir birbirinizi ne zaman göreceksiniz! Belki de hiç göremezsiniz. Komutanlarınızın sözünden çıkmayın. Onurunuzu koruyun. Kazaklık onurunun ne demek olduğunu çok iyi bilirsiniz.”

Kazaklar sırayla vedalaşmaya başladılar. Önce bölükbaşları karşı karşıya geldi, bıyıklarını sıvazlayıp tokalaştıktan sonra birbirlerini bağırlarına bastılar. Kırılmış başlarını birbirlerinin omuzlarına koyarlarken: “Hoşçakal, kardeşim. Bir daha kavuşacak mıyız?” diye sormak istiyorlar, fakat ne demek istediklerini birbirlerinin gözünden anladıkları için susuyorlardı. Bu uğurlaşma töreni bu kadarla bitmedi. Lehlilere sayılarının azaldığını sezdirmemek için ortalık kararınca değin beklemeye karar verdiler. Herkes kendi bölüğüne gidip öğle yemeğini yedi. Sonra, yola çıkacaklar dinlenmek için yattılar. Sanki keyiflerince uyudukları son uykumuş gibi derin bir uykuya daldılar. Ancak güneş batıp hava kararınca kalktılar. Dingiller, tekerlekler yağlandı, arabalar sıra olup yola düzüldü. Arabaların ardından yayalar, yayaların ardından da atlılar yürüdüler. Karanlıkta birbirlerini görmez oluncaya değin şapkalar sallandı. Atların ayak seslerinden, bir de gecenin karanlığından iyi yağlanmamış ya da pası açılmamış arabaların gıcirtısından başka çıt çıkmıyordu.

Geride kalanlar hiçbir şey göremedikleri halde karanlıkta bir süre daha el salladılar. Sonra dönüp yerlerine geldiklerinde yüreklerine bir sızı çöktü. Çünkü arabaların yarısı gitmiş, yıldızların soluk ışıkları altında bomboş yerleri kalmıştı. O değerli arkadaşlarının çoğu yoktu artık, karşı koyamadıkları bir

üzüntü içinde başlarını önlerine eğdiler, öylece durdular.

Taras Bulba, Kazakların içine çöken bu üzüntüyü, onların yiğitliğine yakışmayan bu durgunluğu gördü, fakat bir şey demedi. Arkadaşlardan ayrılmanın verdiği bu yalnızlık duygusu geçmeli, buna alışmalıydılar. Onun için zamanı kollayacak, tam kıvamı gelince onları öyle bir tavlayıp coşturacaktı ki, eskisinden daha atak olacaktı. Kazaklar bir denize benzetilirse öbür uluslar onun yanında cılız birer dere kalır. Fırtınalı havada bu deniz kabarır, coşar, kükrer, hava durgunlaşınca da dalgalar yatışarak sülman olur, uçsuz bucaksız enginleriyle bakan gözlere dinginlik verir.

Taras Bulba adamlarını çağırıp arabalarından birini açmalarını buyurdu. Açmasını istediği araba, ötekilerden ayrı bir yerde duran, tekerlekleri çift kat şınalı, tıka basa yüklenmiş, üstü manda derisiyle örtülmüş, katranlı halatlarla sımsıkı bağlanmış, ordusunun en iri yük arabasıydı. Taras Bulba'nın kilerlerinde yılanmış iyi cins şarapların bulunduğu fıçılar vardı içinde. Dillere destan bir savaşın sonunda kazanılacak büyük utkunun kutlanacağı mutlu günde içeceklerdi bu şarabı. Her Kazak'a bol bol yetecek kadar alınmıştı. Albayın buyruğunu işiten adamları palalarıyla bir vuruşta urganları kestiler, örtüyü kaldırdılar, fıçıları indirmeye başladılar.

Taras Bulba:

"Herkes alsın şaraptan!" dedi. "Karavanasıyla, at suvardığı taşıyla, çanağıyla, başlığıyla, eldiveniyle, hiçbiri yoksa avucuyla alıp doya doya içsin."

Kazaklar karavanlarını, taslarını, çanaklarını uzattılar. Hiçbirini bulamayan iki avucunu birleştirip açtı. Taras Bulba'nın adamları kucaklarında fıçılarla, damacanalarla cenkçilerin arasında dolaşıyor, herkesin kabını dolduruyordu. Fakat içkilerini içmemeleri,

işaret beklemeleri istenince kimse içmedi. Anlaşılan komutan konuşacaktı. Gerçekten de Taras Bulba'nın askerlerine söyleyecekleri vardı. İyi bir şarap ruha tek başına güç verirse de içmeden önce söylenecek birkaç güzel söz şarabın etkisini artırır, içenlerin yüreğini pekiştirirdi.

"Ağalar, arkadaşlar!" dedi. "Bu şarabı beni Ataman seçtiğiniz için dağıtıyorum sanmayın. Arkadaşlarınızdan ayrıldığınız için de değil. Başka zaman olsa beni seçtiğiniz için de, arkadaşlarınızdan ayrıldınız diye de içerdik, fakat zaman o zaman değil şimdi. Bizi büyük görevler, Kazakların onurunu yükseltecek büyük işler bekliyor. Kutsal dinimizin yücelmesi için içelim! Yeryüzündeki bütün başka dinlerin batması, Hristiyanlığın yayılıp güçlenmesi için içelim! Sonra yurdumuzun, Zaporojye'nin onuruna içelim! Güzel yurdumuzun ele güne karşı birbirinden yiğit, birbirinden gürbüz oğullar yetiştirmesi için içelim! Haydi, hepimizin sağlığına içelim arkadaşlar! Torunlarımız, torunlarımızın torunları bizimle övünsünler, arkadaşlarımızı düşman eline bırakmadığımız için, dedelerinin yaptıklarıyla koltukları kabarsın diye içelim. Dinimiz aşkına içelim!"

Ön sıralarda bulunanlar tok tesleriyle haykırdılar.

"Dinimiz aşkına içelim!"

Genci, yaşlısıyla bütün Kazaklar din aşkına içtiler.

Taras Bulba kadehini kaldırdı.

"Yurdumuzun, Zaporojye'nin onuruna içelim!"

Gene ön sıralardan:

"Zaporojye'nin onuruna!" sesleri yükseldi.

Yaşlılar kırılaşmış bıyıklarını oynatarak, gençler yırtıcı kartallar gibi göz süzerek haykırdılar.

"Zaporojye'nin onuruna!"

Ova bu haykırışlarla inim inim inledi.

Taras Bulba:

“Kadehimizi şimdi de din kardeşlerimiz adına, yeryüzünde yaşayan bütün Hristiyanlar adına kaldırıyorum!” dedi.

“Yeryüzünde yaşayarı bütün Hristiyanlar adına!” sesleri Kazak ordusunun saflarında bir süre daha yankılandı. Böylece taslardan, çanaklardan son yudum içkiler içilip bitirildi.

Kadehler boşalmıştı fakat Kazakların kolları gene de havadaydı. Şarabın neşelendirdiği gözler ateş saçıyordu. Öte yandan bu neşe, bu parıltı savaşta yapacakları talandan, değerli silahlar, sırmalı kaftanlar, Çerkez atları, altınlar, gümüşler ele geçirmek hırsından ileri gelmiyordu. Hayır, hayır! Yalçın kayaların doruğuna konmuş bir kartalın, ayaklarının altında uzanan bir ovaya bakarken duyduğu hazdı bu. Ormanlar o yükseklikten, geniş düzlüğün şurasında burasında çayır kümeleri gibi görünür, ovanın denizle birleştiği kıyılarda ufacık köyler, kentler vardır. Daha ilerde, sonsuz denizin yüzeyi gemiler, kalyonlar, her çeşitten mavnayla doludur.

İşte Kazaklar, ovayı böyle yırtıcı kartal gözleriyle tarıyorlardı şimdi. Gelecekte onları kim bilir neler bekliyordu? Koca ovanın bütün o girintileri, çıkıntıları bir gün belki Kazak kanlarıyla sulanıp beyaz kemiklerle dolacak, parçalanmış arabalardan, kırılmış kılıçlardan, kargılardan ayak basacak yer kalmayacaktı. Akbabalar dört bir yana saçılmış Kazak kellelerinin başına üşüşüp kana bulanmış tepe perçemlerini, sarkık bıyıklarını didikleyecek, gözlerini oyup oyup dışarı çıkaracaktı. Fakat Kazak kemiklerinin serildiği bu ölüm döşeğinden iyilik fışkıracaktı yeryüzüne. İşlenen en ufak sevap boşa gitmeyecek, Kazaklığın şanı, tüfek namlusundan silinen tozlar gibi uçuvermeyecekti. Bir gün gelir, ak sakalı göğsüne inen yaşlı bir ozan eline bandurasını alır, sözlerinden de, ez-

gisinden de mertlik taşan bir destanla o savaşı anlatır. O zaman Kazakların ünü yeryüzünü kaplar, gelecek kuşaklarda dilden dile dolaşır. Çünkü bakıra saf gümüş katılarak yapılan, usta işi kilise çanı insanları nasıl kutsal yakarıya çağırırsa, ozanın güçlü sesi de kentlere, köylere, evlere yayılarak güzel sözlerini onlara duyurur.

≈ DOKUZUNCU BÖLÜM ≈

Zaporojyelilerin yarısının Tatarları kovalamak için gittiğini kentte kimse öğrenememişti. Belediye konağının tepesindeki nöbetçi, Kazak arabalarının bir bölümü ormana doğru yola düzülünce, orada pusuya yatacaklarını sandı. Leh ordusundaki Fransız istihkamacısı da öyle söylüyordu.

Kazak komutanının dedikleri doğru çıkmıştı, çünkü çok geçmeden kentte yiyecek kıtlığı baş gösterdi. Eskiden bir ordunun nelere gereksinme duyacağı önceden hesaplanmadığı için sık sık böyle durumlar ortaya çıkardı. Kentte kıtlık başlayınca Lehli-ler kuşatmayı yarmayı denediler, fakat yarısı öldürüldü, geri kalanlarsa canlarını zor kurtardılar. Kentteki Museviler bu çıkıştan yararlanıp havayı şöyle bir koklamışlar. Kazaklardan kimin nereye gittiğini, kalenin çevresinde kaç bölük asker kaldığını, bunların ne yapmak istediklerini kısa sürede anlayıvermişlerdi. Haber hemen bütün şehire yayıldı. Lehli komutanlar yüreklendiler, Kazaklarla cenk hazırlığına koyuldular.

Kaledeki koşuşmaların artmasından, gürültü partırtıdan bir hazırlığın başladığını anlamıştı Taras Bulba. O da kendi ordusuna çeki düzen verdi, alayını üç tabura ayırıp, surlarla kuşatır gibi her taburun çevresine yük arabalarını dizdirdi. Zaporojyelilerin

bu savaş düzeninde yenildikleri hiç görölmemişti. İki bölük pusuya yatırıldıktan sonra, belki bir yolu bulunur da düşman süvarileri kovalanıp tuzağa düşürölür diye, ovanın bir ucuna kargı kırıkları, bozuk tüfekler, sivri kazıklar çakıldı. Bütün bu işler olup bittikten sonra Taras Bulba, Kazakları toplayıp bir konuşma yaptı. Amacı onlara öğüt verip yüreklerini pekiştirmek değıldi, askerlerinin böyle bir konuşma yapmasa da sağılam, güvenilir olduklarını bilirdi. İçinde biriken duyguların hepsini söyleyip bitirmek istiyordu.

“Arkadaşlar, Kazak dayanışması nedir, size onu anlatacağıım,” diye başladı konuşmaya. “Ülkemizin tarihte eriştiğı ünü dedelerinizden, babalarınızdan işitmişsinizdir. Halkımız kendini Yunan ulusuna iyi tanıtmış, Bizans’ı kaç kere haraca kesmiştir. Bir zamanlar bu topraklarda bayındır kentler, zengin kiliseler, Rus kanından gelme beyler vardı. Uydurma Katolik krallarına kimse yüz vermezdi. Daha sonra dinsizler gelmişler, soyup soğana çevirmişler bizleri. Kazaklar dımdızlak kalmışlar, yurtları, erini yitiren dul karıya dönmüş. İşte şimdi el ele verip dayanışma kurmamızın tam zamanıdır. Arkadaşlık bunu gerektirir. Kardeşlik bağlarından daha kutsal bir şey var mı? Elbet ana babalar çocuklarını sever, onların üstüne titrerler. Çocuklar da analarını, babalarını sayarlar. Böyle bir yakınlık değıl benim söylemek istediğim. Hayvanlar da yavrularını sevmiyorlar mı? Öte yandan soydaşlarına kan bağından başka bir şeyle, gönöl bağıyla bağlanmak yalnızca insanoğıluna vergidir. Başka uluslarda böyle kardeşlik görölümüştür, fakat hiçbirisi Rus toprağındaki arkadaşlıkla boy ölçüşemez. Her biriniz yabancı ölkelere gitmiş, oralarda aylarca sürtmüşsünüzdür. Bilirsiniz, orada da sizin gibi, benim gibi adamlar vardır. Oturursunuz, bir yakınınızmış gibi çekinmeden konuşursunuz. Fakat bir de gönlünüz kabardı, duygularınızı coşkuyla dile getir-

mek istediniz mi, o zaman iş değişir. Hiçbiri anlamaz sizi, oysa akıllı başında insanlardır hepsi de. Akıllı olmakla iş bitmiyor ki... Bu insanların bize benzerlikleri yanında büyük bir eksiklikleri vardır. Evet, kardeşler, bir Rus'un bütün yüreğiyle, bütün benliğiyle sevmesini onlarda bulamazsınız."

Taras Bulba elini ileriye doğru uzattı, konuşmanın heyecanı ile başı sarsılırken kıvrık bıyıkları titredi.

"Kardeşlerim, bu coşkuyu bizden başkası anlamaz. Biliyorum, ülkemizde nice soysuzlar türemiştir. Bunlar ambarının tahılla, ahırının sığırla, kilerinin yıllanmış şarapla dolmasına bakıyor. Yabancı görenekler öz geleneklerimize baskın çıkmış, ana dilimizi konuşmaktan utanır, kardeş kardeşi saymaz olmuşuz. Bakıyorsunuz, biri çıkıyor, din kardeşlerine hayınlık edip onları pazarda hayvan satar gibi satıyor. Leh Kralı'nın gözüne girmekte yarışıyor başımızdakilerin çoğu. Bırakın kralı, sarı çizmeleriyle suratlarını tekmeleyen aşağılık Leh beyleri bile onlar için öz kardeşlerinden üstündür. Fakat bayağılık çirkefine bulanmış, dalkavukluğun en düşüğünü benimsemiş bu alçaklarda bile Rusluk onuru büsbütün kırılmamıştır, biraz kırıntısı olsun kalmıştır. Bir gün gelecek onlar saçlarını yolacak, başlarını taştan taş vuracak, yaptıkları alçaklıkları ödemek için acıların en ağırına katlanmaya razı olacaklardır. İşte Rus illelerinde dostluk bağları neymiş, görsün o zaman bütün dünya! Ölmekten korkmayan başka bir ulus bulabilir misiniz yeryüzünde? Rus'un yaradılışında yılgınlığın yeri yoktur!"

Komutan Taras, konuşmasını bitirdiğinde, Kazaklık uğrunda ağarttığı bıyıkları, kırılmış başı heyecandan titriyordu. Bu sözler orada bulunan herkesin içine işlemiş, ta can evinden vurmuştu. Yaşlı Zaporozjeliler başlarını sessizce önlerine eğdiler, gözlerinden inen yaşları yenleriyle usulca sildiler.

Sonra, sanki söz birliği etmişcesine, hep birden ellerini kaldırıp görmüş geçirmiş başlarını sallayarak ant içtiler. Taras Bulba, yaşam sıkıntılarının, binbir çeşit tasanın körelttiği duygularını yeniden alevlendirmiş, onlara bambaşka bir dirilik kazandırmıştı. Gençler bile, pırıl pırıl yüreklerinin tatmadığı o coşkuyu ta derinden duydular. O coşku onlara atalarından ar- mağan değil miydi?

Bu sırada düşman ordusu trampet çalıp boru ö- türerek kentin ana kapısından sökün etti. Leh soylu- ları, ellerini bellerine dayamışlar, askerlerinin orta- sında gösteriş yapıp çalım satıyorlardı. Saldırıyı Bu- cak alayının komutanı şişman albay yönetiyordu. Lehliler, öfkeden parlayan gözleri, güneşte ısıldayan zırlarıyla tüfeklerini Kazak askerlerine çevirdiler, sıralarını bozmadan yürüdüler. Düşman tam tüfek menziline girince ilk ateş Kazaklar açtı, hem de ateş üstüne ateş yağdırdılar. Bütün ova, çevredeki tarla- lar, kırlar tüfek patırtısından inledi, soluk daraltan bir gümbürtü sardı ortalığı. Lehliler, Kazakların ardı arkası kesilmeden nasıl ateş ettiklerine şaşıp kalmış- lar, arka sıradakilerin tüfekleri doldurup ön sıralara aktardığını anlayamamışlardı. Anladıkları tek şey, tepelerinden sürekli kurşun yağdığı, bir de koyu bir dumana boğulduklarıydı. Bu sisin içinde kimin ölüp kimin kaldığı belli değildi. İşin sarpa sardığını anla- yıp toparlanmak için geri çekildikleri, böylece barut dumanından uzaklaştıkları sırada saflarından birçok cenkçinin eksildiğini gördüler. Oysa Kazak ordusun- dan ölenler birkaç kişiydi. Onların bu aralıksız ateş i karşısında Leh ordusunun Fransız danışmanı bile hayran kalmıştı. “Böyle bir savaş yöntemini hiçbir yerde görmediğini, Zaporojyelilerin uyguladığı tak- tiğin çok başarılı olduğunu” söyledi. Hemen arka- sından da Kazak ordusuna top ateş i açılmasını salık verdi.

Dökme demir topların geniş namlularından gümbürtüler koptu, bu gümbürtüler yeri göğü inletti, ovayı saran duman iki kat koyulaştı. Yanmış barut kokusu ta uzak kentlerin sokaklarında, alanlarında duyuldu. Ne var ki, nişancılar namluları fazla yukarı çevirmişlerdi, kızgın güller büyük bir eğri çizerek, korkunç uğultularla Kazakların tepesinden aştı, hayli gerilere düştü. Güllerin düştüğü yerlerden toprak sütunlar yükseldi, koca koca çukurlar açıldı. Bu beceriksizliği görünce Fransız topçuluk uzmanı saçlarını yoldu, sağından, solundan vınlayan Kazak kurşunlarına aldırmaksızın topların başına kendisi geçti.

Taras Bulba, Nezamaykov bölüğüyle Steblikov bölüğünün tepesinde dolaşan tehlikeyi ta başından görmüştü.

“Binin atlarınıza da araba çemberinin dışına çıkın!” diye kükredi.

Belki her iki bölüğün askerleri de buna pek fırsat bulamayacaklardı. Fakat o sırada Ostap, bölüğünün adamlarıyla Leh topçu birliğine saldırdı. Altı fünyeciyi tepelediler, fitilleri havaya savurdular, geriye kalan dördüne sıra geldiğinde, Lehliler onları geri püskürttü. O sırada yabancı danışman fitili eline almış, topların en büyüğünün başına geçmişti. Hiçbir Kazak’ın ömründe görmediği, namlusundan bin ölüm kusan, dehşetli bir toptu bu. Art arda dört top birden gürleyerek tozu dumana kattı, nice ocaklar söndürdü.

Kim bilir kaç Kazak anası, kocamış kuru elleriyle bir deri bir kemik kalmış bağrını dövecekti! Gluhov’da, Nemirov’da, Çernigov’da, öteki kentlerde kaç gelin dul kalacak, pazarda gelip geçenleri çevirerek kocası mıdır diye yüzüne bakacak, sevdikleri bir gün çıkagelir diye gözleri yolda bekleyecekti! Fakat kentlerden sürü sürü asker geçecek, gözleri yolda

bekleyenlerin bir çoğu kocasına, yavuklusuna kavuşamayacaktı...

Yer yarılmıştı da Nezamaykov bölüğünün yarısı yerin dibine geçmişti sanki. Buğday tarlasına düşen dolu, altın sarısı başakları nasıl yerlere sererse, yiğit Kazaklar da öyle vurulup serilmişti toprağın üstüne.

Bölüğünün eni iyi adamlarının yok olduğunu gören Kukubenko, öfkeden deliye döndü. Kalan askerini toplayıp düşmanın üstüne öyle bir saldırdı ki, görenler parmaklarını ısırıldılar. Karşısına çıkan ilk Lehliyi parçaladı, birkaç süvariye atlarıyla birlikte kargısıyla delik deşik etti. Sonra düşman topçusuna hücum edip toplardan birini ele geçirdi. O sırada Uman bölüğünün başı Stepan Guska da büyük topu almaya uğraşıyordu. Kukubenko bunu görünce, kendi adamlarını toplayarak düşmana başka bir yönden saldırdı. Bölüğünün askerleri nereden geçerlerse orada bir boşluk açıyordu. Böylece geçtikleri yerleri kasıp kavurarak hayli ilerlediler. Tırpanla biçilen buğday sapları gibi dökülüyordu Lehliler, düşman safları gitgide seyrekleşiyordu. Araba çemberinin yanında Vovtuzenko, onun arkasında Çereviçenko, biraz ilerde Diyogtiyarenko, gerilerde Vertihvist durmadan düşman kırıyorlardı. Diyogtiyarenko, iki Lehliyi kargısına takarak havaya savurduktan sonra bir üçüncüsünün üstüne abandı. Fakat baba yiğit savaşıyordu Lehli, pırıl pırıl koşumlu bir ata binmiş, yanına elli adamını almıştı. Diyogtiyarenko'nun elinden kurtulmasıyla onu altına alması bir oldu. Kılıcını kaldırıp vurmadan önce şöyle haykırdı:

"Sizi köpek Kazaklar! Karşıma kim çıkacaksa gel-sin de görelim!"

"Ben varım!" diye öne atıldı Mosiy Şilo.

Şilo gözü pek bir Kazaktı, kaptanlık ettiği zamanlar başından çok olaylar geçmişti. Bir gün Trabzon yakınlarında arkadaşlarıyla birlikte Türklere tutsak

düşmüştü. Kalyona forsa yapılarak ellerine, ayaklarına zincir vuruldu, birkaç hafta boyunca ağızlarına deniz suyundan başka bir şey girmedi. Tutsaklar birçok işkenceden geçirildiler, fakat hepsi dayandı, hiçbirini dinini değiştirmede. Yalnızca Mosiy Şilo, baş bildikleri adam, hayınlık etti, kutsal dinini ayaklar altına alarak, başına Müslümanların sarığını doladı. Dinini değiştirdiğini görünce paşa onu yanına çağırdı, forsaların başına gardiyan yaptığını söyledi, zindanın anahtarını eline verdi. Bu durumun Kazaklara ne kerte ağır geldiğini anlatmaya gerek yok. En yakın arkadaşları düşmana katılır, sonra da yapmadığı eziyeti bırakmazsa, buna katlanmak zordu işte. Mosiy Şilo onları üçer üçer dizip ayaklarına yeni zincirler vurdu, kollarındaki zinciri, kemikleri sızlayıncaya değin sıkı, sonra da hepsini dayağa çekti. Türkler kendilerine bağlı bir uşak buldukları için kıvançlıydılar. Bir gün şölende tıka basa yediler, şarabın dinlerinde haram olmasına bakmaksızın körkütük sarhoş oldular. Mosiy Şilo, kuşağındaki altmış dört anahtarı teker teker arkadaşlarına dağıttı. Tutsaklar zincirleri çözüp denize attıktan sonra ellerine geçirdikleri gemideki bütün Türkleri doğradılar. Kazaklar Zaporozje'ye onurla döndüler, birçok savaş ganimeti getirdiler. Mosiy Şilo'nun ünü ozanların şarkılarıyla bütün ülkeye yayıldı.

Şilo garip huyları olan bir adamdı, işte bu yüzden onu atamanlığa seçmemişlerdi. Kimi zaman kimsenin beceremediği işleri başarır, kimi zaman da akla gelmez aptallıklar yapardı. Hovardalığı, içkiye düşkünlüğü yüzünden Kazak ordusunda borçlanmadığı adam kalmamıştı. Hele bir keresinde geceleyin sokak hırsızı gibi komşu bölükten bir koşum takımı çalmış, götürüp meyhaneciye rehin etmiş. Zaporozje yasalarına göre hırsızlığın cezası ağırdı. Şilo'yu alanda bir direğe bağlayıp yanına kalın bir çanak koydular, gelenin geçenin var gücüyle kafasına birer kere vurma-

sını söylediler. Suçunun karşılığını ölümüyle ödeyecekti, fakat yiğit bir Kazak'ın başarılarını unutmayan Zaporojyelilerden biri bile ona el kaldırmaya yanaşmadı.

İşte böyle bir adamdı Mosiy şilo. Lehli beyin üzerine atılıp:

"Seni köpek! Leşini serecek biri var mıymış, şimdi göreceksin!" diye kükredi.

Kıran kırana bir dövüş başladı. Kılıçlar karşılıklı indikçe omuzlar çöküyor, zırhlar parçalanıyordu. Leh savaşçısı bir vuruşta Şilo'nun çelik yeleğini deldi, yarasından boşanan kan, gömleğini ala boyadı. Fakat Şilo aldırmadı buna, demir yumruğunu kaldırıp Lehli'nin başına öyle hızla indirdi ki, tunç miğfer bir yana, sersemsemleyen Lehli bir yana savruldu. Şilo palasını çekerek düşmanın üzerine abandı. Vurma Kazak, vurma! Dön de arkana bir bakıver! Fakat Kazak arkasına bakmadı. O sırada Lehli beyin adamlarından biri bıçağını kaptığı gibi Şilo'nun ense köküne sapladı. Şilo geriye dönüp amansız düşmanı yakalamak üzereydi ki. Lehli barut dumanlarının arasına karıştı. Ağzından dolma tüfekler dört bir yandan kurşun yağdırıyordu. Şilo sendeledi, öldürücü bir yara aldığını anlamıştı. Yere kapaklandı, elini yarasının üstüne bastırarak arkadaşlarına dönüp şöyle seslendi:

"Tanrı'ya emanet olun, kardeşlerim! Kutsal Rus ülkesi var olsun, ünü bütün yeryüzünü sarsın!"

Sonra gözleri kapandı, hoyrat bedenine sığınan Kazak ruhu gökyüzüne uçtu gitti. Bir Şilo ölmüş ne çıkar! Zadorojni askerlerini almış ilerliyor, bölükbaşı Vertihvist, Leh saflarını darmadağın ediyor, Balaban durmadan saldırıyor...

Taras Bulba, bölükbaşlarına seslendi:

“Ağalar! Keselerde daha barutunuz var mı? Kazakların gücü yerinde, düşmana karşı dayanıyorlar mı?”

“Evet, baba, keselerimizde barut var daha. Kazakların gücü yerinde, düşmana karşı direniyoruz.”

Kazaklar bastırdıkça bastırdı. Leh askerlerini bozguna uğrattı. Çelimsiz albay süslü püslü sekiz sancağını açtırıp boru çaldırarak bütün ovaya dağılan askerlerini toplamak istediye de, yiğit Kukubenko onların toparlanmasına fırsat vermeden tam ortadan saldırdı, dosdoğru şişko albayın üstüne çullandı. Albay baktı ki, işler kötüye gidiyor, atının başını çevirdiği gibi kaçmaya başladı. Stepan Guska, uzaktan bu durumu görünce atının boynuna yatıp var gücüyle sürerek, elindeki kemendi bir atışta albayın başından geçirdi. Kıpırmızı kesildi albayın yüzü, boğulmaktan kurtulmak için ipi eline dolayıp koparmaya çalıştıysa da, Guska’nın kargısını saplamasıyla onu yere mıhlaması bir oldu. Fakat Guska’nın kendisi de kurtulamadı ölümden. Kazaklar bir de dönüp baktılar ki, zavalılık dört Lehlinin kargısının ucunda havada debeleniyor.

“Bütün düşmanlarımız gebersin! Rus ülkesi sonsuza dek var olsun!” diye haykırdı Guska son kez.

Onun da ruhu göklere ağmıştı. Stepan Guska git-tiyse kalanlara bir şey mi oldu? Yiğit Metelitsa bir yanda Lehlilere bekledikleri dersi veriyor, bölükbaşı Neveličkiy ilerde adamlarıyla birlikte durmadan vuruyor, Zakrituguba arabalarının yakınında aslan gibi dövüşüyor, üçüncü Pisarenko beş on kişiyi önüne katmış kovalıyor. Gerilerde, uzaktaki arabaların çevresindeyse kıyasıya bir savaş sürüyor.

Taras Bulba öne geçip bölükbaşlarına sordu:

“Nasıl ağalar! Keselerimizde barut bitmedi mi? Kazakların gücü yerinde, düşmana karşı koyuyorlar mı?”

“Görüyorsun baba, keselerimizde barut var daha. Kazakların gücü yerinde, düşmana karşı var gücümüzle dayanıyoruz.”

Arabada dinlenirken Bovdiyug birdenbire yere yuvarlandı. Bir kurşun tam yüreğine saplanarak zavallı kocayı can evinden vurmuştu. Ölmeden önce bütün gücünü toplayarak:

“Bu dünyadan gittiğime yanmıyorum, Tanrı hepimize böyle bir ölüm versin! Biz ölsek de Rus ülkesi var olsun!” diyebildi.

Ruhu gökyüzüne ağıdı. Orada kendinden önce ölenlere, Rus topraklarında insanların nasıl dövüştüklerini, hele kutsal din uğruna nasıl öldüklerini anlatacaktı.

Çok geçmeden bölükbaşı Balaban da devrildi. Son anda öldürücü yaralar almışlardı. Biri kargı, biri kurşun, biri de ağır pala yarası. Kazakların en gözüpeklerinden biriydi Balaban. Denizlerde kaptanlık yaptığı sıralar birçok sefere katılmış, bir keresinde de Anadolu kıyılarını vurmuştu. Sayısız gümüşler, altınlar, zengin Türk giysileri talan ettiler. Fakat dönüştürme atılan güller kayıkların yarısını devirdi, birçok Kazak denize dökölüp boğuldu. Öteki kayıklar, iki yana bağlanmış sazlar sayesinde batmaktan kurtuldu. Kürekçiler kayıkların burnunu güneşe verip aralıksız kürek çekerek güneşten gözleri kamaşan Türklerin onları görmesini önlediler. Gece olunca taslarla, başlıklarla kayıklardaki sular boşaltıldı, delikler onarıldı, üstlerinde başlarında ne varsa kesilip yelken yapıldı, böylece hızlı Türk gemisinin ateşinden kurtuldular. Yurtlarına sağ esen vardıklarında Kiyev'deki Mejigor Manastırı başrahibine sırmalı bir cüppeyle Zaporozje'de Pakrov Kazak Kilisesi'ndeki

aziz resimleri için gümüş çerçeveler getirmiş bulunuyorlardı. Banduracılar onların bu başarısını yıllarca dillerinden düşürmediler.

Balaban aldığı yaralardan öleceğini anlayınca başını önüne eğdi.

"Kardeşler, ne ulu bir ölümle öldüğümü biliyorum," dedi sessizce. "Yedi kişinin kellesini uçurdum, dokuzunu kargımla delik deşik ettim; kurşunladığım, atımla tepelediğim düşmanın sayısı belli değil. Biz ölüyoruz fakat Tanrı Rus ülkesini yüceltsin!"

Balaban'ın da ruhu göklere yükseldi.

Kazaklar, Kazaklar! Ordumuzun gözbebekleri birer birer ölürken siz boş mu duracaksınız? Bakın Kukubenko'yu dört yandan sardılar. Nezamaykov bölüğünde topu topu yedi kişi kaldı. Bölükbaşının gömleği kanlanmış, askerler son güçleriyle çarpışıyorlar.

Kukubenko'nun durumunun kötüye gittiğini gören Taras Bulba her şeyi bırakıp onu kurtarmaya koştuysa da geç kalmıştı. Adamlarıyla genç yiğidin çevresindeki düşmanları dağıtmaya fırsat bulamadan zavallının göğsüne bir kargı saplandığını gördü. Hemen oracıkta, arkadaşlarının kollarına yığılıverdi Kukubenko. Sanki beceriksiz uşaklar, değerli şarabı kilerden çıkarırken eşikte tökezleyip billur sürahiyi kırmışlar da, güzelim şarap yerlere dökülmüştü. Evin yaşlı efendisi üzüntüden saçlarını yoluyor, eski bir arkadaşının onuruna sakladığı eşi bulunmaz içkiyi gençlik günlerinin anısına içip coşamadıkları için dövünüyor...

Kukubenko'nun ölmeden önce, gözleri kaydı:

"Şükür Tanrı'ya, siz arkadaşlarımla kollarında can vereceğim için gözlerim açık gitmiyor. Bizden sonrakiler mutlu yaşasınlar, İsa'nın sevdiği Rus ülkesi şanla, şerefle dolsun!" diyebildi.

Genç ruhu uçuştı gitti. Melekler onu kucakladılar, yedi kat gözyüzüne çıkardılar. Orada İsa karşılayacak onu. "Gel, Kukubenko, sağıma otur. Arkadaşlarına hayınlık etmedin, dürüstlükten, doğru bildiğin yoldan ayrılmadın, benim kilisemi korudun," diyecek.

Kukubenko'nun ölümü kalanların yüreğini dağladı. Kazak saflarında çarpışanların sayısı gitgide azalıyor, yiğitler ardı ardına vurulup düşüyor, gene de Lehlilere karşı direniyorlardı.

Taras Bulba geriye kalan bölükbaşlarına bir daha sordu:

"Arkadaşlar, keselerimizde barut kaldı mı? Kılıçlarınız keskin mi? Kazakların güçleri yerinde, düşmana dayanıyorlar mı?"

"Bize yetecek barutumuz var, baba. Kılıçlarımız keskin, Kazaklar dayanıyorlar."

Düşmana öyle bir saldırdılar ki, onları görenler azaldıklarını hiç akıllarına getirmezdiler. Oysa topu topu üç bölük kalmıştı. Irmaklar gibi kan akıyor, Kazak ölüleriyle Lehli ölüleri dağlar gibi yığılıyordu. Taras Bulba, başını kaldırdı, sürü sürü akbabaların gökte süzülerek dolandıklarını gördü. Kim bilir daha kimlerin leşlerine üşüşeceklerdi? İşte Metelitsa'nın başı bir düşman kargısına geçirilmiş. İkinci Pisarenko'nun kellesi gözlerini oynatarak havada uçuyor. Dört yerinden kılıç yarası alan Ohrim Guska yerlerde sürünüyor. Taras Bulba, "Haydi!" diye mendilini salladı. Ostap babasının verdiği bu işaret üzerine, bölüğüyle birlikte pusudan fırladı, Lehlilerin üzerine çullandı. Kıran kırana bir savaş başlamıştı. Lehliler fazla dayanamadılar. Kazakların kargı kırıkları, bozuk tüfekler, sivri kazıklar çaktıkları tuzağa doğru gerilediler. Kazıklı tuzakta atlar tökezleyip kapaklanmaya, binicilerini yere fırlatmaya başladılar. Arabaların gerisine sinen Korsun bölüğünün askerle-

ri "Fırsat bu fırsattır!" deyip tüfeklerini ateşlediler. Lehliler şaşkına dönmüşlerdi, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Zaporojyeliler sevinçten utku  ğıllıkları atıyorlar, şenlik boruları  alıyorlar, bayrak açıyorlardı: "Kazandık! Savaşı kazandık!" Bozguna uğrayan düşman kaçacak delik arıyordu. Fakat o sırada Taras Bulba'nın gözleri kentin kapılarına takıldı.

"Durun bakalım! Daha utkuyu tam kazandık sayılmaz," dedi yanındakilere.

Dediğı doğru çıktı.

Kentin ana kapısı açıldı. Leh süvarilerinden seçilmiş hassa alayı ok gibi dışarıya fırladı. Hepsi de donanıp kuşanmışlardı. Başlarındaysa yakışıklı mı yakışıklı bir yiğit vardı. Tunç başlığının altından kara saçları savruluyor, kızların en güzelinin kendi eliyle işleyip bağladığı hamaylı, rüzgâr çarptıkça kolunda bayrak gibi dalgalanıyordu. Hassa alayının başında gelenin, oğlu Andrey olduğunu anlayan Taras Bulba, beyninden vurulmuşa döndü.

Koluna sevgilisinin hamaylı bağlı Andrey, buna layık olduğunu göstermek istercesine ileriye atıldı. Gözüpek delikanlı, efendisinin allayıp pulladığı bir tazı gibi, çevresini kuşatan tozun dumanın i inden sıyrıldı, olanca yiğitliğıyle, g zelliğıyle, gen liğıyle Kazakların  zerine çullandı. Cins bir tazı da tavşanın peşinden koşarken böyle ok gibi fırlar, kulaklarını arkaya yatırıp gövdesini yere yapıştırarak, kovaladığı tavşanı on kez geçer de gene çılgınca koşusunda duramaz... Taras Bulba, oğlunun sağına, önüne kim çıkarsa ekin biçer gibi biçtiğini, kılıç savurduğunu, kendine yol a tıldığını gördükçe deliye dönüyor, ne diyeceğini bilemiyordu. En sonunda:

"Ne yapıyor bu serseri? Vurdukları kendi arkadaşları! Kardeşlerine kıyıyor!" diye haykırdı.

Fakat Andrey'in kimseyi gözü görmüyordu. Onun gözünün önünde yalnızca bir şey vardı.

Öpücükleriyle başını döndüren sevgilisinin uzun ipek saçları, ay yüzü, ırmak kuğusunun göğsünü andıran ak göğüsleri, boynuna dolanan kolları...

Taras Bulba bütün hıncıyla haykırdı:

"Şunu kaldırın da ormana çekin! Benim için ormana çekin şunu!"

Otuz yiğit Kazak ileri fırladı, hassa alayına yandan saldırarak önde gidenleri arkadakilerden ayırdılar. Arkadaşları durmadan kılıç sallarken Golopitenko arkadan Andrey'e yaklaştı, kılıcını yanlamasına sırtına yapıştırdı, ondan sonra dört nala ormana doğru at sürdü. Andrey hızla döndü, öfke-den gözleri ateş saçıyordu. Atını mahmuzladığı gibi kaçanların ardına düştü. O sırada dönüp arkasına baksaydı, peşinden ancak yirmi adamının geldiğini görecekti. Kazaklar rüzgâr olmuş uçuyorlardı, gene de Andrey onlara yetiştı. Tam ormana dalıp Golopitenko'yu yakalamak üzereydi ki, birinin güçlü eli atının dizginlerine yapıştı. Döndü, baktı, Taras Bulba, babası, dimdik karşısında duruyordu. Donakaldı, ne diyeceğini bilemedi, yüzü sapsarı kesildi. Okulda arkadaşına sataştığı için yüzüne cetvel yiyen, sonra da ona vuran arkadaşını dövmek için kovalarken sınıfın kapısında öğretmenle burun buruna gelen bir çocuk nasıl korkar, sus pus olursa, Andrey de öyle, babasının karşısında süt dökmüş kediye dönmüştü.

Taras Bulba'nın suratından düşen bin parça olurdu. Oğlunun gözlerine dik dik baktı.

"Ee, söyle bakalım, sana ne yapalım şimdi?"

Andrey'in başı önündeydi, susuyordu.

"Demek, arkadaşlarına, yurduna hainlik eder, dinini satarsın ha! İn bakalım atından!"

Andrey uslu bir çocuk gibi babasının sözünü dinledi, atından inerek yarı diri, yarı ölü, karşısında durdu.

“Dur orada, kıpırdama! Seni ben dünyaya getirdim, öldüren de ben olacağım!”

Böyle diye bir adım geriledi, omuzundan tüfeğini çıkardı. Andrey’in yüzü kireç gibi ağarmıştı, dudakları kıpırdadı, bir ad fısıldadı. Fakat bu, yurdunun adı değildi, anasının adı değildi, kardeşinin adı değildi. Lehli güzelin adıydı. Taras Bulba ateş etti.

Tırpanla biçilmiş başak gibi, yüreğine saplanan bıçağın soğukluğunu işiten kuzu gibi, Andrey’in başı önüne düştü, tek söz bile söylemeden otların üstüne yığıldı.

Baba, öldürdüğü oğlunun başında dikildi, onun soluk almadan yatışını uzun uzun seyretti. Andrey, ölürken bile yakışıklıydı. Az önce sıksan kan fışkıracak yüzünün güzelliği, bu yüzün hiçbir kadının karşı koyamayacağı büyüğü olduğu gibi duruyordu. Kömür kaşları, solgun yanaklarının üzerine yas için gerilmiş iki kara kadife parçasıydı sanki.

Taras Bulba:

“Gerçek bir Kazak olmak için nesi eksikti bu oğlanın?” dedi. “Fidan boylu, kara kaşlı, güzel yüzlü, savaşta bileği bükülmez bir babayiğitti. Fakat harcadı kendini, bir köpek gibi pisi pisine geberdi.”

Ostap atının üstünde hızla babasına yaklaştı:

“Baba, baba, ne yaptın? Sen mi öldürdün kardeşimi?”

Taras Bulba başını salladı.

Gözlerini Andrey’den ayıramıyordu Ostap. İçi yanıyordu fakat ne yapabilirdi ki?

“Baba, bari onu gömelim de kurda kuşa yem olmasın, düşmanın ayakları altında çiğnenmesin.”

“Biz olmadan da gömerler onu. Başında ağlayanı, yas tutanı eksik olmaz.”

Bir iki dakika öylece durdu. Oğlunun ölüsünü akbabalara mı bıraksın, yoksa her yiğide karşı gösterilmesi gereken saygıyı mı gösterebilir, bilemiyordu. O sırada Golopitenko, atını dörtlelele koşturarak yanlarına yaklaştı.

Haberler kötü, baba! Lehlilere yardım geldi, yeneden toparlanıyorlar!

Vuvtuzenko’nun ardından Pisarenko koştu.

“Baba, nerede kaldın? Kazaklar her yerde seni arıyorlar. Neveliçkiy öldü, Zadorojniy öldü, Çereviçenko öldü, fakat kalan arkadaşlar dayanıyorlar. Ölmeden önce seni bir kez daha görmek istiyorlar. Ölüme nasıl atıldıklarını görmeli, onlar ölürken yanlarında bulunmalıymışsın.”

Taras Bulba, askerlerini son kez görmek, son nefeslerini verirken yanlarında bulunmak amacıyla davrandı.

“Haydi, Ostap! Bin atına!”

Daha ormandan çıkmaya fırsat bulamadan, elleri kargılı, kılıçlı bir sürü düşman askeriyle çevrildiklerini gördüler.

“Ostap! Ostap! Korum kendini!” diye haykırdı Taras Bulba.

Kılıcını çekmişti, önüne kim çıkarsa kellesini uçuruyordu. Altı Lehli, Ostap’ın üstüne çullandı, fakat kötü bir zamanda gelmiş olmaları ki, birinin kellesi o an gitti. İkincisi iki adım geriledi, yere yuvarlandı, üçüncüsü kargıyı kaburgasından yedi, daha atik davranan dördüncüsü başını kurşundan kurtardıysa da atı göğsünden yaralandı, hayvan şahlanıp sırt üstü düştü, düşerken de binicisini altına alıp ezdi.

Taras Bulba bir yandan habire kılıç sallıyor, bir yandan da:

“Yaşa, oğlum! Dayan, aslanım! Bak, ben de arkandayım!” diyordu.

Ostap başına üşüşen altı kişiden kurtulmuş, fakat onların yerine şimdi sekizi gelmişti. Taras Bulba, oğlunun güç durumunda olduğunu anladı. Önüne kim çıkarsa pırasa gibi doğrayarak ona doğru ilerledi. Tam o sırada bir Lehli, Ostap’ın boynuna kemendini geçirdi, birkaç Lehli daha koştu. Ostap’ı sürüklemeye başladılar.

“Ah, Ostap! Dayan, oğlum! Dayan, geliyorum!”

Böyle demeye kalmadı, başının üstüne ağır bir şey indi, beyninde şimşekler çaktı. İnsan başları, kargılar, dumanlar, ışıklar, ağaç dalları gözlerinin önünde karmakarışık oldu. Sonra balta yemiş meşe kütüğü gibi devrildi, gözlerini bir sis perdesi bürüdü.

≈ ONUNCU BÖLÜM ≈

Gözlerini açtığı anda ağır bir sarhoşluktan yeni ayılıyor gibiydi. Nerede olduğunu, yanında kimlerin bulunduğunu anlamaya çalışarak:

“Çok mu uyudum?” diye sordu.

İyice zayıf düşmüştü, kollarını kımılatacak durumda değildi. Tanımadığı bir odanın köşelerini, duvarlarını belli belirsiz seçebiliyordu. En sonunda başucunda oturan, soluk alışlarını dinlemeye çalışan birini tanıdı. Tovkaç’tı bu, en yakın arkadaşı, yardımcısı Tovkaç.

Tovkaç içinden, “Çok uyudun ya... Neredeyse bir daha uyanamayacaktın” diye geçirdiyse de sesini çıkarmadı, parmağını gözdağı verircesine sallayarak

susmasını bildirdi. Fakat Taras Bulba kendini zorluyor, olanları anımsamaya çalışıyordu.

“Neredeyim ben? Onu bari söyle.”

Tovkaç arkadaşına çıkışmak zorunda kaldı:

“Sussana be adam! Ölümünden döndüğünü bilmiyor musun? Bak, her yerin yara bere içinde! İki haftadır dur durak bilmeden at üstünde kaçıyoruz. Yollarda ateşten yandın, aralıksız sayıkladın. İlk kez doğru dürüst uyuyorsun. Kendine kötülük etmek istemiyorsan konuşma artık.”

Fakat Taras Bulba’nın susmaya niyeti yoktu. Başından geçenleri anlamaya uğraşıyordu.

Dört bir yandan düşmanla çevrilmişim. Kaçıp kurtulmam olanaksızdı. Nasıl oldu da...

Tovkaç’ın sabrı tükenmişti. Büyüttüğü yumurcağın söz dinlememesine kızan bir dadı gibi:

“Sus be, koca bebek!” dedi. “Nasıl kurtulduğunu öğrenip de ne olacak? Dua et, seni seven arkadaşların varmış. Geceleri at üstünde bir süre daha yol gideceğiz. Seni önemsiz bir Kazak saymadıkları, başına iki bin altın koymalarından belli.”

Taras Bulba, Lehlilerin Ostap’ı gözleri önünde bağlayıp götürdüklerini anımsadı birdenbire. Yattığı yerde davranarak doğruldu.

“Ya Ostap? Ostap’a ne oldu?”

Acısı öylesine büyüktü ki, bu acıya dayanamayarak yaralarındaki sargıları koparıp koparıp attı, sesini yükseltip bir şeyler söylemeye çalıştıysa da yeniden sayıklamaya başladı. Ateşi artmıştı, ağzından saçma sapan sözler dökülüyordu.

Fakat yanında, onu bırakmayan arkadaşı Tovkaç vardı. Taras Bulba’ya ağzına geleni söyledikten sonra onu sımsıkı kucakladı, yaralarını yeni baştan sarıp bir bebek gibi kundakladı. Şimdi sıra, üzerine öküz deri-

si geçirmeye, ondan sonra da sağına soluna tahta koyup eyere sıkı sıkı bağlamaya gelmişti. Bütün bu işler bitince gene dörtlüye yola koyuldular.

“Ölsen de bırakmam seni düşman eline! Lehlilerin, etini dilim dilim edip kuşlara atmalarına, Kazaklık onurunu ayaklar altına almalarına göz yumamam. Etini yiyecekse bizim kartallarımız yesin, gözlerini oyacaksa bizim kartallarımız oysun. Lehistan akbabalarına bırakmam seni! Sağ kalırsan dirini, ölürsen ölünü Ukrayna’ya götüreceğim!”

Vefalı dost dediğini de yaptı, gece demeyip, gündüz demeyip durmadan at sürdü, yorgunluktan bitmiş de olsa Taras Bulba’ı Zaporozje’ye ulaştırdı. Geriye can yoldaşını iyileştirmek kalıyordu. Tovkaç çeşitli otlarla, pansumanlarla bunu da denedi. Bulup getirdiği bir Musevi kadını, Taras Bulba’ya ilaçlar içirdi, yarasına merhemler sürdü. Bir ay sonra düzelmeye yüz tuttu Taras Bulba. Verilen ilaçlardan mı, yoksa yedi canlı oluşundan mı, ölmedi, bir buçuk ay sonra sapasağlam ayağa kalktı. Gövdesindeki sıra sıra yara izlerini görmeseler, koca Kazak’ın hangi tehlikelerden geçtiğine kimse inanmazdı.

Fakat bir durgunluk çökmüştü üstüne, gece gündüz kara kara düşünüyordu. Alnında beliren üç derin kırışık bir daha gitmedi. Sağında solunda gördüğü insanlar hep yeniyetmelerdi, bütün yakın arkadaşlarını savaş alanında yitirmişti. Onunla birlikte din uğruna, kardeşlik uğruna çarpışanlardan biri bile kalmamıştı. Atamanla birlikte Tatarların ardına düşenler de yok olmuşlardı. Kimisi savaş alanlarında can vermiş, kimisi Kırım’ın çorak topraklarında açlıktan, susuzluktan kırılmış, kimisi de Tatarlara tutsak düşmeyi kendilerine yediremedikleri için kahırlarından ölmüşlerdi. Ne Ataman geriye dönebilmişti, ne de öteki yaşlı arkadaşları. Toprağa karışan güçlü bedenlerinden yaban otları fişkırmıştı şimdi.

İçkili bir eğlentinin, gürültülü patırtılı bir şölenin sabahını düşünün. Kadehler yerlere atılıp kırılmış, kilerde bir damla şarap kalmamış, uşaklar, eve gelen konuklar, bütün değerli kaseleri, altın kupaları alıp götürmüşler. Evin efendisi, "Olmaz olaydı böyle şölen!" diye sızlanıyor... İşte Taras Bulba'nın durumu da aynıydı. Gönlünü almak, onu neşelendirmek için ne yaptılarsa hepsi boştu. Evine biri gidip biri gelen sakallı ozanlar, onun için düzülmüş türküleri çalıp söyledilerse de o hiçbirini dinlemiyordu. Bakışları durgunlaşmış, suratı asılmıştı. Oğluna çok üzüldüğü belliydi. "Oğlum benim! Ostap'ım!" diyor da başka bir şey söylemiyordu.

Zaporojyeliler yeni bir deniz seferine çıktılar. İki yüz kayık Dinyeper'den aşağı indi, kazınmış kafalı, uzun perçemli Kazaklar, Küçük Asya kıyılarında boy gösterdiler. Anadolu yakasının bereketli toprakları kısa sürede talan edildi, yakılıp yıkıldı. Yüzlerce Müslüman sarığı, renk renk çiçekler gibi deniz kıyılarına, kanla sulanmış savaş alanlarına saçıldı. Katrana bulanmış Kazak şalvarları, kara kırbaçlı, kaslı kollar dört bir yana korku saldı. Üzümler çiğnendi, asmalar söküldü, camiler pislendi. Kazaklar en güzelinden Acem şallarını kesip kesip kirli mintanlarının bellerine kuşak yaptılar. Baskından sonra uzun süre yerli halk kısa Kazak çubuklarını, savaşın acı anıları olarak, bırakıldıkları yerlerden topladılar...

Yurtlarına neşeyle dönmek üzereydiler ki on toplu bir Türk kalyonu yollarını kesti, açılan ateş sonunda Kazaklar çil yavrusu gibi dağıldılar. Kayıkların üçte biri denizin dibini boyladı, kalanlarsa on iki fıçı dolusu altınla Dinyeper kıyılarına ulaştılar.

Fakat Taras Bulba'nın gönlü bu haberden de neşelenmedi. "Ava gidiyorum." diye evden çıkıyor, tüfeğini bir kez olsun ateşlemeden geriye dönüyordu. Böylece kırlara, bayırlara günlerce boşuna gitti geldi.

Tüfeğini deniz kıyısında bir yere dayıyor, üzgün başını önüne eğerek derin düşüncelere dalıyordu. "Ostapım! Aslan oğlum!" sözleri düşmüyordu dilinden. Karadeniz pırıl pırıl bir çarşaf gibiydi önünde, sazlıkta ara sıra bir martı bağıırıyordu. Gözlerinden süzölen yaşlar kırışmış bıyıklarını ıslatıyordu.

Taras Bulba, oğlunun acısına dayanamaz olmuştu. Bir gün: "Kalkıp gideyim; öldü mü, sağ mı, sorup soruşturayım. Öldü de mezara konmadıysa onu da öğreneyim!" diye kararını verdi.

Bir hafta sonra atına binmiş, tüfeğini, kılıcını kuşanmış, yanına yol azığına, içki tulumunu, barut kesesini, yolda gerekecek her şeyini almış olarak Uman kentinin yolunu tuttu. Şehire varınca ilk işi pis, yıkıntı bir evi aramak oldu. Aradığını da buldu. Evin ufak pencereleeri isten görünmez olmuş, bacasına paçavralar tıklmış, delik çatısına bir sürü serçe konmuştu. Kapının önündeyse yığınla süprüntü vardı. Hotozundaki inciler isten kararmış bir Musevi karısı evin penceresinden başını uzatmış bakıyordu. Taras Bulba atından indi, hayvanın dizginlelerini duvara çakılı demir tokaya geçirdikten sonra:

"Kocan evde mi?" diye sordu.

Musevi karısı:

Evde, diye yerinden fırladı, atın önüne yulaf koydu, Taras Bulba'ya da bir bardak bira getirdi.

"Ne yapıyor senin Musevi?"

"İçerde dua ediyor."

Taras Bulba, bira bardağını dudaklarına götürürken Musevi karısı yerlere değin eğildi. Kazak efendiye sağılıklar diledi.

"Sen burada kal. Biz içerdeyken ata bakar, yem, su verirsin. Kocanla konuşacaklarım var."

Taras Bulba'nın aradığı Musevi, Yankel'den başkası değildi. Burada hancılık, meyhanecilik yapmakla, mal kiraya vermekle hayli zengin olmuştu. Musevi becerikliliği sonunda ülkenin irili ufaklı birçok beyini avcunun içine almış, paralarını da cebe indirmişti. Kentin çevresinde, onun açgözlülüğü yüzünden yıkılmadık ev, dağılmadık ocak kalmamış gibiydi. Kimse evine bakmaz olmuş, elindekini avucundakini meyhaneye yatırmıştı. O çevre insanların giyimlerini görenler yangın ya da veba salgını geçirdiklerini sanırdı. Eğer Yankel oralarda on yıl daha kalsa bütün yöreyi soyup soğana çevirir, daha bir nicesinin ocağına incir dikerdi.

Taras Bulba içeriye girdiğinde, sırtındaki kirli entariyle Yankel son duaya durmuştu. Dininin gereği olarak başını yana çevirip şeytana tükürdüğü sırada arkasında dikilen Taras Bulba'yı gördü. Kazak beyini görür görmez, yaşlı yiğidin başına konan iki bin altın geldi aklına. Fakat bu düşüncesinden dolayı utandı. Bir Musevi'nin beynini kurt gibi kemiren para hırsını bastırmaya çalıştı.

Taras Bulba, konuştuklarını kimse duymasın diye kapıyı kapattı, karşısında durmadan yerlere eğilen Musevi'ye döndü:

"Beni iyi dinle, Yankel! Biliyorsun, seni ölümden kurtardım, ben olmasam Zaporojyeliler seni parça parça etmişlerdi. Şimdi sıra sende, bana bir iyilikte bulunacaksın."

Bu sözleri işiten Musevi'nin suratı buruştu.

"Aman efendim, elimden gelen bir şey varsa başım üstüne."

"Lafı gevelemeyi bırak. Beni Varşova'ya götürmeni istiyorum."

Yankel şaşırmıştı. Omuzlarını kaldırdı, kaşlarını çattı.

“Ne Varşova’ya mı? Varşova’da ne yapacaksın?”

“Kes sesini! Beni Varşova’ya götüreceksin, dedim. Ne olursa olsun onu göreceğim, bir sözcük dahi olsa onunla konuşacağım.”

“O görüp konuşacağın kimmiş?”

“Oğlum Ostap.”

“Ağam bilmiyor mu...”

“Biliyorum, hepsini biliyorum. Kellemi getirene iki bin altın verileceğini işittim. Köpoğulları neye değer biçtiklerini pek iyi biliyorlar. Fakat ben sana beş bin altın vereceğim. Şimdilik al şu iki bini. Üstünü de dönüşte öderim.”

Taras böyle diye koynundan bir meşin kese. çıkardı, içindeki altınların hepsini masaya boşalttı. Musevi kaptığı bir havluyu hemen altınların üstüne örttü, sonra altınlardan birini alıp elinde evirdi, çevirdi, dişleriyle denedi.

“Ah, ah! Ne temiz altın! Ne güzel altın! Bunları kimin elinden aldıysan çok yaşamamış, kahrından ölmüştür. Çil çil altınlardan ayrılmaya hangi yürek dayanır?”

“Varşova’ya götürmeni senden istemez, tek başıma giderdim, fakat köpoğlu Lehliler, beni hemen tanırlar. Siz Museviler gibi cin fikirli değilim, kurnazlığa pek aklım ermez. Bilirim sizler şeytana külâhı ters giydirirsiniz. İşte onun için sana geldim. Varşova’da kendi başıma bir iş becereceğimi bilsem hiç durmazdım. Hadi, arabanı koş da hemen gidelim.”

“Ağam, sen bu işi öyle kolay mı sanıyorsun? Kısrak arabaya koş, dehle, tamam, öyle mi?.. Yo!.. Seni güzelce saklamadan yola çıkamam.”

“İyi, nasıl saklayacaksan sakla. İstersen fıçıya kapa.”

“Seni fıçıya kapatmam! Görenler içinde votka var sanmazlar mı?”

“Ne olur sanırlarsa?”

Musevi iki eliyle birden uzun saçlarını kavradı, sonra kollarını havaya kaldırdı.

“Ne mi olur?”

“Ne var bunda? Neden öyle afalladın?”

“Bilmez misin, ağam? Tanrı votkayı içilsin diye yaratmış. Orada herifler içki diye deliriyorlar. Fıçıyı uzaktan görünce başına bir sürü adam üşüşür. Birisi kılıcını çekip fıçıda bir delik açar da içinden içki akmadığını görürse, başıma neler geleceğini hiç düşündün mü? ‘Ah, bu Musevi fıçıyı boş götürmez, içinde bir şey olmalı. Tutun Yuhudi’yi sıkı sıkı bağlayın, paralarını alıp tıkın kodesel!’ demezler mi? Musevi’den her kötülük beklenir. Bilirsin, ağam, kimse Musevi’yi insan yerine koymaz, adamdan saymaz Museviyi.”

“Öyleyse arabana balık yükler, beni de içine saklarsın.”

“Olmaz, ağam, olmaz! Lehistan’da kıtlık var şimdi, herkes acından geberiyor. Balığı görüp kapışırlarsa seni de buluverirler.”

“Bul bir yolunu. İstersen beni şeytanın sırtına bindir. Ne yaparsan yap, fakat götür Varşova’ya!”

Musevi, entarisinin yenlerini kıvırdı, on parmağını açarak Taras’a iyice sokuldu.

“Şimdi diyeceklerimi iyi dinle, ağam. Almanya’dan mühendisler gelmiş, kaleler, şatolar yapıyorlarmış. Yollarda taş taşıyan, tuğla götüren arabadan geçilmiyor. Sen, arabanın dibine uzanırsın, ben de üzerine tuğla yığarım. Bilirim, sağlamsındır, o ağırlığın altında ezilmezsin. Arabanın dibinde bir delik açarım, yiyeceğini, içeceğini oradan veririm.”

“Beni götür de, nasıl götürürsen götür!”

Bir saat sonra iki arık atın çektiği, tuğla yüklü bir araba Uman’dan yola düzüldü. Yankel, beygirlerden birinin üstüne kurulmuştu. Hayvan zıpladıkça, takkesinden dışarı fırlayan uzun, kıvırcık Musevi saçları hop hop oynuyor, upuzun boyuyla yolun ortasında dimdik giderken bostan korkuluğuna benziyordu.

≈ ON BİRİNCİ BÖLÜM ≈

Bu olayın geçtiği çağlarda sınırlarda ve kent kapılarında ne gümrük vardı, ne gümrük memurları. Onun için isteyen, istediği malı karşıya korkusuzca geçirirdi. Fakat sınır koruyucusunun aklına eser de nelerin gelip geçtiğini şöyle bir yoklamak isterse, bu onun gönlüne kalmış bir işti. Hele gözüne iyi bir mal ilişir, eli de biraz uzun olursa arabaları, hayvanların yükünü kolaçan etmeden bırakmazdı. Fakat tuğlanın böyle bir özelliği bulunmadığından, Yankel’in arabası Varşova’nın ana kapısından içeri rahatça geçiverdi. Taras Bulba sıkışıp kaldığı dar tuğla kafesinde bağırıp çağırmalardan, araba takırtılarından başka bir şey işitmedi.

Yankel, üzerine kurulduğu, toza bulanmış, kuyruğu güdük beygirinin üstünde biraz daha hoplayıp zıpladıktan sonra dar, karanlık bir sokağa saptı. Varşova Musevilerinin oturduğu bu yere Pis Sokak da derlerdi, Musevi Sokağı da. Sanki araya bir duvar çekilmiş gibi, burası kentin öbür mahallelerinden ayrılmıştı. Güneş ışığının pek uğramadığı bu sokak, isli ahşap evler arasında uzanan sırtlara asılmış çul çaput yüzünden daha da karanlık görünürdü. Arada bir göze çarpan kırmızı tuğla duvarlar bile kirden, isten kararıp koyulaşmıştı. Eğer üst kısmı badanalı beyaz bir duvara biraz güneş vuracak olsa, bu karan-

lıkta insanın gözleri kamaşırdı. Pencerelerden fırlamış soba boruları, yerlere atılmış paçavralar, yemiş kabukları, çanak çömlek kırıklarıyla sokağın karma-karışık bir görünüşü vardı. Herkes evinde işe yaramayan ne varsa sokağa atar, pencere altlarından gelip geçenler başlarına yağan bu şeylerden bol bol nasiplerini alırlardı. Evden eve uzanan sıırıklara neler asılmazdı ki! Atıyla geçen birisi kolunu uzatsa, sıırıklara asılı kadın çoraplarına, çocuk donlarına, isli kaz kızartmalarına eli değerdı. Bazen evlerinin köhne pencerelerinden, kararmış incilerle süslü hotoz giymiş Musevi güzellerinin başları gözükdü. Evler arasında koşuşan, kıvırcık saçlı, üstü başı yırtık bir sürü kirli çocuğun işi gücü sokağın pislikleri arasında oynamaktı.

Çilli yüzü serçe yumurtasını andıran kızıl saçlı bir Musevi, pencereden başını uzattı. Yankel onunla konuşmaya başladı. Az sonra da araba bir evin avlusundan içeri girdi. Yoldan geçen başka bir Musevi de konuşmaya katılmıştı. Taras Bulba bir yolunu bulup tuğlalar arasından çıkınca baktı ki, üç Musevi ateşli ateşli tartışıp duruyorlar.

Yankel, Taras'a döndü, Ostap'ın Varşova Tutukevi'nde yattığını söyledi. Gardıyanları kandırmak zormuş fakat onu oğluyla görüştürmenin bir yolunu bulabilirlermiş.

Taras Bulba, üç Musevi'yle birlikte bir odaya girdi.

Onlar gene aralarında konuşmaya daldılar. Fakat Taras Bulba ne dediklerini anlamıyor, sırayla bir onun, bir ötekinin suratına bakıyordu. Onları böyle dinledikçe durgun yüzü canlanmaya, içinde bir umut ışığı belirmeye başladı. İnsanın, karamsarlığın son deminde böyle umuda kapıldığı olur. Taras Bulba sanki yeniden gençleşmişti, yüreği küt küt atıyordu. Sesi heyecandan titreyerek:

"Dinleyin beni, Museviler!" dedi. "Sizin üstesinden gelemeyeceğiniz iş yoktur. İsterseniz denizin dibini kazar, toprak çıkarırsınız. Bir atasözü vardır, 'Musevi, insanın gözünden sürmeyi çeker de farkına varmazsınız' der. Onun için kurtarın Ostap'ımı! Bir yolunu bulun da kaçırın tutukevinden, kaçırın o cehennemden! Şu adama beş bin altın vereceğimi söyledim, şimdi beş bin daha ekliyorum. Evimde ne kadar altın, gümüş varsa, malım mülküm, kabım kacağım hepsi sizin olsun. Bundan böyle savaşlarda kazanacağım şeylerin yarısını size vereceğim, bu konuda size senet imzalarım."

Yankel:

"Fakat ağam, senin bu istediğin olmaz. Yapamayız," dedi.

İkinci Musevi de:

"Olacak iş değil," diye onayladı Yankel'i.

Sonra üçü bakiştılar. Üçüncü Musevi, ötekilerin yüzüne ürkek bir bakış fırlattıktan sonra:

"Bir denesek. Belki Tanrı bize yardım eder," dedi.

Üçü birden konuşmaya başladılar. Taras Bulba onların ne dediklerini anlamıyordu, fakat sık sık "Mordahay" adının geçtiğine dikkat etti.

En sonunda Yankel:

"Bak, ağam," dedi. "Biz şimdi gidip biriyle konuşacağız. Bu öyle bir kimse ki, altından kalkamayacağı iş yoktur. Süleyman Peygamber gibi akıllı bir adamdır. Eğer bu işin içinden o çıkamazsa, dünyada kimse çıkamaz. Sen burada otur. İşte evin anahtarı, içeriye kimseyi sokma!"

Museviler böyle diye ayrıldılar.

Taras Bulba kapıyı kapadı, odanın küçük penceresinden Musevi Sokağı'nı seyretmeye koyuldu. Üç Musevi varıp sokağın ortasına dikildiler, orada ateşli

bir konuşmaya daldılar. Derken, yanlarına bir dördüncüsü, sonra bir beşincisi geldi. Hepsi de ikide bir, "Mordahay, Mordahay" diyorlardı. Bir yandan da gözlerini sokağın bir köşesine dikmişlerdi. O sırada köhne evlerin birinden sırtında gocuk, ayaklarında Musevi yemenisi bulunan bir adam çıktı. Onu görünce beş Musevi birden "Mordahay, Mordahay!" diye haykırdılar. Bu, boyu Yankel'den biraz daha kısa, fakat çok sıska Musevi'nin bumburuşuk bir yüzü vardı, üst dudağı kocamandı. Mordahay ötekilerin yanına gelince hepsi birden, birbirlerinin sözünü keserek, ellerini kollarını sallayarak harıl harıl konuşmaya başladılar. Konuşma arasında Mordahay'ın ikide bir ondan yana bakmasından, Taras Bulba kendisinden söz edildiğini anladı. Mordahay da ötekiler gibi elini kolunu sallıyor, onları dinlemekten çok kendisi konuşuyor, hiç gereği yokken elini gocuğunun cebine sokup sokup çıkarıyor, oradan eline geçen ıvır zıvırı evirip çeviriyor, bu arada giydiği pantolonunun ne berbat bir şey olduğu daha iyi göze çarpıyordu. Sokak toplantısı Musevi havrası gibi gürültülü bir durum alınca, gözcü diktikleri başka bir Musevi, susmalarını işaret etti. Doğrusu Taras Bulba, güvenliğinden kaygılanmaya başlamıştı. Fakat sonra, Musevilerin ancak konuşarak düşünebildiklerini, konuşmalarınıysa şeytanın kendisinin bile anlayamayacağını anımsayınca rahatladı.

İki dakika sonra Museviler, Taras Bulba'nın bulunduğu odaya doluştular. Mordahay, Taras Bulba'nın yanına geldi, omzunu tapışladı:

"Biz istersek, Tanrı da yardım ederse dileğin yerine gelir," dedi.

Taras Bulba, her işin üstesinden gelen, Hazreti Süleyman görünüşlü adama baktı, içindeki umut güçlendi. Gerçekten de Musevi'nin yüzü, Tanrı'nın her kulunda raslanmayan erdemlerin toplandığı bir yer

gibiydi. Üst dudağının korkunç iriliği birtakım dış nedenlere bağlı olmalıydı. Çünkü para için gözünü budaktan sakınmayışı yüzünden yediği dayaklardan yanağında o denli çok iz kalmıştı ki, kendisi bile bunları anadan doğma ben olarak görmeye başlamıştı.

Süleyman Peygamber'in suratında sakal yerine topu topu on onbeş kıl vardı, onlar da yüzünün bir yanında bitmişti.

Mordahay, bilgeliğine inanmış Musevileri yanına aldı, birlikte dışarı çıktılar. Taras Bulba, odada gene yalnız kalmıştı. O güne değin tatmadığı tuhaf bir duygu, bir tedirginlik vardı yüreğinde. Yaşamında ilk kez ürperdiğini hissediyordu. Meşe gibi dayanıklı, yılmaz, sarsılmaz bu koca Kazak gitmiş, yerine ürkek, zayıf bir varlık gelmişti. En ufak hıştırtıdan, sokağın ucunda görünen her Musevi'den irkiliyordu. O gün yemedi, içmedi, küçük pencerenin önünden ayrılmaksızın kuşku içinde sokağı gözetledi. Ancak akşamleyin geç vakit Mordahay ile Yankel eve dönebildiler. Beklemekten Taras Bulba'nın yüreği nerdeyse duracaktı.

"Bir haber var mı?" diye sordu sabırsızlık içinde.

Museviler sorusunu yanıtlamadan önce Taras Bulba, Mordahay'ın takkesinin altından fırlayan saç lülelerinden birinin eksildiğini fark etti. Zavallı adam, pis mis de olsa, suratına güzellik veren bir şeyini yitirmişti.

Yankel ağzını açtı, fakat öksürüğe tutulmuş da konuşamıyormuş gibi tuhaf sesler çıkarmaya başladı. Mordahay ise öyle çok şeyler zırvaladı ki, Taras Bulba bir türlü ne demek istediğini anlayamadı. En sonunda Yankel:

"Ah, efendiciğim, olmuyor!" diyebilirdi. "Adam değil bunlar, yezit, yezit! Al birini, vur ötekine! İşte sor Mordahay'a, çok uğraştı adam, çok... Elinden ne

iş gelirse hepsini yaptı. Demek , Tanrı böyle buyurmuş. Tutukevinde tam üç bin asker var. Yarın tutsakları işkence ederek ödüreceklermiş.”

Taras Bulba, gözlerini kaldırıp Musevilere şöyle bir baktı. Fakat bu bakışta ne bir kin vardı, ne de herhangi bir heyecan.

“Fakat ağamız oğluyla görüşmek isterse, yarın erkencecik, güneş doğmadan gideriz. Nöbetçi gardiyanları elde ettik, çavuş sağlam söz verdi. Fakat iki yakaları bir araya gelmesin pis heriflerin! Böyle aç gözlüler Musevi milleti arasında bile bulunmaz. Her birine tam elli altın verdim. Çavuşa gelince...”

“Olsun, olsun! Beni oraya götürün!” dedi.

Taras Bulba, Yankel’in isteği üzerine Almanya’dan gelmiş bir kont kılığına girmeye razı oldu. Yabancı konuk için gerekli giyim kuşam önceden hazır edilmişti.

Yatma vakti gelince ev sahibi, yüzü çilli Musevi hasır kaplı ince bir şilte çıkardı, bunu sedirin üstüne sererek Taras Bulba’ya döşek yaptı. Yankel ise yere, gene böyle bir şiltenin üzerine uzandı. Bu işler bitince çilli Musevi bir çanağa içki cinsinden bir şey doldurup içti, sırtındaki gocuğu çıkardı, ayaklarında çorap ve yemenisiyle kalınca paçalı horoz gibi bir süre ortalıkta dolaştı, sonra karısını alıp dolabımsı bir boşluğa çekildi. Evin av köpekleri gibi ikisi dolabın dibine kıvrıldılar.

Taras Bulba bütün gece uyumadı. Şiltenin üstünde kıpırdamadan otururken parmaklarıyla masayı tıklattı durdu. Çubuğunu ağzından hiç çıkarmamıştı. Tütün dumanı ev sahibine pek iyi gelmemiş olacak ki, zavallı Musevi uykusu arasında durmadan aksırdı, hep burnunu kaşıdı. Tanyeri biraz ağarınca Taras Bulba, Yankel’i ayağıyla dürttü.

“Kalk bakalım, Musevi! Şu bizim Alman giysisini getir.”

Birkaç dakika içinde Taras Bulba bambaşka bir adam olmuştu. Soylu Alman kılığına girdikten sonra kaşlarını ve bıyıklarını boyadı, başına koyu renkli ufacık bir şapka geçirdi. Onu böyle görseler, en yakın arkadaşları bile tanıyamazdı. Görünüşte otuz beş yaşlarında var yoktu. Sırma giysi ona pek yakışmış, yanaklarına bir pembelik gelmişti. Yüzündeki yara izleri, tavırlarına buyurucu bir hava veriyordu.

Şokaklar bomboştu. Ellerinde tablolarla erkenden akın eden gezgin satıcılar bile kalkmamışlardı daha. Taras Bulba ile Yankel tünemiş kocaman çulluğa benzeyen bir yapının önüne geldiler. Bu basık, yayvan, kapkara yapının bir ucundan leylek boynu gibi dar bir kule yükseliyordu, kulenin tepesindeyse küçücük bir çatı vardı. Bizim yolcular aynı zamanda hem kışla, hem tutukevi, hem de mahkeme görevi yapan bu yapıdan içeri girince kendilerini geniş bir salonda, daha doğrusu üstü örtülü bir avluda buldular. Meğer burası bin kişinin uyuduğu bir koğuştmuş. Karşılarında alçacık bir kapı, kapının önünde de iki nöbetçi vardı. Nöbetçiler oturdukları yerde, iki parmaklarıyla birbirlerinin avucuna vurarak tuhaf bir oyun oynuyorlardı. Eğer Yankel onlara seslenirse, gelenlerin kim olduğuna bile aldırmayacaklardı.

Yankel:

“Biz geldik, biz!” deyince biri bir eliyle kapıyı açtı:

“Geçin!” dedikten sonra öteki elini açıp oyun için arkadaşına uzattı.

Taras Bulba ile Yankel dar, karanlık bir koridordan geçtiler, oradan, tavanında küçük küçük pencereler bulunan ikinci bir koğuşa girdiler. Fakat girer girmez birkaç kişi birden haykırdı:

“Kimdir o! Buraya girmek yasak!”

Taras Bulba, koğuğu bekleyen, tepeden tırnağa si-
lahlı bir sürü asker gördü. Yankel habire:

“Biziz, ağalar! Tanıyorsunuz bizi, biz geldik!” di-
ye ne kadar dil dökerse döksün, onu pek dinleyen
olmadı.

O sırada iri yarı, şişman bir gardiyan girdi içeriye.
Bağıra bağıra sövmesine bakılırsa oradakilerin komu-
tanı olmalıydı.

Yankel:

“Biziz, efendimiz, bizi tanımadınız mı?” diye atıl-
dı. Kont Hazretleri size çok teşekkür edecek.

Komutan askerlere haykırdı:

“Bırakın da geçsinler! Son olarak bu şeytanın döl-
leri girsin, ondan sonra kimseyi bırakmayacaksınız!
Hey, süklüm püklüm durmayın öyle! Kılıçlarınızı dik
tutun!”

Bizim yolcular sunturlu küfürlerin sonunu işit-
meden oradan uzaklaştılar. Karşılarına kim çıkarsa
Yankel hemen:

“Biz geldik, yabancı değiliz, Sözleriyle geçmeye
çalışıyordun.”

Koridorun bittiği yere yaklaştıklarında Yankel o-
radaki nöbetçilerden birine:

“Biz geldik, izin verin de geçelim,” dedi.

“Geçin fakat, sizi hücreye sokacaklarını pek
sanmıyorum. Çünkü şu anda Yan yok, yerine bir
başkası bakıyor.”

Musevi kimseye duyurmadan:

“Aah, ah efendimiz! Haberler kötü!” diye mırıl-
dandı.

Taras Bulba oralarda oyalanmak istemediğinden:

“Yürü sen, durma!” diye yüreklendirdi onu.

Bodruma inen kapının önünde bıyığı üç çatala ayrılmış, çam yarması gibi bir gardiyan duruyordu. Bıyığının bir çatalı yukarıya, bir çatalı aşağıya, bir çatalı da öne bakan gardiyan, bu görünüşüyle tıpkı bir yaban kedisine benziyordu. Yankel onu görünce ufaldı, sonra ezile büzüle yanına sokuldu.

“Efendimiz! Ulu efendimiz!”

“Bunları bana mı söylüyorsun, Çıfıt!”

“Size ya, soylu efendimiz!”

“Hımm! Fakat ben basit bir gardiyanım!”

Çatal bıyıklı asker, böyle dediyse de gözleri sevinçten parlıyordu.

“Ben de sizi buranın komutanı sanmıştım. Aman efendim, bu ne heybetli görünüş!..”

Musevi, bir yandan boyun büküp bel kırarken, bir yandan da yaltaklanmasını sürdürdü:

“İnan olsun, sizi albay sanmıştım. Albaydan ne eksiginiz var ki? Altınıza fırtına gibi bir at çekip bir alayın başına geçince görmeli sizi!”

Nöbetçi, bıyığının alt çatallarını düzeltti, keyifli keyifli kuruldu. Musevi hiç durmuyordu:

“Şu askerlere bayılıyorum, doğrusu! Göğüslerindeki sırma şeritler, pırıl pırıl düğmeler ne yakışıyor! Hangi genç kız gönlü dayanır bu güzelliğe!”

Nöbetçi, koltukları kabararak başını salladı, bu sefer bıyığının üst çatallarını burmaya başladı. Keyfinden at kişnemesine benzer sesler çıkarıyordu.

Musevi:

“Bize bir iyilikte bulununuz, efendimiz,” dedi. “Kont hazretleri ta uzaklardan geldiler. Ömründe hiç Kazak görmedikleri için onları pek merak ediyorlar.”

O zamanlar birçok yabancı kont, baron Lehistan’a gelirler, yarı Asyalı saydıkları bu ülkeyi yakından

tanımak isterlerdi. Fakat Moskova topraklarına, Ukrayna'ya Asya gözüyle baktıkları için oralara pek uğrayan olmazdı.

Nöbetçi, yabancı konuğun önünde saygıyla eğildi.

"Kazakları görüp de ne yapacaksınız, soylu efendimiz? Onlar insan değil, sözüm yabana, köpek sürüsü! Hepsi de dinsiz imansız birer haydut bozuntusu bunların!"

Taras Bulba'nın birden tepesi attı:

"Ulan, şeytanın piçi, sensin köpek! Kimse dinimize el uzatamaz! Asıl dinsiz imansız haydutlar sizlersiniz!.."

"Ya, öyle mi? Şimdi anladım senin kim olduğunu! Senin gibiler içerde bir yığın. Şimdi bizimkileri çağırayım da görürsün gününü!"

Taras Bulba, çıkışının gereksizliğini anladıysa da, gururuna yediremediğinden yanlışını düzeltmeye yanaşmadı. Bereket versin, hemen Yankel yetiştirdiğine:

"Aman, ulu efendim! Kont hazretlerine nasıl Kazak dersiniz? Kazak'a benzer bir görünüşü, Kazak duruşu var mı şu soylu kişinin?"

"Onu külahıma anlat!"

Nöbetçi böyle diyerek öteki gardiyanları çağırmak için davrandı. Fakat Yankel zor durdurdu onu:

"Durun, efendimiz, yapmayın! Sizin gibi soylu efendiye bağırıp çağırmak yakışır mı? Bizi içeri sokarsanız size çok para veririm. Tam iki altın veririm size! Ne? İki altın mı? Ona sen para mı diyorsun? Ben iki altını sakalımın yarısını tıraş eden berberime veriyorum. Yüz altın çıkar şuradan, Musevi! Çıkarmazsan hemen nöbetçileri çağırırım."

Gardiyan böyle diye bıyığının ön çatallarını burmaya başladı.

Yankel:

“O kadar para istenir mi?” dedi. “İnsaf yok mu sizde?”

Yüzü sapsarı kesilmişti, gene de kesesinin kaytalarını çözdü. İçinde yüz altından çok olmadığı, olsa bile bu haydut yüzden sonrasını saymayı bilmediği için seviniyordu. Fakat gardiyanın, altınları avucuna doldurup da saymaya başladığını görünce, daha çok istemediğine pişman olur diye Taras Bulba’nın kolundan çekti.

“Aman, çabuk gidelim buradan, efendimiz! Bu alçakların gözü doymaz.”

Musevi, gardiyana döndü:

“Ee! Hem parayı aldın, hem de bizi içeri sokmayacak mısın? Madem altınları aldın, artık aç kapıyı!”

“Çekilin, gidin buradan! Gitmezseniz şimdi nöbetçileri çağırırım!”

Zavallı Yankel:

“Efendim, çabuk kaçalım! Bu açgözlü adamların yüzünü şeytan görsün! Hemen gidelim!” diye yalvarıyordu.

Taras başını önüne eğdi, yavaş yavaş geriye döndü, yürümeye başladı. Yankel, verdiği yüz altının acısını unutamıyordu bir türlü. Taras Bulba’ya:

“Ne var öyle öfkelenecek?” dedi. “Kendi kendine köpek gibi ürüsün dursun. Köpek milleti değil mi, hırlaşmadan edemezler bunlar. Talihin böylesine de pes doğrusu! Bizi kapı dışarı etmek için tam yüz altın aldı herif. Fakat Musevi’ye gelince zırnık koklatmazlar. Saçı-sakalı koparılır, suratı dayaktan morarır, üst dudağı şişer, gene de çıkarıp yüz altın vermezler. Aman Tanrım, sen bize acı!”

Girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması, Taras Bulba’ya çok ağır gelmişti. Gözlerinden ateş saçarak:

“Gidelim. Tutsaklara işkence yapacakları alana gidelim!” diye tutturdu bu sefer.

“Ah, ah, efendim, bunun size ne yararı var? Onlara bir yardımınız dokunmadıktan sonra!..”

Taras Bulba niyetinden cayacak gibi eğildi.

“Gidelim diyorum sana!”

Musevi içini çekerek Taras Bulba’nın arkasına düştü.

Halk dört bir yandan oraya aktığı için işkence yapılacak alanı bulmakta güçlük çekmediler. Hoyratça yaşanan o çağlarda işkenceleri seyretmek yalnızca ayak takımının değil, kelli felli, kibar insanların da en büyük eğlencesiydi. En sofı kocakarılar, yufka yürekli kadınlar, genç kızlar, kan görünce bayılan ödlekler bile “bir fırsat çıksa da işkence seyretsek” diye can atarlardı. Fakat sonra korkulu düşler görüp gece yarısı uykudan çılgılla uyanacaklarmış, kim düşünür onu? “Ah, bu kadar da olur mu? İnsana bu denli eziyet edilir mi?” diye kıvranırlar, gözlerini kapayıp başlarını çevirirler de oradan kalkıp gitmeyi akıl etmezlerdi. Taras Bulba’la Yankel alana vardıklarında, işkenceye çekilecek tutsakları daha yakından görmek için halk üst üste yığılmıştı. Kollarını ileri uzatan, ağzı açık ayran budalasları gibi bakan dar görüşlü, sıradan insanlar arasında, ablak suratlı bir kasap da hazırlıkları bir bilirkışı tavrıyla izliyor, bir zamanlar meyhanede kafa çekerken ahbab olduğu, yanındaki silahçı ustasına, heyecanlı insanların tek sözcüklü konuşmasıyla keyifli keyifli bir şeyler anlatıyordu. Ateşli tartışmalara giren, hatta bahse tutuşanlar bile vardı, fakat çoğunluğu parmaklarıyla burunlarını karıştıran hımbıl takımındandı.

Kalabalığın önüne dizilmiş bıyıklı koruma polislerinin hemen arkasında, kurumlu tavırlar takınarak kibarlık taslayan, resmi giyimli bir genç dikkati çekiyordu. Eski pabuçlarıyla yırtık gömleğinden başka

evinde ne varsa takmış takıştırmış, boynunaysa, uçlarında birer duka altını sarkan iki zincir birden asmıştı. Yanında yavuklusu Yuzisya vardı. İki de bir geri dönüyor, sevgilisinin ipekli fistanını buruşturmasınlar diye arkadakilere sert sert bakıyordu. Sevgilisine öyle ipe sapa gelmez şeyler anlatıyordu ki, dinleyince insanın aklı dururdu, “İşte, Yuzisyacığım, bütün bu insanlar işkenceleri seyretmeye gelmişler. Şurada, elinde bir baltayla işkence gereçleri tutan adam var ya, işte tutsakları temizleyecek cellat odur. Suçluları önce çarka gerip çevirecek, öldürmeden önce bir sürü işkenceden geçirecek, iyice bitkin düşüklerinde kafalarını kesiverecek. İşkenceye çekilenler tepinirler, bağırıp çağırırlar fakat kelleleri kopunca hemencecik ölüverirler. Artık ne bağırırlar, ne de yer içerler. Öyle değil mi, canım, insanın kafası olmayınca böyle şeyleri yapabilir mi?” Yuzisya ürperiyor, gene de ilgiyle dinliyordu.

Evlerin damları insan doluydu. Bıyıklı, hotozlu başlar pencerelerden sarkmış: kentin soylular takımı süslü sundurmalara, balkonlara yığılmıştı. Kar gibi beyaz elleriyle korkuluğa tutunan bir bey kızı kıkır kıkır gülüyor, besili, kelli felli kodamanlar aşağıdaki kalabalığa bakıp çalım satıyorlardı. Kibarların toplandığı balkonlarda sırma giysili, elleri tepsili uşaklar vardı. Bunlar, efendilerine içkiler, çeşitli yiyecekler taşıyorlar, kara gözlü fingerdek bir hanım da eline geçirdiği çörekleri, yemişleri kalabalığa atıyordu. Aşağıda şapkalarını çıkarıp, atılan yiyecekleri yakalamaya çalışan bir sürü aç delikanlı arasında uzun boylu bir herif vardı. Sirtına kırmızı kadifeden bir giysi geçirmişti, fakat ceketinin sırmaları çoktan kararıp solmuştu. İşte bu koca sırık, uzun kollarıyla, fingerdek kadının attıklarını herkesten önce kapıyor, dudaklarına götürüp öpüyor, sonra da ağzına tıkıyordu. Sundurmalardan birinin altında sarkan, yaldızlı bir kafese konmuş bir kartal da bir pençesi havada, başı

yana eğik, yukardakiler gibi kalabalığı seyretmekteydi. Birdenbire kalabalık dalgalandı, dört bir yandan, “Kazakları getiriyorlar! Kazakları getiriyorlar!..” sesleri yükseldi.

Başları açık, uzun perçemleri yandan sarkan Kazaklar uzaktan göründüler. Tutsak kaldıkları sürece saçları sakallarına karışmıştı.

Bakışlarında ne üzüntü, ne de korku vardı, gururla yürüyorlardı. Giysileri eskimiş, liyme liyme olmuştu. Sağlarına, sollarına bakmadan yürüyorlardı, tavırlarından kalabalığı hiçe saydıkları belliydi. En önde Ostap gidiyordu. Koca Taras Bulba, oğlunu görünce kim bilir yüreği hangi duygularla burkuldu? Gözlerini ona dikmiş, dikkatle bakıyor, en ufak hareketini bile kaçırmıyordu. Tutsaklar işkence yerine varınca Ostap durdu. Zehir dolu kadeh önce ona sunulacaktı. Arkadaşlarına baktı, elini kaldırdı, yüksek sesle:

“Tanrım, bana öyle bir dayanma gücü ver ki, şu din sapkınlarının önünde ağzımdan tek inleme dahi çıkmasın! Bir Hıristiyan’ın çığlık attığını duyamasınlar!” diye haykırdı.

Sonra işkence masasına yaklaştı.

Taras Bulba, kır saçlı başını önüne eğmişti, yavaşça:

“Aferin, oğlum! Senden bunu beklerdim,” dedi.

Cellat, Ostap’ın üstündeki paçavraları sıyırdı, aldı, kollarından, bacaklarından işkence çarkına sımsıkı bağladı...

Şu cehennem acılarını anlatmayı bırakalım da okurlarımız ürpermesin, tüyleri diken diken olmasın. Hoyrat, aman bilmez bir çağdı o çağ. İnsanlar savaştan sonra yerlerde sürüklenirler, ruhları kanlı olaylarla, insanlık dışı işkencelerle nasırlaşır. Bu korkunç azapların durdurulmasını isteyen akli başında birkaç kişi çıkmadı değil, fakat onları dinleyen kim? Lehistan Kralı ile duyguları yücelmiş bazı saray ileri gelenleri Kazaklara yapılacak işkencelerin, bir ulusun kinini kö-

r  lemekten başka bir i   yaramayacağını söylediler. Fakat d    ncesizlikleri, dar g  r    l  kleri, gelgeç hevesleri ve boş gururlarıyla devlet yönetimini   ocuk oyuncağına   eviren meclis   yeleri bu sözleri kulak ardı ettiler.

Ostap, işkencelere bir dev gücüyle dayandı, dudaklarından tek inilti çıkmadı. Kollarındaki bacaklarındaki kemikler teker teker kırılırken, kırılan kemiklerin takırtısı,   l   sessizliğine gömülen izleyicilerin kulaklarında yankılanırken, kibar hanımlar ürpererek başlarını yana çevirirken bile çığlık atmadı, yüzü acıdan buru  madı. Kalabalığın arasında başı önüne eğik duran Taras Bulba, arada bir gözlerini kaldırıyor:

“Aferin, oğul, aferin!” diye mırıldanıyordu.

Fakat işkencelerin sonuna doğru Ostap’ın gücü tükenir gibi oldu.

Gözleriyle kalabalığı     le bir taradı. Aman Tanrım, hepsi yabancı, hepsi yadırgı insanlar! Hiç olmazsa bir yakını ölürken yanında bulunsaydı!

İstediği, ne yufka yürekli annesinin hıçkırıkları, ne de sa  nı başını yolan, ak göğsünü yumruklayan bir yavuklunun acı   ığlıklarıydı. Hayır, hayır, o bir erkeğin ölüm anında avutucu, yüreklendirici sözlerini işitmek istiyordu. Bu candan yardımın yokluğundan sarsıldı:

“Baba, nerdesin? Beni duyuyor musun?” diye haykırdı.

Ölüm sessizliğine gömülen kalabalığın arasından:

“Duyuyorum, oğlum, duyuyorum!” haykırışı yükseldi.

Bir   rpertiyle birlikte bütün ba  lar o yana çevrildi. Tutsakların koruyucularından bir bölümü atlarının başlarını döndürdüler, kalabalığın arasından haykıran adamı aramaya ba  ladılar. Yankel’de bet beniz kalmamıştı. Atlılar yanından biraz uzaklaşınca Taras Bulba’ya bakmak için döndü, fakat Taras Bulba yoktu ortalarda. Sanki yer yarılmıştı da yerin dibine geçmişti.

≈ ON İKİNCİ BÖLÜM ≈

Taras Bulba'nın izi bulundu en sonunda. Tam yüz yirmi bin Kazak askeri, yerden biter gibi bir gün Ukrayna sınırında gözüktü. Bu, ne talana çıkmış bir Zaporozje alayı, ne de Tatarların peşine düşen bir ordu döküntüsüydü. Hayır, bu seferki, sabrı taşan bir halkın, öcünü almaya ant içmiş bir ulusun ayaklanmasıydı. Hakları yendiği, töreleri çiğnendiği, atalarının dini, kutsal inançları ayaklar altına alındığı, kiliseleri aşağılanıp birleştirildiği, Lehli buyurganlar halkı ezdiği, Musevi bezirganları ülkelerinde Hristiyanları inim inim inettiği için ayaklanmışlardı. Uzun yıllar biriken, yüreklerinden taşan zehir gibi acı bir kin sürüklemişti onları buraya.

Kazak ordusunun başına Ostranitsa adında genç fakat yiğit bir Ataman geçmişti. Günya adındaki yaşlı, deneyli bir arkadaşı da yanında danışmandı. On iki bin kişilik sekiz alayın başında sekiz albay vardı. Sancaktarbaşı ordunun büyük sancağını taşıyordu, daha bir nice sancaklar, bayraklar açılmıştı. Tuğcular alay ve tabur tuğları dikmişlerdi. Yaya ve atlı birliklerin yanı sıra arabacı birlikleri, alayların araç subayları, yazıcılar vardı. Kayıtlı asker yanında bir o kadar da gönüllü toplanmıştı. Kazaklar nerelerden gelmemişlerdi ki... Çigirn'den, Pereyaslav'dan, Baturin'den, Gluhov'dan, Dinyeper Irmağı'nın kolları arasından, geniş ırmağın adalarından, aşağı Dinyeper ovasından... Sürülerle atların, dizilerle arabaların sayısı belli değildi. Kazak alaylarının en düzgünü Taras Bulba'nın komutasındaki alaydı. Taras Bulba, yaşıyla, askerlik bilgisiyle, alayını yönetmede-

ki becerisiyle, en önemlisi de düşmana karşı beslediği kinle bütün komutanların saygısını kazanmıştı. Kazakların kendileri bile onun sertliğini, acımasızlığını aşırı buluyorlardı. Ordu toplantılarında asmaktan, kesmekten, kılıçtan geçirmekten başka söz çıkmıyordu ağzından.

Kazakların nasıl sefere çıktıklarını, Lehlilerle nasıl savaştıklarını anlatmaya girişmeyeceğiz, tarih bunları uzun uzun yazar. Öfkesi kabaran bir ulusun din uğruna yaptığı bu savaşta yenilmezliğini ortaya koyduğunu bütün dünya bilir. O, öyle bir ulustur ki, fırtınalı, kükreyen bir denizin ortasında dimdik duran yılmaz, sarsılmaz bir kayaya benzer. Kocaman taşlardan yapılmış kale surları gibi, denizin ta dibinden başlayıp başını bulutlara dayayan ulu bir kaya... Nereden bakılırsa bakılsın, her yerden görülür, bütün azgın dalgalar onu tanır. Kasırgaya tutulup ona çarpacak gemilerin vay haline! Gövdesi, kaburgası parça parça olur, içindekilerin ölüm çığlıkları gökleri tutar...

Leh askerlerinin kentlerini bırakıp bırakıp kaçtıklarını, vicdansız Musevi tefecilerin darağaçlarında sallandırıldıklarını, Leh Kralı'nın başkomutanı Nikolay Pototskiy ile büyük ordusunun, yenilmez Kazaklar karşısında çil yavrusu gibi dağıldıklarını tarih kitapları bütün ayrıntılarıyla anlatır.

Pototskiy bozguna uğrayan ordusunu Kazaklardan kurtarım derken, ufacık bir ırmaktan geçtiği sırada en seçme savaşçılarını sulara kaptırdı. Gene de Kazaklar, Polonnıy kasabasında ona yetişip ordusunu dört bir yandan kuşatınca "Aman!" dedi, Ukraynalıların bütün haklarını, bütün eski topraklarını geriye verecekleri konusunda kral ve hükümeti adına ant içti. Fakat Kazaklar, Lehli andının ne olduğunu iyi biliyorlardı. Artık Nikolay Pototskiy altı bin altın değerindeki atına kurulup saraylı kibar hanımlara

caka satamayacak, Lehistan Meclisi'nde verdiği görkemli şölenlerle hovardalık gösterisi yapıp senatörleri kiskançlıktan çatlatamayacaktı. Fakat Polonniy'da Kazakların yollarını kesen Rus papazları kurtardı Pototskiy'i. Başında tacıyla en önde piskopos, onun arkasında, pırıl pırıl işlemeli cüppelerini giymiş, ellerinde haçlar, aziz resimleri tutan bir papaz alayı karşıdan görünürince, Kazaklar başlıklarını çıkardılar, saygıyla eğildiler. O sırada kim olursa olsun, kralın kendisine bile bu saygıyı göstermezlerdi. Fakat, Ortodoks din adamlarına karşı başka türlü davranabilirler miydi? Kazak atamanı albayları topladı. Ortodoks kilisesinin bağımsız olacağı, bütün düşmanlıkların unutulacağı, Kazak ordusuna bir zarar verilmeyeceği konusunda Pototskiy'den söz aldıktan sonra onu salıverdiler. Yalnızca bir albay onaylamadı barışı, o da Albay Taras Bulba'tı. Perçeminden bir tutam saç kopararak:

"Beni iyi dinleyin, ağalar, albaylar!" dedi. "Sizin bu yaptığınızı karılar yapmaz. Lehlilerin sözüne karnarsanız kancık köpekler gibi sizi satacaklarını bilmiyor musunuz!"

Fakat ordu yazıcısı antlaşmayı getirip de Ataman mührünü basınca, Taras Bulba en has çelikten yapılma Türk işi yatağanını çekti, dizinin üstünde bir vuruşta ikiye böldükten sonra bir parçasını bir yana, öbür parçasını bir yana fırlattı.

"Elveda, dostlarım! Bu kılıcın parçaları nasıl birleştirilip yeniden kılıç yapılamazsa, biz de sizinle artık bir araya gelemeyiz. Size söyleyeceğim son sözleri kulaklarınızı açıp iyi dinleyin!"

Perde perde yükselen sesi oradakilerin üzerinde büyük bir etki uyandırmıştı. Taras Bulba'yı büyülenmiş gibi dinliyorlardı.

"Sanıyor musunuz, artık barışa, dinginliğe kavuşunuz? Sanıyor musunuz, ülkenizde artık özgür ya-

şayacaksınız? Gafiller!.. Hey, Ataman, sen düşmanın, derini yüzüp içine darı kepeği doldurduktan sonra panapır panayır dolaştıracağını bilmiyor musun? Siz, albaylar, eğer diri diri kazanlara atılıp kuzu kızartılır gibi kızartılmasanız bile rutubetli zindanlarda çürüyeceğinizden haberiniz var mı?”

Kendi alayının askerlerine döndü:

“Arkadaşlarım! Aranızda karılarının eteği dibinde, ocak başlarında miskin miskin ölmek, meyhane köşelerinde ömür tüketmek isteyen varsa, burada Katolik papazlarına kulluk etmek isteyenler varsa, atamanla kalsınlar! Fakat Kazaklık onurunu unutmayıp bütün kardeşleriyle birlikte kucak kucağa ölüme atılacaklar varsa gelsinler benimle!”

Alayın bütün erleri:

“Seninleyiz, ağa, seninle geliyoruz!” diye haykırdılar.

Öteki bölüklerden de birçok Zaporojyeli gelip Taras Bulba’nın alayına katıldı.

Taras Bulba:

“Öyleyse yürüyün, kardeşlerim!” dedi.

Başlığını başına sımsıkı geçirdi, atının üstünde daha bir dik oturdu, kalanlara öfkeli öfkeli baktıktan sonra kendi adamlarına:

“Adınız bu ülkede hayırla anılacak,” dedi. “Haydi, arkadaşlar! Gidelim bakalım, Katolikler ne durumdalar.”

Kırbacını vurup atını sürdü, yüz arabalık bir ker van da onun peşinden yürüdü. Atlısı, yayasıyla bir alaydan çok askeri vardı. Taras Bulba birkaç kez dönüp meydan okurcasına baktı, kimse onu durdurmay a, yolundan çevirmeye kalkmadı.

Ataman ile albayların yüreğine bir tasadır ckmşt. İlerine doğan bir önsezi bu işin sonunun iyiye varmayacağını söylüyordu.

Çok geçmeden Taras Bulba'nın bütün dedikleri ıktı. Atamanın başı kesilip kazığa geçirildi, birçok Kazak albayının derileri yzld.

"Ya Taras Bulba'ya ne oldu?" diyeceksiniz. Taras Bulba alayıyla Lehistan'ın altını üstüne getirdi, tam on sekiz köyle kırka yakın manastırı yaktı, ta Krakov önlerine değin vardı. En zengin konaklar talan edilip soylular kılıçtan geçirilmiş, Leh beylerinin kilerlerinde sakladıkları yüzyıllık şaraplar, en lezzetli ballar yerlere dökülmüş, sandıklarından çıkarılan değerli giysiler, en ağır kumaşlar, evlerdeki en gözde eşyalar kesilmiş, kırılmış, yakılmıştı.

Taras Bulba:

"Kimsenin gözünün yaşına bakmayacaksınız!" diye buyuruyordu.

Kara gözlü, ay yüzlü, kar gibi ak göğüslü kızlar diri diri ateşe atıldı, kiliselere sığınanlar kiliseyle birlikte yakıldı. Alevlar arasından yükselen ak kolları, acıklı çığlıkları gören, işiten en katı yürekler bile ta derinden sarsılıp rperdiler. Fakat Kazaklar hiçbirine aldırınadılar, sokaklarda buldukları insanları kargıların ucuna takıp takıp ateşe attılar. Taras Bulba. "Alın bakalım, pis Lehliler, işe ben Ostap'ın ruhuna böyle dua okuturum!" diyordu. Taras Bulba.

Taras'nın yaptıklarının apulculuğu cktan aştığını gören Leh hükümeti, azılı haydudu yakalaması için Nikolay Pototskiy'in emrine tam beş alay verdi.

Kazaklar atlarını sapa yollardan sürerek altı gün, altı gece Lehlilerden kaçtılar. Yiğit atlar bu amansız kovalamacadan binicilerini zor kurtarıyordu. Pototskiy, Kazakları adım adım izledi, nereye gittilerse o da arkalarından sürdü. Taras Bulba, Dinyester

kıyılarına varınca yıkık bir kaleye sığındı, orada bir süre dinlenmeye karar verdi.

Kale, Dinyester Irmağı'nın kıyısında, sarp bir kayalığın tepesindeydi. Bütün tabyalar yıkılmış, surlarda büyük gedikler açılmıştı. Duvarlar her an çökerek yerle bir olacağa benziyordu.

Pototskiy yetişip Kazakları iki yandan sardı. Zaporojyeliler dört gün yiğitçe karşı koydular, kurşun attılar, taş attılar, tuğla attılar. Askerin yiyeceği, tüfeklerin barutu tükenince, Taras Bulba, kuşatmayı yarma emri verdi. Kazaklar belki bu işi de becereceklerdi, fakat Taras Bulba birden atını durdurdu: "Durun, arkadaşlar! Çubuğumla bütün kesemi düşürdüm. Düşmanın eline geçmesini istemiyorum" dedi. Karada, denizde, bütün seferlerde yanından ayırmadığı tiryaki avadanlığını otlar arasında aramaya koyuldu. O sırada Lehliler tepesine üşüşmüşlerdi. Onu sımsıkı yakaladılar. Taras Bulba silkindi, onu yakalayan Lehlilerden kurtulmak istediye de gücü yetmedi. "Ah, gözü kör olası yaşlılık!" diye sızlandı. Oysa suç yaşlılıkta değil, kuvvetten üstün olan küvvetteydi.

Otuz kadar Lehli kollarına, bacaklarına sarılmışlardı.

"Seni pis karga, işte şimdi elimize düştün! Ölülerden ölüm beğen!" diye haykırdılar.

Pototskiy'in de izni alındıktan sonra Taras Bulba'nın ateşte yakılmasına karar verildi. Yakınlar da, tepesi yıldırımlardan parçalanmış kuru bir ağaç vardı. Taras Bulba'yı ağacın gövdesine, herkesin görebileceği bir yüksekliğe ellerinden çivileyip bağladılar, altına kucak kucak odun yığıp tutuşturdular. Fakat Taras Bulba, altındaki ateşe değil, Kazakların kaçtığı yöne bakıyordu. Yüksekten onların bütün yaptıklarını gördüğü için:

“Ormanın arkasındaki tepeye kaçın! Lehliler ora-ya yanaşamazlar!” diye haykırdı.

Fakat rüzgâr sesini dağıttı, Kazaklara ulaştırmadı. Taras Bulba büyük bir üzüntü içindeydi.

“Kurtulamayacaklar! Kurtulamayacaklar!” diye inledi.

Tam o sırada gözleri sevinçle ışıldadı. Dinyester’in sularında, birçok sandalın çalılar arasında durduğunu görmüştü. Bütün gücünü toplayarak haykırdı:

“Kıyıya koşun, yiğitler, kıyıya koşun! Tepenin solundaki çılgadan inin! Orada kayıklar var! Hepsini alın ki arkanızdan yetişemesinler!”

Bu sefer rüzgâr yardım etmiş, koca Kazak’ın söylediklerini askerlerine iletmişti. Deliye dönen Lehliler ellerindeki baltanın tersiyle Taras Bulba’nın kafasına nasıl vurdularsa onu hemen oracıkta bayıttılar.

Kazaklar taşlık, dolambaçlı bir yoldan atlarını sürdüler. Peşlerinde de amansız Lehliler vardı. Yol, gide gide bir uçurumun başında bitti. “Arkadaşlar, yol burada bitiyor!” diye haykırdı birisi. Fakat bir an durup bekledikten sonra kamçılarını şaklattılar, altlarındaki çevik Tatar atları yılan gibi kıvrılıp havaya sıçradı, boşlukta bir eğri çizerek uçurumun dibindeki Dinyester’e düştüler. Yalnızca iki kişi ırmağa ulaşmamış, atlarıyla birlikte kayalara çarpıp parçalanmıştı. Kazaklar atlarının üstünde yüze yüze kayalıklara vardıkları sırada uçurumun başına gelen Lehliler ırmağa atlayıp atlamamakta kararsızdılar. Kazakların yaptıkları bu işe şaşır kalmışlardı. Andrey’in sevdiği kızın ağabeyi olan, genç, yakışıklı, acar bir albay fazla beklemedi, atını mahmuzladığı gibi uçurumdan aşağı saldı. Fakat havada üç takla atan hayvan sivri kayaların üstüne düşmekten kurtulamadı, at da, binicisi de parça parça oldular. Genç yiğidin kanla karışmış

beyni uçurumun yamaçlarındaki çalılara takıldı kal-
dı.

Taras Bulba baygınlıktan kurtulup kendine geldi-
 i zaman Kazaklar kayıklara binmişler, hızla kürekle-
re asılıyorlardı. Tepelerinden ya an kurşunlar onlara
yeti mekten çok uzaktı. Taras Bulba'nın gözleri se-
vin ten ışıldadı.

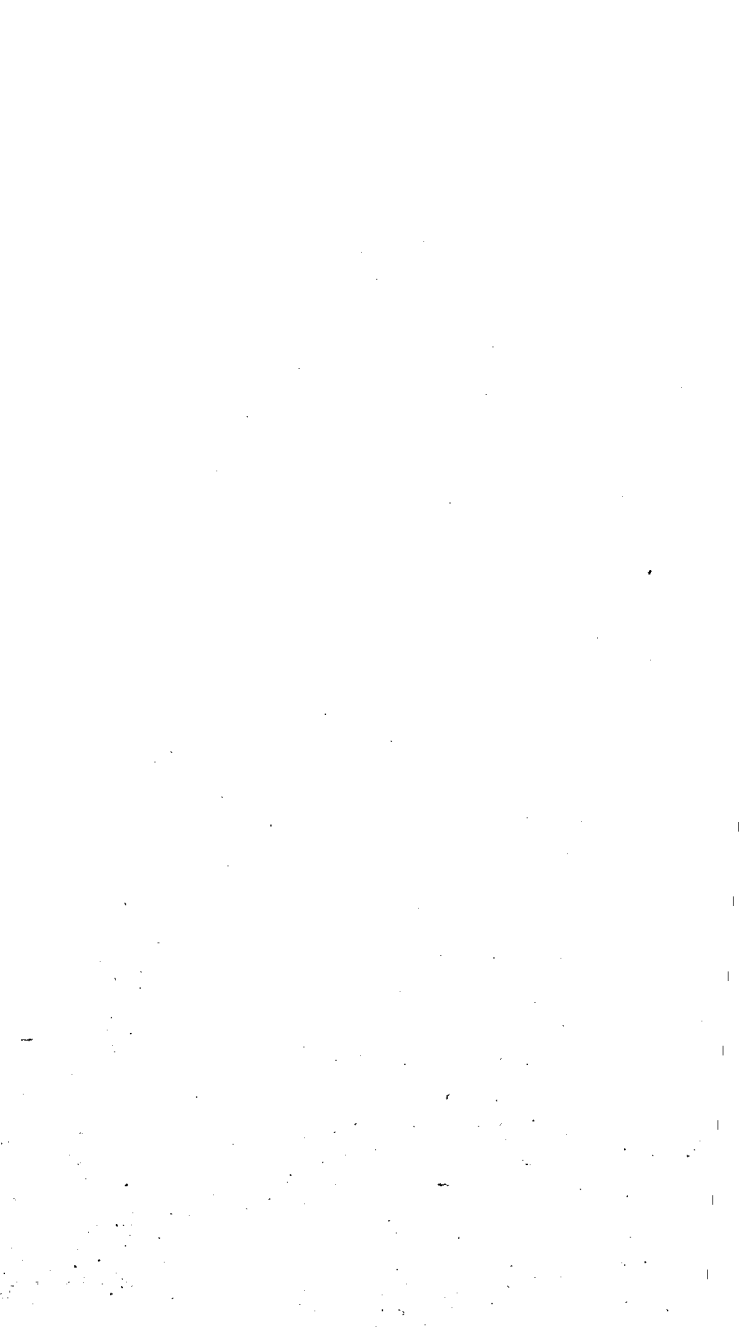
"Elveda, arkadaşlar!" diye haykırdı yukardan.
"Beni unutmayın! Bir dahaki bahara gene gelin bura-
lara, vurun, kırın, g n l e lendirin!"

"Size söylüyorum, şeytanın d l  Lehliler! Hani e-
linize ne geçti? Kazakları yıldıraca ınızı mı sandınız?
Daha durun bakalım, günü gelecek Ortodoks inancı-
nın ne menem bir din olduğunu anlayacaksınız! U-
zak yakın bütün uluslar Rus halkının toparlanacağı-
nı, hiçbir kuvvetin onlara karşı duramayacağını göre-
cekler!"

Alevler yükseldikçe yükseliyor, Taras Bulba'nın
bacaklarını kavururken başka ağacın gövdesini de
tutu turuyordu. Fakat yeryüzünde Rus'un gücünü
yenecek g  , Rus'u sindirecek işkence var mıdır?

Dinyester Irmağı, yatağında sere serpe yayılmış
akıyor. Sular bazı yerde sı , bazı yerde derin, kimi
yerde coşkun... Sazlık adacıkların serpiştirildiği bu
ışıltılı sularda ku ular çığlık atıyor, cakalı balıkçılar,
kırmızı ba ırtlaklar, uzun gagalı  ulluklar bağrışarak
av kovalıyorlar... Kazaklar küreklere asılıyorlar dur-
madan. Çifte dümenli kayıklarını sı  yerlerden tehli-
kesizce a ırtıp sürü sürü kuşları ürkütüyor, yiğit ko-
mutanlarından söz ediyorlar...

  SON  

NİKOLAY GOGOL

TARAS BULBA

Andrey'in başı önündeydi, susuyordu.

"Demek, arkadaşlarına, yurduna hainlik eder, dinini satarsın ha! İn bakalım atından!"

Andrey uslu bir çocuk gibi babasının sözünü dinledi, atından inerek yarı diri, yarı ölü, karşısında durdu.

"Dur orada, kıpırdama! Seni ben dünyaya getirdim, öldüren de ben olacağım!"

Böyle diye bir adım geriledi, omuzundan tüfeğini çıkardı. Andrey'in yüzü kireç gibi ağarmıştı, dudakları kıpırdadı, bir ad fısıldadı. Fakat bu, yurdunun adı değildi, anasının adı değildi, kardeşinin adı değildi. Lehli güzelin adıydı. Taras Bulba ateş etti.

ISBN 975-6440-98-8

9 789756 440988

2.500.000 TL
2.50 YTL